

Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi Bireye Yönelik Ekonomik Yaptırım Kararları ve İnsan Hakları İlişkisi

Ceren Karagözoğlu¹

Öz

Birleşmiş Milletler Şartı ile uluslararası barış ve güvenliğin korunmasında başlıca sorumluluk Güvenlik Konseyi'ne verilmiştir. Konsey'in bireye yönelik yaptırım kararları da bu esasa dayalı olarak ağır insan hakkı ihlalleri ve terörizmin önlenmesi odağında gerçekleştirilmektedir. Ancak bu kararların insan haklarına ilişkin yeterli koruma içermemesi çeşitli ihlallere sebep olmakta ve kararların hukuki sınırlarının belirlenmesi ve yargısal denetimi hususunda tartışmaların doğmasına sebebiyet vermektedir. Çalışmada ise Güvenlik Konseyi'nin bireye yönelik yaptırım kararlarının ortaya çıkan bu hukuki sorunlar üzerinden değerlendirilmesi amaçlanmıştır.

Anahtar Kelimeler

Birleşmiş Milletler Şartı • Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi • Ekonomik yaptırım kararları • Yargısal denetim • İnsan hakları

The Evaluation of United Nations Economic Sanctions Decisions in Terms of Human Rights Law

Abstract

The Security Council has the primary responsibility for the maintenance of international peace and security. Targeted sanctions have been utilized by the Security Council to address the range of threats to international peace and security to counter terrorism, and protect human rights. However, the lack of adequate protection of human rights by these decisions causes various violations and leads to debates about the determination of the legal limits of decisions and judicial review. In this study, it is aimed to evaluate the targeted sanctions of the Security Council on these legal problems.

Keywords

Charter of The United Nations • UN Security Council • Economic Sanctions • Judicial Review • Human Rights

¹ Sorumlu Yazar: Ceren Karagözoğlu (Araş. Gör.), İstanbul Üniversitesi, Hukuk Fakültesi, Milletlerarası Hukuk Anabilim Dalı, İstanbul, Türkiye. Eposta: cerenkaragozoglul@istanbul.edu.tr ORCID: 0000-0003-0757-9767

Atf: Karagozoglul C, "Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi Bireye Yönelik Ekonomik Yaptırım Kararları ve İnsan Hakları İlişkisi" (2019) 39(1) PPIL 217. <https://doi.org/10.26650/ppil.2019.39.1.0005>

Extended Summary

The United Nations Security Council has the primary responsibility for maintenance of international peace and security. The Security Council shall determine the existence of any threat to the peace, breach of the peace, or act of aggression and shall make recommendations, or decide what measures shall be taken in accordance with Articles 41 and 42, to maintain or restore international peace and security (Article 39 UN Charter). According to Article 41 of the United Nations Charter, the Security Council may decide what measures not involving the use of armed force are to be employed to give effect to its decision. These may include a complete or partial interruption of economic relations and rail, sea, air, postal telegraphic, radio and other means of communication and the severance of diplomatic relations. The sanctions list of Article 41 is not a closed list, but in practice, economic sanctions on the list are more frequently referred to than others. The policy of government-oriented economic sanctions has led to negative consequences on the civilian population. For this reason, the Council has started to take decisions on certain goods and products or responsible persons or organizations instead of taking comprehensive measures affecting everyone. While typically states are sanctioned, non-state entities and individuals have recently also become targets.

United Nations Security Council has a wide margin appreciation to determine any situation contrary to international peace and security within the framework of Article 39. Targeted sanctions have been utilized by the Security Council to address the range of threats to international peace and security such as counter terrorism and the protection of human rights. Thus, the Security Council proposed to protect individual human rights and to reduce the negative impact of economic measures. However, there have been some problems as a result of the effective implementation of targeted sanctions.

In recent practice, the most common sanctions are arms embargoes, targeted travel restrictions, the freezing of assets or funds and any sources of terror financing. These sanctions may affect the specific individual rights and freedoms, for instance free movement of people, property rights and the right to a fair trial as well as the right to an effective remedy. In this context, the lack of adequate protection of human rights poses various violations and leads to debates about the determination of the legal limits of decisions and judicial review.

The Security Council has established Sanctions Committees to list the names of the individuals or entities to be sanctioned. Guidelines on the working procedures of the committees are accepted. However, working guideline determined the working procedure of committees are neither clear nor fair. A judicial mechanism is not envisaged by which individuals or entities may apply for their removal from the list.

The implementation of sanctions without granting these individuals the possibility of being heard or of challenging the measures taken against them, causes a violation of the right of access to court and the right to a fair trial. The procedure of listing and de-listing should be improved. Listed individuals and entities should be notified of the decision and the statement of the case.

First of all, this issue is to a large extent discussed within the framework of the United Nations Charter. According to Article 24 (2) of the Charter, the Security Council is bound to act in accordance with the purposes and principles of the United Nations. The promotion of respect for human rights is one of the aims of the United Nations. Therefore the Charter must be interpreted with evolving human rights.

Secondly, this issue is discussed within the framework of human rights conventions. The targeted sanctions do not contain sufficient guarantees for the protection of human rights. Especially, sanctions lack adequate guarantees under the right to a fair trial. That is why the implementation of sanctions causes a violation of the right of access to court and the right to a fair trial as well as the right to an effective remedy.

In the United Nations system, a judicial review is not foreseen in order to ensure the control of the Security Council resolutions. The issue of judicial review of these sanctions both internationally and nationally arises as a problem. The domestic courts control within the framework of national regulations the implementation of the sanctions. This review is undoubtedly important in terms of fulfilling the fundamental rights and freedoms. However, the national authorities decide on the basis of the legislation they depend on. This situation may cause the decisions of the Council to move away from a uniform application and to appear in different ways. Therefore, a new and centralized control mechanism needs to be developed within the United Nations.

The members of the United Nations agree to accept and carry out the decisions of the Security Council in accordance with the present Charter. But at the same time, states have to comply with the provisions of the human rights conventions to which they are parties. At this point, the question of whether there should be a hierarchy between the obligations of the member States arising from Conventions regarding human rights and United Nations Charter are raised. However, it is accepted that obligations of Charter and human rights law should be interpreted in harmony without entering into any hierarchy discussion and the Security Council resolutions should be implemented in the light of human rights law by member states.

Giriş

Birleşmiş Milletler Şartı¹ ile “uluslararası barış ve güvenliğin korunması” temelinde uluslararası toplumda ortak bir güvenlik sistemi² kurulması amaçlanmıştır. Bu hususta başlıca sorumluluk ise barışın tehdit edildiği ve bozulduğunun tespiti hususunda geniş bir takdir yetkisi ile Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi’ne verilmiştir. Şart’ın 24. maddesi ile Güvenlik Konseyi’nin bu sorumluluktan doğan yetkisini üye devletler adına ancak onlardan bağımsız olarak kullanacağı kabul edilmiştir³. Barışın tehdit edildiği, bozulduğu veya bir saldırı eyleminin Güvenlik Konseyi’nce tespit edildiği hallerde, Konsey’in uluslararası barış ve güvenliğin korunması ya da yeniden kurulması amacıyla tavsiyelerde bulunabileceği veya 41. ve 42. maddeler uyarınca gerekli gördüğü önlemleri alabileceği Şart’ın 39. maddesi ile kabul edilmiştir.

Birleşmiş Milletler Şartı ile uluslararası barış ve güvenliği korumak üzere etkin bir mekanizmanın kurulması amaçlandığından bunu korumakla görevli kılınan Güvenlik Konseyi’ne barışın tehdit edildiği veya bozulduğunun tespiti hususunda geniş bir takdir yetkisi verilmiştir⁴.

Devlet dışı aktörlerin uluslararası hukukta rol alması, uluslararası barış ve güvenliğin korunmasını insan hakları ile ilişkilendirilmesi⁵ sonucu “uluslararası barış ve güvenliğin tehdidi” kavramı uygulama ile genişletilmiş; Konsey, Şart’ta öngörülmeven durumların da uluslararası barış ve güvenliği tehdit eder konuma geldiğini kabul etmiştir⁶. Terör

1 Yearbook of the United Nations, 1946, s. 831 ff. Şart, 06.06.1945 tarihinde San Francisco’da imzalanmış ve 110. maddeye uygun olarak 24.10.1945’te yürürlüğe girmiştir. Türkiye Andlaşma’yı Uluslararası Adalet Divanı Statüsü ile birlikte 15.09.1945’te onaylamıştır. 4801 Sayılı Onay Kanunu 24.09.1945 tarih, 6902 Sayılı Resmi Gazete’de yayınlanmıştır.

2 Sevin Toluner, ‘Nikaragua’ya Karşı Askeri ve Benzeri Faaliyetler Davasındaki Yargı ve Meşru Müdafaa Hakkı’, *Milletlerarası Hukuk Açısından Türkiye’nin Bazı Dış Politika Sorunları* (Beta 2004) 445.

3 Birleşmiş Milletler Şartı’nın 24. maddesi ile uluslararası barış ve güvenliğin hızlı ve etkin bir şekilde sağlanması amacından hareketle Güvenlik Konseyi’ne geniş, esnek bir takdir yetkisi verilmiştir. Bu bağlamda hükmün Şart’ın amaçlarının yer aldığı 1. madde’den daha kapsayıcı nitelikte olduğu ve hatta öngörülen amaçların gerçekleşmesi için araç işlevini gördüğü kabul edilmektedir. Anne Peters, ‘Ch.V The Security Council, Functions and Powers, Article 24’ in Bruno Simma, Daniel-Erasmus Khan, Georg Nolte, Andreas Paulus (eds), Nikolai Wessendorf (ass. ed), *The Charter of the United Nations: A Commentary, Vol I* (3rd edn, Oxford University Press 2012) 772.

4 Jochen Frowein & Nico Kirsch, ‘Chapter VII. Action with Respect to Threats to Peace, Breaches of the Peace, and of Agression’ in Bruno Simma, Hermann Mosler, Albrecht Randelzhofer, Christian Tomuschat, Rüdiger Wolfrum, Andreas Paulus and Eleni Chaitidou (eds), *The Chapter Of The United Nations: A Commentary, Vol I*, (Oxford University Press 2002) 705-6, 719; Dapo Akande, ‘The International Court of Justice and the Security Council: Is there Room for Judicial Control of Decisions of the Political Organs of the United Nations?’ (1997) 46(2) ICLQ 315; Eugenia Lopez- Jacoiste, ‘The UN Collective Security System and its Relationship with Economic Sanctions and Human Rights’ (2010) 14 Max Planck UNYB 280.

5 Füsün Arsava, ‘BM Güvenlik Konseyi’nin İnsan Haklarını Koruma Rolü ve Güvenlik Konseyi’nin Yetkilerinin Dayanağı ve Sınırları’ (2007) 4 (13) UHPD, 3.

6 Ülkü Halatçı Ulusoy, *Terörizmin Finansmanının Önlenmesi Kapsamında Birleşmiş Milletler Akıllı Yaptırımları* (Turhan Kitabevi 2014) 52-3.

eylemi⁷ olarak nitelendirilen eylemler, insan haklarının ve insancıl hukuk kurallarının ağır ihlalleri, silahlı çatışmalarda sivil nüfusun korunması, kitle imha silahlarının yaygınlaşması da uluslararası barış ve güvenliğin tehdi olarak görülerek Güvenlik Konseyi'nin yetkisi dâhilinde kabul edilmiştir⁸. Ancak terör eylemlerinin bütününtün uluslararası barış ve güvenliği tehdit ettiğine ilişkin bir tespit bulunulmamış, uluslararası nitelik taşıyan bir terör eyleminin gerçekleşmesi aranmıştır⁹. Benzer şekilde insan hakkı ihlalleri de silahlı bir uyuşmazlıkla ilişkilendirilmesi veya bir bölgenin ya da bir ülkenin güvenliği bakımından tehdit oluşturması durumunda Güvenlik Konseyi'nin yetkisi dâhilinde kabul edilmiştir¹⁰.

Güvenlik Konseyi uluslararası barış ve güvenliğin korunması ya da yeniden kurulması amacıyla tavsiyelerde bulunabileceği gibi 41. ve 42. maddeler uyarınca gerekli gördüğü önlemleri de alabilecektir. Bu hükümler gereğince Konsey, uluslararası barış ve güvenliği korumak için askeri ve askeri olmayan önlemler alma yetkisine sahiptir. Maddelerde yer alan düzenlemelerde Konsey'in yetkileri “önlem”, “tedbir alma”, “üye devletlere çağrıda bulunulma” olarak formüle edilmiş olsa da uygulamada yaptırım niteliğine büründüğü kabul edilmektedir¹¹.

Şart'ın 41. maddesi ile Güvenlik Konseyi'nin, kararlarını yürütmek için silahlı kuvvet kullanımını içermeyen önlemler alabileceği kabul edilmiş, bu önlemlerin, ekonomik ilişkilerin ve demiryolu, deniz, hava, posta, telgraf, radyo ve diğer iletişim

7 Terör, şiddet yoluyla yaratılan korku ortamını ve bu ortamı yaratan şiddet eylemini ifade etmektedir. Terörizm ise, siyasi amaçlar için örgütlü, sistemli ve sürekli terör kullanmayı yöntem olarak benimseyen bir strateji anlayışının bütünü olarak kabul edilmektedir. Bu bağlamda terör korku yaratmaya yönelik genel bir olgu olarak kabul edilirken terörizm bu korkuya yönelik şiddet sürecini tanımlamaktadır. Ayrıntılı bilgi için bkz. Hamide Zafer, *Ceza Hukukunda Terörizm* (Beta 1999) 9-11; Ahmet Hamdi Topal, *Uluslararası Terörizm ve Terörist Eylemlere Karşı Kuvvet Kullanımı* (Beta 2005) 7-8.

Hukuki niteliğinin yanında siyasi ve sosyolojik bir kavram olan ‘terörizm’ kavramının uluslararası hukuk düzeninde genel olarak kabul edilmiş bir tanımı bulunmamaktadır. Farklı siyasal sistemlerin benimsenmiş olması, self determinasyon, siyasi suç, devlet aktörlerinin terörizmle ilişkisi gibi kavramlara ilişkin ortak kabulün olmaması, devletlerin terörizm tanımında ortak düzlemde buluşmalarını engelleyici unsurlar olarak gösterilmektedir. Uluslararası hukuktaki terörizmin tanımı sorunu ve sorunun kaynağı olarak öngörülen sebeplere ilişkin ayrıntılı bilgi için bkz. İbrahim Kaya, *Terörle Mücadele ve Uluslararası Hukuk*, (USAK 2005) 9-10, 22-24; Topal (n 7) 8-38.

8 *Designing UN Targeted Sanctions* (Initial Findings of The Targeted Sanctions Consortium (Tsc) Evaluating Impacts And Effectiveness Of Un Targeted Sanctions), Watson Institute For International Studies (Brown University August, 2012) 6, <http://graduateinstitute.ch/files/live/sites/iheid/files/sites/internationalgovernance/shared/PSIG_images/Sanctions/Designing%20UN%20Targeted%20Sanctions.pdf> Erişim tarihi 09.04.2018; Rüdiger Wolfrum, ‘Ch.I Purposes and Principles, Article 1’ in Bruno Simma, Daniel-Erasmus Khan, Georg Nolte, Andreas Paulus (eds), Nikolai Wessendorf (ass. ed), *The Charter of the United Nations: A Commentary Vol. I* (3rd edn, Oxford University Press 2012) 111. Ayrıca bkz. Frowein & Kirsch (n 4) 716; Lopez- Jacoiste (n 4) 282-3; Halatçı Ulusoy (n 6) 52-3; Arsava, ‘BM Güvenlik Konseyi'nin İnsan Haklarını Koruma Rolü’ (n 5) 3; Birleşmiş Milletlerin 2004 tarihli ‘*A more secure world: Our shared responsibility (Daha güvenli bir Dünya: Ortak Sorumluluğumuz)*’ başlıklı raporunda terörizm, barış ve güvenliği tehdit eden unsurlar arasında sayılmıştır.

9 Halatçı Ulusoy (n 6) 33.

10 Arsava, ‘BM Güvenlik Konseyi'nin İnsan Haklarını Koruma Rolü’ (n 5) 6-7.

11 Şart'ta ‘yaptırım’ kavramına yer verilmemiştir. Ancak zaman içerisinde madde hükmünün bu yönde evrildiği ve Güvenlik Konseyi'nin amaçlarına ulaşmasında önemli bir aracı oluşturduğu kabul edilmektedir. Lopez- Jacoiste (n 4) 285; Halatçı Ulusoy (n 6) 39. Uluslararası Hukuk Komisyonu da Birleşmiş Milletler Şartı ile benimsenen sistem kapsamında barış ve güvenliğin korunması amacıyla alınan tedbirler bakımından ‘yaptırım’ kavramının kullanılabilceğini ifade etmiştir (Yearbook International Law Commission, 1979 Vol 2, Part 2, Report of the Commission to the General Assembly on the work of its thirty-first session, 121, <http://legal.un.org/ilc/publications/yearbooks/english/ilc_1979_v2_p2.pdf> Erişim tarihi 05.12.2017). Bu sebeple çalışmanın devamında ‘yaptırım’ kavramı kullanılacaktır.

ve ulaştırma araclarının kısmen veya tamamen kesintiye uğratılmasını, diplomatik ilişkilerin kesilmesini içerebileceği ifade edilmiştir. Madde hükmünde yaptırımlar tahdidi olmayan bir şekilde sayılmış, kapsamı hususunda ayrıntılı bir açıklama yapılmayarak¹² Güvenlik Konseyi uygulanacak yaptırımlar konusunda serbest bırakılmıřtır¹³. Uygulamada ise madde hükmü daha çok ekonomik yaptırımlar şeklinde karşımıza çıkmaktadır.

Birleşmiş Milletler sisteminde ekonomik yaptırımların hedef alanı esas olarak devletlere yöneliktir. Ancak hükümet odaklı uygulanan bu politika, yaptırımların geniş bir alana nüfuz etmesine ve sivil nüfus bakımından olumsuz sonuçların ortaya çıkmasına sebep olmuştur. Bu sebeple Konsey, herkesi etkileyen kapsamlı önlemler almak yerine belirli mal ve ürünlere ya da sorumlu kişi veya kuruluşlara yönelik kararlar almaya başlamıştır. Böylece insan haklarının korunması hususunda Güvenlik Konseyi'nin rol alması ile -şart düzleminde- uluslararası hukuk sahasına çıkan birey, uluslararası güvenliğe bir tehdit oluşturması halinde Konsey yaptırımlarının hedefi haline gelmiştir. Özel kişi ve kuruluşlar tarafından gerçekleştirilen ihlaller, terörizm veya terör eylemleriyle ilişkilendirilen haller, Güvenlik Konseyi ekonomik yaptırım kararlarının konusunu oluşturmuş, devlet merkezli yaptırımlardan birey merkezli yaptırımlara geçilmiş, bireylerin temel hak ve özgürlükleri temelinde sonuç doğuran yaptırımlar uygulanmaya başlanmıştır.

Güvenlik Konseyi'nin doğrudan bireyi hedef alan ekonomik yaptırım kararları, özellikle terörizmle mücadele hususunda önemli bir rol üstlense de bireyin temel hak ve özgürlüklerinin korunması hususunda önemli eksiklikleri barındırmaktadır. Kararların uygulanmasını denetlemek ve gerektiğinde yeniden yapılandırmakla yetkili Komiteler; yetkileri, karar mekanizmaları olarak öngörülen sistemleri ve kullandıkları ölçütler itibariyle özellikle adil yargılanma hakkı, etkili başvuru hakkı, mülkiyet hakkı ve seyahat özgürlüğü bakımından ihlal niteliği taşıyacak uygulamalara sebep olmaktadır.

Yaptırımların bu etkisini ortadan kaldırmak ve adil ve şeffaf uygulamaların gerçekleşmesini sağlamak için her bir olayın bireysel olarak değerlendirilmesi gerekmektedir. Yaptırımlar, sosyal ve ekonomik etkileri göz önünde bulundurularak orantılılık ilkesi temelinde uygulanmalı, açık kriterler doğrultusunda belli sürelerle sınırlandırılmalıdır¹⁴. Bu bağlamda Güvenlik Konseyi kararlarının ulusal hukuk düzenlerindeki hukuki niteliklerinin ve uygulamasına ilişkin usulün hukuksal

12 Ayşe Nur Tütüncü 'Güvenlik Konseyi Kararlarının İç Hukukta İcrası' (2013) 13 AÜSBD 18.

13 Birleşmiş Milletler şartı'nda bu hususta ngrlmş bir kısıtlama hükmü bulunmamaktadır. Birleşmiş Milletler sisteminde ekonomik yaptırımlar ihracat ve ithalata getirilen kısıtlamalar, ticaret anlaşmalarının feshi, askıya alınması uluslararası örgütler tarafından yapılan yardımların askıya alınması, yaptırımların uygulandığı devletin başka ülkelerdeki malvarlığının dondurulması veya bunları el konulması şeklinde gerçekleştirilmektedir. Berat Lale Akkutay 'Birleşmiş Milletler Andlaşması erevesinde Ekonomik Yaptırımların Hukuki Niteliği ve Yargısal Denetimi' (2014) 111 TBDD 418- 421; Lopez- Jacoiste (n 4) 298.

14 Lopez- Jacoiste (n 4) 302.

çerçevesini belirleyen yasal düzenlemelerin oluşturulması hukuki güvenilirliğin sağlanması bakımından önem arz etmektedir. Konsey ve Komite kararlarının hukuki bir denetim mekanizmasından yoksun olması, “*hukukun üstünlüğü*” ve “*insan haklarına saygı*” gibi evrensel ilkelerden uzaklaşarak yapılan uygulamalar, bireylerin haklarına yönelik sınırlamalar veya ihlalleri artırmakta ve Konsey kararlarının hukuki bir sınırlamaya tabi olup olmadığı sorununu doğurmaktadır. Bu durum ise başta Birleşmiş Milletler Şartı olmak üzere, gerek evrensel gerekse bölgesel insan hakları sözleşmeleri ekseninde değerlendirilmektedir.

Güvenlik Konseyi kararları Şart ile kurulması amaçlanan ortak güvenlik sisteminin en önemli araçlarını oluşturmaktadır. Uluslararası toplumda barış ve güvenliğin sağlanması hususunda çok büyük ve önemli bir görevi üstlendiği hususunda şüphe yoktur. Ancak uluslararası toplumun menfaatlerini korunurken bireylerin menfaatlerinin -ki uluslararası alandaki tezahürü insan hakları hukukudur- ihmal edilmemesi gerekir. Bunlar iki karşıt hareketten ziyade birbirinin varlığının sağlamaştıran, meşruiyetini güçlendiren sistemlerdir. Ancak gerek ulusal gerekse uluslararası sistemlerde bireyi hedef alan ekonomik yaptırım kararlarına ilişkin yeterli hukuki düzenleme bulunmamaktadır. Kararların ulusal hukuk sistemleri bakımından zemininin belirlenmesi hem bireyin muhatap kaldığı yaptırım hukuki niteliğinin tespit edilmesi hem de kararlarının doğuracağı hukuki sonuçlara karşı başvurulabilecek hukuki yolları belirlenmesi açısından çok önemlidir. Ancak Türk hukuk sistemi de dahil olmak üzere çoğu hukuk sisteminde buna ilişkin bir düzenleme bulunmamaktadır. Bu durum kararların uygulanması aşamasında münferit uygulamalara sebep olmakta karara muhatap kalan birey açısından belirsiz bir sürecin başlamasına sebep olmaktadır. Uluslararası alanda ise kararlar, bireylerin hak ve özgürlükleri üzerinde doğurduğu sonuçlar bağlamında uluslararası insan hakları sözleşmeleri ile sağlanan koruma ölçüsünde vücut bulmaktadır.

İnsan hakları hukukunun, ancak ulusal işlemler yani devlet eliyle uygulanabilen bu yaptırım kararları bakımından oluşturduğu koruma ve devlet uygulamaları bakımından asgari düzeni oluşumuna sağladığı katkı şüphesiz çok önemlidir. Ancak yaptırım kararların devletler tarafından yeknesak uygulanmasının sağlanması ve gerekli, etkili denetimin yapılması için Birleşmiş Milletler sisteminde hem normatif düzeyde hem de kurumsal olarak gerekli yapılanmanın gerçekleşmesi gerekmektedir. Çalışma da bu gereklilik çatısı üzerine kuruludur.

Çalışmanın odak noktasını bireye yönelik alınan ekonomik yaptırım kararları oluşturmaktadır. Esas olarak devleti hedef alan ancak kapsamı ve mahiyeti itibarıyla dolaylı olarak da olsa bireylerin hak ve özgürlükleri üzerinde etki doğuran yaptırım kararları ve bu kararların doğurduğu sonuçlar çalışma kapsamında incelenmeyecektir. Konsey’in bireylere yönelik aldığı ekonomik yaptırım kararlarının insan hakları

hukuku bakımından hukuki bir sınırlamaya tabi olup olmadığı sorusu, başta Birleşmiş Milletler Şartı olmak üzere uluslararası hukuk kuralları bakımından değerlendirilecektir.

Bireye yönelik yaptırım kararlarının meşruiyetinin açıklanması bağlamında sınırlarının tespiti açısından Şart hükümlerinden; bireyin temel hak ve özgürlükleri bakımından doğurduğu etkinin tespiti açısından ise ulusal ve insan hakları sözleşmeleri ile kurulan uluslararası denetim mekanizmalarının kararlarından yararlanılacaktır. Kararların bireyin temel hak ve özgürlükleri üzerindeki etkisi ve değerlendirilmesi, her hak ve özgürlük bakımından ayrıca hacimli bir çalışmayı gerektirdiğinden söz konusunun etkinin tespiti ile yetinilecek bu hak ve özgürlükler bakımından ayrıntılı bir inceleme yapılmayacaktır. Konsey kararları doğrudan uygulanma kabiliyetini haiz olmadığından ve ancak devletler aracılığı ile uygulama alanı bulduğundan yaptırım kararların ulusal mevzuatlar içerisindeki normatif değerine ve yargısal denetimine ilişkin hususlara değinilecektir.

Bu kapsamda bireye yönelik ekonomik yaptım kararlarına sıklıkla konu olması bakımından terörizm, insan hakları ve uluslararası insancıl hukuk kurallarının ağır ihlallerine ilişkin Güvenlik Konseyi kararlarına ve bu kararlarla öngörülen, bireyin temel hak ve özgürlüklerine etkisinin tespiti bakımından önemli kabul edilebilecek usuli düzenlemelere örnekleme yoluyla yer verilecektir.

I. Birleşmiş Milletler Sistemi Çerçevesinde Güvenlik Konseyi Ekonomik Yaptırım Kararları

A. Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi'nin Bireylere Yönelik Ekonomik Yaptırım Kararları

Birleşmiş Milletler sisteminde ekonomik yaptırımların hedef alanı esas olarak devletlere yöneliktir. Bu kapsamda Güvenlik Konseyi, çeşitli dönemlerde devlet eksenli ekonomik yaptırım kararları uygulamıştır¹⁵. Ancak hükümet odaklı bu kararlar doğrultusunda uygulanan tedbirler, yaptırımların geniş bir alana nüfuz etmesine ve sivil nüfus bakımından olumsuz sonuçların ortaya çıkmasına sebep olmuştur. Bu sebeple Konsey, herkesi etkileyen kapsamlı önlemler almak yerine belirli mal ve ürünlere ya da sorumlu kişi veya kuruluşlara yönelik kararlar almaya başlamıştır. Böylelikle devlet merkezli yaptırımlardan birey merkezli yaptırımlara geçilmiş, bireylerin temel hak ve özgürlükleri temelinde sonuç doğuran yaptırımlar uygulanmaya başlanmıştır.

¹⁵ Kararlar hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. Dana Shamlawi, 'The United Nation Security Council's Continued Use of Economic Sanctions' (2015) E- International Relations Students <<http://www.e-ir.info/2015/04/17/the-united-nation-security-councils-continued-use-of-economic-sanctions/>> Erişim tarihi 03.01.2016; Vera Gowlland Debbas, 'Sactions Regimes Under Article 41 of the UN Charter' in Vera Gowlland Debbas, Djacoba Liva Tehindrazanarivelo (eds), *National Implementation of United Nations Sanctions: A Comparative Study* (Martinus Nijhoff Publishers 2004) 7-16.

Güvenlik Konseyi'nin bireye yönelik yaptırımları; diplomatik ilişkilere ilişkin tedbirler, silah ambargosu uygulanması, belli bir sektöre veya ürünlere yönelik ticari sınırlamalar, mali yaptırımlar ve seyahat yasakları şeklinde gruplandırılmaktadır¹⁶. Yaptırımlar, uygulamada diplomatik görüşmeler, barış gücü uygulamaları vb. bir takım unsurlarla desteklenmektedir¹⁷.

Bireylere yönelik alınan ekonomik yaptırım kararları, uygulanan yaptırımların etki alanını daraltarak daha az sayıda kişinin yaptırımlardan etkilenmesini sağlarken; temel hak ve özgürlüklerinin korunmasına ilişkin yeterli güvencelerden yoksun olması sebebiyle hedef alınan kişi/kuruluşlar bakımından hak ihlallerinin doğumuna sebep olmaktadır. Kararlarla ile öngörülen yaptırımların yerine getirilmesi ile görevli komiteler kurulmaktadır¹⁸. Komitelere karara muhatap kişilerin isimlerini listeleme yetkisi verilmekte ve bu usulle doğrudan bireyleri muhatap alan yaptırımlar uygulanmaktadır¹⁹. Ancak Konsey kararların yargısal bir denetime tâbi olmaması, komitelerin çalışma usullerinin ve listeleme kriterlerinin esnek şekilde düzenleniyor olması uygulamada belirsizliğe sebep olarak başta adil yargılanma hakkı olmak üzere yaptırımın niteliğine bağlı olarak yaptırımın hedefi olan bireylerin temel hak ve özgürlüklerinin ihlal edilmesine sebebiyet vermektedir.

Güvenlik Konseyi, bireye yönelik yaptırım kararlarına özellikle terörizm, insan hakları ve insancıl hukuk kurallarının ihlallerinin önlenmesi hususunda sıklıkla başvurmaktadır. Bireyler tarafından gerçekleştirilen eylemler, terörizmin bir parçası olarak kabul edilmesi veya terör eylemleriyle ya da insan hakkı ihlalleri ile ilişkilendirilmesi durumunda, Güvenlik Konseyi kararlarının konusunu oluşturmaktadır²⁰. Bu sebeple kararlara konu yaptırımların içeriği ve uygulanma usulüne ilişkin düzenlemelerin aktarılması bakımından da terörizm, insan hakları ve insancıl hukuk kurallarının ağır ihlaline ilişkin bazı kararlara çalışma kapsamında yer verilmiştir.

1. Terörizmin Önlenmesi Kapsamında Alınan Yaptırım Kararları

Güvenlik Konseyi, artan terörizm olaylarını önlemek amacıyla terör eylemlerinin sorumlularını ve bir şekilde bu kişilerle bağlantılı kişi, kişi grupları ve kuruluşları kapsayan yaptırım kararları almıştır. Terörizmle ilgili kişi ve kuruluşları belirlemek,

16 *Designing UN Targeted Sanctions* (n 8) 11-2,

17 *Designing UN Targeted Sanctions* (n 8) 13.

18 Yaptırım kararlarını uygulamak için kurulan komiteler, Birleşmiş Milletler Şartı'nın 29. maddesinde yer alan Güvenlik Konseyi'nin görevini yerine getirmek için gerekli gördüğü takdirde yardımcı organlar oluşturabileceğini öngören hükme dayanılmaktadır.

19 Bu yaptırımlar belirli kişi/kişi grubu veya kuruluşlara yönelik olmalarından hareketle öğretilerde 'akıllı ya da hedefe yönelik yaptırım' kararları olarak isimlendirilmektedir. Ayrıntılı bilgi için bkz. *Designing UN Targeted Sanctions* (n 8); Sümeyra Altınar Coşkun, *Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi, Akıllı Yaptırım Kararları ve Terörizmin Finansmanının Önlenmesi* (Seçkin 2015) 51-2.

20 Frowein & Kirsch (n 4) 714 ff.

yaptırımların uygulanmasını sağlamak ve denetlemek amacıyla Komiteler kurmuştur. El Kaide ve Taliban'a yönelik almış olduğu kararlar ve kararlar doğrultusunda kurulan komiteler bu hususa örnek olarak gösterilmektedir²¹.

1998 yılında Usame Bin Ladin ve El Kaide örgütü tarafından Tanzanya ve Kenya'daki Amerikan elçiliklerine gerçekleştirilen saldırılar sonrasında 1193 (1998)²² ve 1214 (1998)²³ sayılı Kararlar alınmıştır. Güvenlik Konseyi, söz konusu kararlarla Afganistan'da iktidar olan Taliban Hükümeti'ne ülke topraklarında bulunan terörist oluşumları ve bu kapsamda yapılan eylemleri önlemesi yönünde uyarıda bulunmuş aksi durumda yaptırım uygulanacağı hususunu belirtmiştir. Taliban Yönetimi'nin Kararların gereklerini yerine getirmemesi ve terörist örgütlenmelere destek vermesi üzerine Güvenlik Konseyi, terörist örgütlenmenin uluslararası barış ve güvenlik bakımından tehdit oluşturduğundan hareketle ekonomik yaptırımlar içeren 1267 (1999) sayılı Kararı²⁴ almıştır. Karar ile Taliban Yönetimi'ne ait hava araçlarını iniş ve kalkışları yasaklanmış ve Taliban Yönetimi ve Yönetimle bağlantılı kişilerin mali kaynak ve fonlarının dondurulması öngörülmüştür.

1333 (2000) sayılı Karar²⁵ ile Taliban Yönetimine ilişkin yaptırımlar genişletilmiş ve Usame Bin Ladin ve El Kaide'yi destekleyen tüm kişi ve kuruluşların tespit edilerek yargılanması yönünde çağrı yapılmıştır. 1368 (2001) sayılı Karar²⁶ ile terörizmin finansmanı ile mücadele vurgusu yapılarak devletlerarası işbirliğine dikkat çekilmiştir.

1373 (2001) sayılı Karar²⁷ terörizmle mücadele konusunda en kapsamlı ve etkin düzenleme olarak kabul edilmektedir. Kararla terörizmin uluslararası barış ve güvenliği tehdit ettiğine değinilerek tüm devletler bakımından terör eylemlerinin engellenmesi ve bunlara ilişkin mali kaynakların kurutulması hususunda birtakım

21 Güvenlik Konseyi'nin terörizmin önlenmesine ilişkin vermiş olduğu kararlar çeşitli aralıklarla güncellenmiştir. Çalışmada bireylere yönelik ekonomik yaptırım kararları ile öngörülen rejimi göstermek amacıyla temel nitelikli kararlara yer verilmiştir. Konsey'in diğer kararları için bkz. 1333, 1363, 1378, 1388, 1390, 1452, 1455, 1456, 1526, 1540, 1546, 1566, 1617, 1618, 1624, 1625, 1699, 1730, 1735, 1746, 1776, 1805, 1806, 1810, 1817, 1822, 1833, 1868, 1890, 1904, 1907, 1917, 1943, 1963, 1974, 1977, 1988, 1989, 2011, 2041, 2056, 2069, 2071, 2082, 2083, 2085, 2096, 2100, 2120, 2129, 2140, 2145, 2160, 2161, 2164, 2169, 2170, 2178, 2195, 2199, 2201, 2204, 2210, 2214, 2220, 2227, 2233, 2249, 2253, 2255, 2274, 2299, 2309, 2319, 2322, 2325, 2331, 2344, 2347, 2368, 2370, 2374, 2388, 2395, 2396, 2405 <<http://unscr.com/en/resolutions/1267>>

22 S/RES/1193 (1998) <<http://unscr.com/en/resolutions/doc/1193>> erişim tarihi 10.12.2017.

23 S/RES/1214 (1998) <<http://unscr.com/en/resolutions/doc/1214>> erişim tarihi 10.12.2017.

24 S/RES/1267 (1999) <<http://unscr.com/en/resolutions/doc/1267>> erişim tarihi 10.12.2017.

25 S/RES/1333 (2000) <<http://unscr.com/en/resolutions/doc/1333>> erişim tarihi 12.12.2017.

26 S/RES/1368 (2001) <<http://unscr.com/en/resolutions/doc/1368>> erişim tarihi 12.12.2017.

27 S/RES/1373 (2001) <<http://unscr.com/en/resolutions/doc/1373>> erişim tarihi 12.12.2017.

yükümlülükler öngörülmüştür²⁸. Bu kapsamda ilk olarak terör eylemlerinin engellenmesi ve terörizmin finansmanının önlenmesi bakımından devletlerarasında işbirliği öngörülmüş ve buna temel olması bakımından ise devletler; Birleşmiş Milletler öncülüğünde hazırlanan terörizmin finansmanının önlenmesi kapsamındaki sözleşme ve ilgili protokollere²⁹ taraf olmaya davet edilmiş, Güvenlik Konseyi'nin bu kapsamda verdiği kararların etkin şekilde uygulanmasının sağlanması hususunda gerekli ulusal düzenlemeleri gerçekleştirmekle yükümlü tutulmuştur³⁰.

1373 sayılı Kararla söz konusu kararın devletler tarafından yürütülmesini izlemekle görevli Güvenlik Konseyi üyelerinden oluşan Terörle Mücadele Komitesi kurulmuştur. Komite, söz konusu kararların yerine getirilmesini denetlemekle görevlendirilmiştir. Devletler, kararın gereklerinin yerine getirilmesine ilişkin Komite'ye rapor sunmakla yükümlü kılınmıştır.

1390 (2002) sayılı Kararla³¹, Usame bin Ladin, El Kaide örgütü üyeleri ve Taliban ve bunlarla ilişkili diğer kişi, kişi grupları veya kuruluşlara ait malvarlıklarının ve fonların dondurulması, bu kişilerin ülkeden geçişlerinin engellenmesi öngörülmüştür.

1526 (2004) sayılı Kararla³² ise yaptırımların etkinliğinin sağlanması ve terörizmin finansmanının önlenmesi hususunda gerekli ulusal düzenlemelerin yapılması kararlaştırılmıştır. 1540 (2004) sayılı Kararla³³ terörist örgütler ve devlet dışı aktörlerin kitle imha silahlarına erişimin engellenmesine yönelik tedbirler öngörülerek ulusal mevzuatlar bakımından gerekli düzenlemelerin yapılması gereği kabul edilmiştir. Bu Karara bağlı olarak kurulan Komite devletlerin bu konudaki çalışmalarını, raporlarını ve ulusal düzenlemelerini izlemekle görevli kılınmıştır.

28 1373 sayılı karar ile tüm devletler bakımından terörizmle mücadele hususunda diğer devletlerle işbirliği ve bilgi paylaşma, terörizmle bağlantılı kişi ve kuruluşlara destek verilmesinden kaçınma, etkili sınır kontrolü yapma, teröristlere mülteci statüsü tanınamama, teröristlere ve terör örgütlerine doğrudan veya dolaylı kaynak yaratılmasını engelleme ve terörle bağlantılı kişi ve kuruluşların doğrudan ve dolaylı olarak ilgisi bulunan malvarlıklarını dondurma, terörist eylemlerde bulunan kişileri cezalandırma gibi bir takım yükümlülükler öngörülmüştür. Karar sadece BM'ye üye devletler değil tüm devletler bakımından bu yükümlülükleri öngörmesi sebebiyle diğer kararlardan ayrılmakta ve öğretide zaman ve yer bakımından bir sınırlama yapılmamış olması sebebiyle Güvenlik Konseyi'nin yasama yetkisi kullanımı olarak yorumlanmaktadır. Halaçtı Ulusoy (n 6) 124- 5.

29 Terörizmin Finansmanının Önlenmesine İlişkin Sözleşme, 09.12.1999 tarihinde Birleşmiş Milletler Genel Kurulu'nda kabul edilmiştir. Sözleşme'nin ekinde dokuz sözleşmenin adı yer almaktadır. Bu sözleşmeler, Uçakların Yasadışı Ele Geçirilmesinin Önlenmesi Sözleşmesi, Sivil Havacılık Güvenliğine Karşı Yasadışı Eylemlerin Önlenmesi Sözleşmesi, Diplomatik Ajanlar Dahil Uluslararası Korunan Kişilere Karşı Suçların Önlenmesi ve Cezalandırılması Sözleşmesi, Rehin Almalara Karşı Uluslararası Sözleşme, Nükleer Maddelerin Fiziki Korunması Sözleşmesi, Uluslararası Sivil Havacılığa Hizmet Veren Havalimanlarında Yasadışı Şiddet Eylemlerinin Önlenmesi Protokolü, Sivil Havacılık Güvenliğine Karşı Yasadışı Eylemlerin Önlenmesi Sözleşmesine Ek Protokol, Denizcilik Sefer yollarının Güvenliğine Karşı Yasadışı Eylemlerin Önlenmesi Sözleşmesi, Kıta Sahanelerinde Kurulu Sabit Platformların Güvenliğine Karşı Yasadışı Eylemlerin Önlenmesi Hakkında Protokol, Terörist Bombalamaların Önlenmesi Sözleşmesi'dir.

30 Söz konusu yükümlülükler, öğretide, Şart'ın 2. maddesi ile normatif değer kazanan 'devletin iç işlerine karışma yasağı' bakımından ihlal olduğu yönünde eleştirilmektedir. Bu hususta ayrıntılı bilgi için bkz. Halaçtı Ulusoy (n 6) 129.

31 S/RES/1390 (2002) <<http://unscr.com/en/resolutions/doc/1390>> Erişim tarihi 02.01.2018.

32 S/RES/1526 (2004) <<http://unscr.com/en/resolutions/doc/1526>> Erişim tarihi 02.01.2018.

33 S/RES/1540 (2004) <<http://unscr.com/en/resolutions/doc/1540>> Erişim tarihi 02.01.2018.

Konsey'in devam eden bireye yönelik ekonomik yaptırım kararlarında ise, 1267, 1333 ve 1390 sayılı kararlar gereğince alınması gereken tedbirler vurgulanmış ve devletler bakımından öngörülen yükümlülükler benzer şekilde tekrarlanmıştır. 1526 (2004), 1617 (2005)³⁴, 1735 (2006)³⁵ sayılı Kararlarla listeleme usulüne ilişkin bir takım değişiklikler öngörülmüş; devletler listeye eklenmek üzere bildirdikleri kişilerin Usame Bin Ladin, Taliban, El Kaide ile aralarındaki ilişkiyi gösteren bilgiyi ve buna ilişkin dayanaklarını bildirmekle yükümlü kılınmıştır. 2170 (2014)³⁶ sayılı kararda ise diğer kararlardaki terör örgütlerine ek olarak IŞİD ve El Nusra Cephesi'nden bahsedilerek bunlarla bağlantılı kişi, kurum ve kuruluşlara verilen destekleri önlemek için ulusal tedbirlerin alınması gerektiği belirtilmiş, bu hususta uluslararası iş birliğinin sağlanmasına yönelik yükümlülükler ifade edilmiştir. Bu örgütlerle bağlantılı kişi, kurum veya kuruluşları finanse eden, silahlandıran, destekleyen kişilerin yaptırımlar listesine ekleneceği malvarlığının dondurulması, seyahat yasağı ve silah ambargosuna tabi tutulacakları belirtilmiştir³⁷.

Güvenlik Konseyi kararları, uygulama ile birlikte güncellenmiş ve ihtiyaçlar doğrultusunda Komiteler kurulmuştur. 1267 sayılı kararla kurulan Yaptırımlar Komitesi liste hazırlama ve denetleme yetkisine sahip olması sebebiyle uygulamanın incelenmesi bakımından en önemli düzenlemeyi oluşturmaktadır.

1267 Yaptırımlar Komitesi, kararlarının uygulanmasını denetlenmek ve üye devlet raporlarını incelemekle görevlendirilmiştir. Komite'ye yaptırımların uygulanacağı kişi veya kuruluşların isimlerinin yer aldığı listeleri oluşturma yetkisi verilmiştir. Listede yer alan kişi ve kuruluşlar devletler tarafından önerilmektedir. 2011 yılına kadar Taliban ve El Kaide ile bağlantılı kişi ve kurumların isimleri tek bir listede yer almıştır. 2011 yılında, 1988³⁸ ve 1989³⁹ sayılı Kararların alınması ile Komite, Taliban ve El Kaide Yaptırımlar Komitesi olarak ikiye ayrılmıştır. Her iki Komite bakımından ayrı sistem oluşturulmuş bu kapsamda listeye dâhil edilme ve silinme usulleri benimsenmiştir.

1989 sayılı El Kaide Yaptırımlar Komitesi ile El Kaide ile bağlantılı kişi ve kuruluşlara ilişkin yaptırımlar öngörülmüştür. Komite'nin çalışma usulü bir Rehber ile

34 S/RES/1617 (2005) <<http://unscr.com/en/resolutions/doc/1617>> Erişim tarihi 15.01.2018.

35 S/RES/1735 (2006) <<http://unscr.com/en/resolutions/doc/1735>> Erişim tarihi 15.01.2018.

36 S/RES/1735 (2006) <<http://unscr.com/en/resolutions/doc/2170>> Erişim tarihi 15.01.2018.

37 Konsey, devam eden kararlarında da daha önceki kararlarla öngörülen yükümlülükleri IŞİD örgütünü de kapsayacak şekilde tekrarlamıştır.

38 S/RES/1988 (2011) <[https://www.undocs.org/S/RES/1988\(2011\)](https://www.undocs.org/S/RES/1988(2011))> Erişim tarihi 15.01.2018.

39 S/RES/1989 (2011) <<http://unscr.com/en/resolutions/doc/1989>> Erişim tarihi 15.01.2018.

düzenlenmiştir⁴⁰. Komite, 2253 (2015) sayılı kararla birlikte IŞİD- El Kaide Komitesi olarak adlandırılmaya başlanmıştır. Komite'nin kararlarını yazılı prosedürle alacağı ve en geç Komitenin onayını takip eden günün sonunda güncellenmiş yaptırım listelerini kısa gerekçeleri ile birlikte Komitenin internet sayfasında yayınlanacağı kabul edilmiştir⁴¹. Kararların çeşitli araçlarla birlikte üye devletlere iletileceği ve bilgilendirmeyi takiben devletlerin de ilgili bilgiyi bankalar, finansal kurumlar, hava alanları, limanlar, konsolosluklar vb. kurumlara iletmekle yükümlü olduğu düzenlenmiştir. Üye devletlere, yaptırım listesine alınmak üzere isim önerisinde bulunmadan önce bu kişiler hakkında daha fazla bilgi sahibi olması için ilgili kişi veya kurumun vatandaşı olduğu ya da ikamette ettiği devlet ile iletişime geçmesi ve iddiasını dayanak teşkil eden kanıt ve belgeleri sunması tavsiye edilmiştir⁴². Komitenin listeleme taleplerini 10 iş günü içinde karar bağlayacağı kabul edilmiş, acil durumlarda üye devletlerin talebi halinde bu sürenin Komite Başkanı'nın takdirine bağlı olarak kıstlanabileceği belirtilmiştir⁴³. Listedenden çıkarma usulü ise listeleme usulüne paralel olarak düzenlenmiştir. Listedenden çıkarılmaya ilişkin taleplerin üye devletler ve Ombudsman Merkezi aracılığı bireyler tarafından talep edilebileceği kabul edilmiştir⁴⁴. Ombudsman aracılığı ile yapılan başvurularda Merkez, başvuruya ilişkin bir rapor hazırlayarak Komite'ye sunacak ve nihai karar Komite tarafından verilecektir. Komitenin, listeden çıkarılmaya ilişkin talebi, üye devletlerin istemesi halinde Komite Başkanı'nın takdirine bağlı olarak kıstlanabileceği haller saklı kalmak üzere, 10 iş günü içerisinde karar bağlayacağı ifade edilmiştir⁴⁵. Listeye alma ve listeden çıkarılma hakkındaki kararlar oybirliği ile alınacaktır. Oy birliğinin sağlanamaması durumunda konunun Güvenlik Konseyi'ne sevkî mümkündür⁴⁶. Bununla birlikte listeden çıkarılmaya ilişkin tavsiyenin Güvenlik Konseyi'nce 60 gün içerisinde oybirliği ile reddedilmediği sürece uygulanacağı kabul edilmiştir⁴⁷. Bütün bunlarla birlikte Rehber'de uluslararası ve bölgesel kuruluşlardan, İzleme Komitesinden gelen bilgiler doğrultusunda listelerde mevcut bilgilerin güncelleneceği ve gözden geçirileceği de ayrıca düzenleme altına alınmıştır⁴⁸. Yaptırım kararları ile öngörülen malvarlığının dondurulması ve seyahat yasağı ilişkin tedbirlerine ilişkin muafiyetlere ilişkin şartlar belirtilmiştir⁴⁹.

40 Komitenin çalışma usulü hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. Guidelines of The Committee For The Conduct of Its Work Adopted on 7 November 2002, as amended on 10 April 2003, 21 December 2005, 29 November 2006, 12 February 2007, 9 December 2008, 22 July 2010, 26 January 2011, 30 November 2011, 15 April 2013, 23 December 2016, and 5 September 2018 (ISIL (DA'ESH), AL-QAIDA) <https://www.un.org/securitycouncil/sites/www.un.org.securitycouncil/files/guidelines_of_the_committee_for_the_conduct_of_its_work_0.pdf> Erişim tarihi 03.03.2019. Bundan sonra 'Guidelines of The Committee' şeklinde kısaltılacaktır.

41 Guidelines of The Committee, md 4-5/a-b-c, 6/q.

42 Guidelines of The Committee, md 6/c-d.

43 Guidelines of The Committee, md 6/n.

44 Guidelines of The Committee, md 7.

45 Guidelines of The Committee, md 7/f.

46 Guidelines of The Committee, md 2.

47 Guidelines of The Committee, md 7.

48 Guidelines of The Committee, md 8-9.

49 Guidelines of The Committee md 11-12.

1988 sayılı kararla kurulan Taliban Yaptırımlar Komitesinde yaptırımların uygulama alanı bakımından coğrafi bir sınırlamaya gidilmiş, Afganistan’da uluslararası barış ve güvenliğe tehdit oluşturan tehdit eden kişi ve kuruluşlar bakımından ekonomik yaptırımlar uygulanması öngörülmüştür. Komite’nin çalışma usulü bir Rehber ile düzenlenmiştir⁵⁰. Komite’nin çalışma usulleri genel itibariyle El Kaide Komitesiyle benzer şekilde düzenlenmiştir. Farklı düzenleme ise bireye sağlanan başvuru mekanizması hususundadır. Listede ismi yer alan kişi ve kuruluşların doğrudan veya vatandaşları oldukları veya ikamet ettikleri devletler aracılığı ile 1730 (2006) sayılı Kararla kurulan Odak Noktası’na başvurarak listelerden isimlerinin silinmesini talep edebilecekleri düzenlenmiştir. Başvuruların Odak Noktası’nın raporları doğrultusunda Yaptırımlar Komitesi tarafından karara bağlayacağı kabul edilmiştir.

Listede yer alan kişi ve kuruluşlara doğrudan başvuru hakkının verilmesi usuli güvencelerin sağlanması bakımından önemli bir adım olarak kabul edilmektedir. Ancak başvurular bakımından oluşturulmaya çalışılan bu aşamalı sistem Konsey ve Komite’nin aynı devlet üyelerinden oluşmasından dolayı yeterli güvence temin etmediği hususunda eleştirilmektedir⁵¹.

1267 sayılı Karar, terörizmle mücadele hususunda önemli bir aracı oluşturmuş; ancak buna hedef olacak kişiler bakımından yeterli ve gerekli hukuki güvenceleri sağlayamamıştır. Listede ismi yer alan kişilere gerekli bilgilendirme yapılmamış ve bunun bir sonucu olarak kişiler, savunma haklarını kullanmaktan yoksun bırakılmıştır. İtiraz merci olarak bağımsız bir denetim mekanizmasının öngörülmemekle kişilerin adil yargılanma hakkı ihlal edilmiştir. Bu sebeple, kararlar çeşitli aralıkla güncelleştirilerek ve söz konusu eksikler giderilmeye çalışılmıştır. Üye devletler tarafından önerilen listelerin gerekçelendirilmesi, listeye alınan kişilerin hangi gerekçelerle alındığının belirtilmesi gerekliliği kabul edilmiştir. Benzer şekilde kişilere, bireysel başvuru yoluna açan Merkezler kurularak Birleşmiş Milletler sistemi içinde denetimi sağlayacak mekanizmalar oluşturulmaya çalışılmıştır. Yapılan değişiklikler Konsey kararları oluşturulan sistemin aksaklıklarının giderilmesine hizmet etse de kişilerin temel hak ve özgürlüklerine yönelen bu tehdidi önleyecek nitelikte değildir.

2. İnsan Hakları ve Uluslararası İnsancıl Hukuk Kurallarının Ağır İhlallerinin Önlemesi Kapsamında Alınan Yaptırım Kararları

Güvenlik Konseyi, insan haklarının ve uluslararası insancıl hukuk kurallarının ağır ihlali hallerini uluslararası barış ve güvenliği tehdit olarak değerlendirdiği durumlarda Şart’ın VII. Bölümü kapsamında silah ambargoları, seyahat kısıtlamaları, bu

50 Komitenin çalışma usulü hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. Guidelines of The Committee For The Conduct of Its Work (Adopted on 30 November 2011, as amended on 15 April 2013, 29 July 2013 and 3 December 2018) <https://www.un.org/securitycouncil/sites/www.un.org.securitycouncil/files/guidelines_1988_committee_3_december_2018_english.pdf> Erişim tarihi 03.03.2019.

51 Halatçı Ulusoy (n 6) 96.

eylemlerle ilişkili bireylerin mal varlığının dondurulması yönünde kararlar vermiştir. Demokratik Kongo Cumhuriyeti ve Somali’de yaşanan olaylara ilişkili olarak verdiği kararlar bu hususa örnek teşkil etmektedir.

Güvenlik Konseyi 1493 (2003) sayılı Karar⁵² ile Demokratik Kongo Cumhuriyeti’nde yaşanan olaylarla ortaya çıkan insan hakları ve uluslararası insancıl hukuk kurallarının ağır ihlallerinin uluslararası barış ve güvenlik için tehdit oluşturduğunu tespit ederek Şart’ın VII. Bölümü kapsamında ülkenin kuzey ve güney bölgelerinde faaliyet gösteren olaylarla ilişkili silahlı gruplara, doğrudan veya dolaylı özellikle askeri ya da mali yardım yapılmamasını ve silah ambargosunu içeren birtakım tedbirler öngörmüştür⁵³. 1807 (2008)⁵⁴ ve 1896 (2009)⁵⁵ sayılı Kararlarla, silah ambargosunun tüm ülkede uygulanmasını kabul ederek yaptırımların uygulama alanı genişletmiş ve malvarlıklarının dondurulması ve seyahat yasağı uygulanmasını içeren yaptırımlar öngörmüştür. Kararlarda yaptırımların uygulanacağı kişi ve kuruluşların belirlenmesine ilişkin kriterler geniş bir şekilde kaleme alınmıştır⁵⁶. Bu yaptırımların uygulanmasını denetlemekle görevli 1533 sayılı Komite kurulmuştur.

1992 yılında 733 Sayılı Karar⁵⁷ ile Somali’de yaşanan deniz haydutluğu ve silahlı soygun eylemleri sonucu ortaya çıkan şiddet olaylarının uluslararası barış ve güvenlik için tehdit oluşturduğunu tespit edilerek VII. Bölüm kapsamında önlemlerin alınması gerektiği kabul edilmiştir. Söz konusu kararın kapsamı çeşitli aralıklarla güncellenmiş ve silahlı gruplara silah ambargosu uygulanması gibi birtakım yaptırımlar öngörülmüştür⁵⁸. 1844 (2008) sayılı Kararla⁵⁹ ise söz konusu silahlı gruplarla ilişkilendirilen bireylere yönelik olarak malvarlığının dondurulması ve seyahat yasağı içeren yaptırım kararları alınmıştır. Kararla listeme ve listeden çıkarılma usulü ve gereklilik durumunda tanınacak muafiyetlere ilişkin ilkeler belirtilmiştir. Listeleme ve listeden çıkarılma bakımından bireye başvuru hakkı tanınmışsa da büyük oranda devlet talepleri üzerine kurulu bir sistem öngörülmüştür.

52 S/RES/1493 (2003) <<http://unscr.com/en/resolutions/doc/1493>> Erişim tarihi 05.04.2018.

53 Kararın kapsamı çeşitli aralıklarla güncellenmiştir. Çalışmada bireye yönelen yaptırım kararları ile öngörülen rejimin belirtilmesi açısından temel nitelikli kararlara yer verilmiştir. İlgili Güvenlik Konsey Kararları için bkz. 1499, 1501, 1522, 1533, 1552, 1555, 1565, 1592, 1596, 1616, 1649, 1654, 1671, 1698, 1756, 1768, 1771, 1799, 1804, 1807 <<http://unscr.com/en/resolutions/doc/1493>> erişim tarihi 05.04.2018.

54 S/RES/1807 (2008) <<http://unscr.com/en/resolutions/doc/1807>> erişim tarihi 05.04.2018.

55 S/RES/1896 (2009) <<http://unscr.com/en/resolutions/doc/1896>> erişim tarihi 05.04.2018.

56 Kriterler; silah ambargosunu ihlal eden kişi veya kuruluşlar, bölgede faaliyet gösteren silahlı grupların desteleyenler, silahlı çatışmalarda uluslararası hukuk kurallarını ihlal edenler, çocukları asker olarak kullanan veya onları hedef alan siyasi veya askeri liderler, bölgedeki insani yardıma erişimi veya bunun dağıtımını engelleyen, doğal kaynakların yasa dışı ticareti yoluyla bölgedeki yasadışı silahlı grupları destekleyen kişi ve kuruluşlar vb. sıralanmıştır. Lopez- Jacoiste (n 4) 306.

57 S/RES/733 (1992) <<http://unscr.com/en/resolutions/doc/733>> erişim tarihi 05.04.2018.

58 Kararın kapsamı çeşitli aralıklarla güncellenmiştir. Çalışmada bireye yönelik yaptırım kararları ile öngörülen rejimin belirtilmesi açısından temel nitelikli bazı kararlara yer verilmiştir. İlgili Güvenlik Konsey Kararları için bkz. 746, 751, 767, 775, 794, 814, 837, 865, 878, 885, 886, 897, 923, 946, 953, 954, 1356, 1407, 1425, 1474, 1519, 1587, 1630, 1676, 1724, 1725, 1744, 1766, 1772, 1801, 1811, 1814, 1816, 1831, 1844, 1846, 1851, 1853, 1863, 1872, 1897, 1907, 1910, 1916, 1950, 1964, 1972, 2002, 2010, 2020, 2023, 2060, 2077, 2093, 2111, 2125, 2142, 2182, 2184, 2244, 2246, 2316, 2317, 2383, 2385 <<http://unscr.com/en/resolutions/733>> Erişim tarihi 05.04.2018.

59 S/RES/1844 (2008) <<http://unscr.com/en/resolutions/doc/1844>> erişim tarihi 05.04.2018.

Güvenlik Konseyi kararları ile kurulan komitelerin her birinin çalışma usullerinin belirlenmesi açısından rehber ilkeler kabul edilmiştir. Komitelerin bir kısmında bu ilkeler kamuya açık değildir. Yaptırım uygulanacak kişiler bakımından öngörülen kriterler her bir Komite için farklılık gösterse de büyük oranda genel ifadeler kullanılarak esnek şekilde kaleme alınmıştır⁶⁰. Hangi eylemlerin yaptırım gerektireceği ve uygulanacak yaptırımların türü, niteliği ve süresi önceden bir düzenleme ile öngörülmemiştir⁶¹. Oluşturulan listelerin bilgi kaynaklarına şeffaf bir şekilde yer verilmemiştir. Listedenden çıkarılmaya ilişkin bireysel başvuru zamanla bazı Komitelerce kabul edilmiş olsa da hukuki güvencelerden yoksundur. Bununla birlikte, bazı listeden çıkarma usullerinde özellikle devletler tarafından kullanılan itiraz hakkına bağlı olarak öngörülen süreler bakımından üst sınır belirtilmemiştir. Yaptırımların uygulanması bakımından kabul edilen muafiyetler ise bireysel değerlendirmeye tâbi kılınmamış genel olarak sıralanmıştır. Bu sebeplerle listelemeye ilişkin öngörülen usuller hukuki güvenilirliği tehdit ederek adil yargılanma hakkı, etkili başvuru hakkı, savunma hakkı ve belirlilik ilkesine aykırı uygulamaların ortaya çıkmasını neden olmaktadır.

B. Güvenlik Konseyi Kararlarının Bağlayıcılığı

Birleşmiş Milletler Şartı'nın 25. maddesi ile üye devletler, Güvenlik Konseyi kararlarını kabul etme ve uygulama yükümlülüğünü üstlenmiştir. Ancak bu kararların nasıl uygulanacağına ilişkin öngörülmuş genel bir uluslararası hukuk kuralı mevcut değildir. Konsey kararlarının ulusal hukukta uygulanmasına ilişkin esas ve usuller devletin egemenliği ilkesi gereğince devletlerin düzenleme yetkisi dâhilinde kabul edilmektedir. Uluslararası hukuk kaynaklı bu kararlar ulusal hukuk mekanizmaları aracılığı ile işlerlik kazanmaktadır⁶².

Güvenlik Konseyi'nin kararları devletler üzerinde bağlayıcı niteliği haiz olduğundan bireyler üzerinde doğrudan uygulanabilme kabiliyetine sahip değildir. Bu bağlamda, söz konusu kararların icrasına ilişkin ulusal düzenlemeler, bireyler bakımından uygulanmasına ilişkin koşullar, devletlerin benimsedikleri hukuk anlayışı ve uluslararası hukuk politikasına göre değişiklik göstermektedir. Bu hususta benimsenen usuller; kararların uygulanmasına ilişkin önceden hazırlanmış genel bir mevzuat veya kararlara ilişkin özel durumları karşılayan geçici mevzuat şeklinde sistemleştirilmektedir⁶³.

Devletlerin, uluslararası hukuk kuralları uyarınca Güvenlik Konseyi kararlarını icra etmemek için ulusal hukuklarına başvurmayacakları kabul edilmektedir⁶⁴. Bu

60 Lopez- Jacoiste (n 4) 312.

61 Halatçı Ulusoy (n 6) 159.

62 Tüttüncü (n 12) 19.

63 Söz konusu sistemler ve örnek uygulamaları hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. Tüttüncü (n 12) 20-2.

64 Vera Gowlland Debbas, 'Implementing Sanctions Resolution Domestic Law' in Vera Gowlland Debbas/Djacobá Liva Tehindrazanarivelo (eds), *National Implementation of United Nations Sanctions: A Comparative Study* (Martinus Nijhoff Publishers 2004) 35.

kabul esasen devletlerin, birbirleriyle olan ilişkilerde milletlerarası hukuktan doğan yükümlülüklerinin ihlalini haklı göstermek amacıyla ulusal hukuklarında yer alan hükümleri mazeret olarak öne süremeyecekleri ilkesine dayanmaktadır⁶⁵.

Ancak Güvenlik Konseyi kararlarının ulusal hukukta uygulanması, bireylerin uluslararası hukukta korunan ve anayasalar ile güvence altına alınan temel hak ve özgürlüklerine müdahale oluşturmakta ve bu müdahalenin ulusal hukuk bakımından meşruiyeti sorununu ortaya çıkarmaktadır⁶⁶. Bu noktada Birleşmiş Milletlere üye devletlerin Güvenlik Konseyi'nin aldığı kararları yerine getirme yükümlülüğünün sadece Şart'a uygun kararlar bakımından geçerli olduğu; bireylerin temel hak ve özgürlüklerinin korunması hususuna aykırı hükümler içeren yaptırım kararlarının Şart'a uygun olmadığı dolayısıyla devletlerin bu karara uyma yükümlülüğünün bulunmadığı yönünde görüşler bulunmaktadır⁶⁷.

Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi, Nada/ İsviçre kararında⁶⁸ uzlaştırıcı bir yorum benimseyerek; Güvenlik Konseyi kararlarından doğan yaptırımların insan haklarını ihlal etmeyecek şekilde uygulanması gerektiğini ifade etmiştir⁶⁹. Ancak bu durumda Konsey kararlarının uygunluğu denetiminin kim tarafından yapılacağı sorunu ortaya çıkmaktadır. Bir kararın hukuka uygunluğunu denetleyecek mekanizmanın söz konusu kararın gözden geçirme, değerlendirme ve gerekirse değiştirme gücüne sahip olabilmesi için hiyerarşik bir düzen dâhilinde ve kısmen de olsa aynı yasal düzlemde olması gerektiği kabul edilmektedir⁷⁰. Bu sebeple ulusal bir makama

65 Ulusal hukuk düzeni ve uluslararası hukuk düzeni arasında genel ve ilkesel bir üstünlüğe kesin şekilde karar verme imkânı bulunmamakla birlikte; uluslararası yargı ve hakemlik organlarının uluslararası hukukun üstünlüğü temelinde çözüme gittiği görülmektedir. Konu ile ilgili ayrıntılı bilgi ve örnek yargı kararları için bkz. Hüseyin Pazarci, *Uluslararası Hukuk Dersleri 1. Kitap*, (13th edn, Turhan Kitabevi 2016) 24- 7.

Bu hususa 1969 Viyana Andlaşmalar Hukuku Sözleşmesi'nin 27. maddesinde de, '*Bir taraf bir andlaşmayı icra etmeye gerekçesi olarak iç hukukunun hükümlerine başvuramaz.*' şeklinde yer verilmiştir. Vienna Convention on the Law of Treaties, United Nations, Treaty Series, Vol. 1155, p. 331. Andlaşma'nın türkçe metni için bkz. İbrahim Kaya, *Uluslararası Hukukta Temel Belgeler* (3rd edn, Seçkin 2016) 66- 112.

66 Tütüncü (n 12) 19.

67 Andrew Hudson, 'Not a Great Asset: The UN Security Council's Counter- Terrorism Regime: Violating Human Rights' (2007) 25/2 BJIL, 211; Adem Sözüer, 'Güvenliğin İzin Verdiği Ölçüde Özgürlük Anlayışının Bir Örneği Olarak Terörizmin Önlenmesi Hakkında Kanun' (Mayıs, 2012) GHD, 38-40; Halatçı Ulusoy (n 6) 227; Özgür Mengiler, *Çatışmadan Barışa Birleşmiş Milletler Barış Kurma Komisyonu*, (İmaj 2014) 114.

68 *Nada v Switzerland* App No 10593/08 (ECHR 12.09.2012) Güvenlik Konseyi kararlarının uygulanması hususunun Sözleşme'de yer alan temel hak ve özgürlükler bakımından incelenmesini konu almaktadır. Söz konusu olayda İsviçre Federal Konseyi, Güvenlik Konseyi'nin 1267 sayılı kararına dayanarak '*Taliban Yönetmeliği*' olarak bilinen bir yönetmelik hazırlamış ve bu Yönetmeliğe dayanarak Güvenlik Konseyi kararına ekli listede ismi yer alan Youssef Moustafa Nada'nın malvarlığının dondurulması hakkında karar vermiştir. 1390 sayılı Güvenlik Konseyi Kararı ile yaptırımların kapsamı genişletilerek seyahat yasağı getirilmiştir. Bunun üzerine Nada listenin adının çıkarılması için Federal Konsey'e ve Federal Ekonomi İşleri Başkanlığı'na başvurmuş ancak yapmış olduğu başvurulardan olumlu sonuç alamamıştır. Federal Mahkeme'ye yaptığı başvuru ise Birleşmiş Milletler üyesi devletlerin Güvenlik Konseyi kararlarını uygulamakla yükümlü oldukları gerekçesi ile reddedilmiştir. Nada, kendisine uygulanan yaptırımlar ve getirilen kısıtlamalar nedeniyle Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'ne başvurmuştur. Mahkeme, söz konusu davada başvurucunun, isminin listeden çıkarılmasına yönelik başvurabileceği etkili bir başvuru yolu olmadığından Sözleşme'nin 13. maddesi ile koruma altına alınan etkili başvuru hakkının ihlal edildiğine karar vermiştir. Bununla birlikte, Nada'nın seyahat özgürlüğüne getirilen kısıtlamanın Sözleşme'nin 8. maddesinde yer verilen özel hayat ve aile hayatının korunması hakkını ihlal ettiğine karar vermiştir. Karar, çalışmanın ilerleyen bölümlerinde ayrıntılı olarak incelenecektir. <http://hudoc.echr.coe.int/eng#{ 'fulltext': ['nada'], 'documentcollectionid2': ['GRANDCHAMBER', 'CHAMBER'], 'itemid': ['001-113118'] }> Erişim tarihi 10.12.2017.

69 *Nada v Switzerland*, para 175.

70 Antonios Tzanakopoulos, 'Domestic Court Reactions to UN Security Council Sanctions' in August Reinisch (ed), *Challenging Acts of International Organizations Before National Courts* (Oxford 2010) 71-3.

doğrudan uluslararası bir merciinin kararını denetleme yetkisi verilmesi uluslararası bir uzlaşının ulusal makamlar tarafından değiştirilmesi sonucunu doğurur ki bu da uluslararası hukukun temel ilkelerine zarar verebilir.

Uygulamada ise ulusal yargı makamları, kararın uygulanmasına yönelik ulusal işlemler üzerinden denetim yapmaktadır. Ulusal makamlar tarafından yapılan denetim ve kararların temel hak ve özgürlüklere uygun olarak yerine getirilmesi, sonrasında devletlerce yapılan düzenlemeler gerekli ve şüphesiz çok önemlidir. Ancak ulusal makamlar bağlı oldukları mevzuat ölçüsünde karar vermektedir. Bu durum ise, Konsey kararlarının yeknesak bir uygulamadan uzaklaşmasına, farklı şekillerde ortaya çıkmasına sebep olabilir. Bu nedenle Güvenlik Konseyi'nin değişen rolü -yasamaya dönüşen yetkisi- karşısında Birleşmiş Milletler bünyesinde yeni ve merkezi bir denetim mekanizması geliştirilmesi gerekmektedir⁷¹. Bununla birlikte üye devletlerin de Konsey kararlarının ulusal hukuklarında nasıl uygulanacağına ilişkin yeterli ve uygun düzenlemeleri yapmaları hem kararların kapsam ve zaman açısından daha sağlıklı uygulanabilmesi hem de karara muhatap olan bireyin temel hak ve özgürlüklerinin korunması bakımından gerekli kabul edilmektedir⁷².

Konsey kararlarının bağlayıcılığı hususunda tartışılan bir diğer konu ise kararlar ile kurulan komiteler ve bu komite kararlarının hukuki niteliğidir. Öğretide, komiteler tarafından hazırlanan listelerin Konsey kararı ile eş nitelikte bağlayıcı kabul edilmemesi gerektiğine ilişkin görüşler bulunmaktadır⁷³. Ancak Konsey kararları ile kurulan komitelerin meşruiyeti, Konsey'in görevlerini yerine getirebilmesi amacıyla gerekli gördüğü takdirde yardımcı organlar kurulabileceğini düzenleyen Şart'ın 29. maddesine dayanmaktadır. Komiteler, Konsey'in uluslararası barış ve güvenliği sağlama amacı çerçevesinde bizzat Konsey tarafından yetkilendirilmekte ve çalışma esas ve usulleri yine Konsey kararı çerçevesinde belirlenmektedir⁷⁴. Bu bağlamda komitelerin Güvenlik Konseyi'ni ve üye devletleri bağlayıcı nitelikte karar alabilecekleri kabul edilmektedir⁷⁵. Dolayısıyla bu sebepten hareketle söz konusu Kararların bağlayıcı nitelikte olmadığını ileri sürülmesi mümkün değildir. Komite kararları, temel dayanağını aldığı Konsey kararları dâhilinde bağlayıcı kabul edilmelidir⁷⁶.

71 Akande (n 4) 336.

72 Bu hususta, '*Birleşmiş Milletler Yetki Yasası*' olarak adlandırılan sistemin özellikle dualist sistemi benimsemiş devletler bakımından ön plana çıktığı kabul edilmektedir. Bu sistemde; açık, öngörülebilir bir hukuki temel oluşturulması, kararların hızlı bir şekilde uygulanmasının sağlanması amacıyla karara konu teşkil eden olaylar meydana gelmeden Güvenlik Konseyi kararlarının icrasına ilişkin esas ve usuller düzenlenmektedir. Kararların icrasının genellikle anayasalarda öngörülen mekanizmalar aracılığı ile gerçekleştirileceği kabul edilmektedir. ABD- 1945 United Nation Act, İngiltere-1946 United Nation Act, Finlandiya-1955, Ayrıntılı bilgi için bkz. Gowlland Debbas (n 64) 41-2.

73 İzzet Özgenç, *Suç Örgütleri* (10th edn, Seçkin 2017) 234, 239; Esra Yılmaz Eren, 'Terörün Finansmanının Önlenmesi Hakkında Kanun Tasarısı Üzerine Bir Değerlendirme' (2013) LXXI (1) İÜHF 1251.

74 Andreas Paulus, '*Ch.V The Security Council, Procedure, Article 29*' in Bruno Simma, Daniel-Erasmus Khan, Georg Nolte, Andreas Paulus (eds), Nikolai Wessendorf (ass. ed), *The Charter of the United Nations: A Commentary, Vol. I*, (3rd edn Oxford University Press 2012) 995-6.

75 Paulus (n 74) 995.

76 Paulus (n 74) 1006.

II. Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi Bireye Yönelik Ekonomik Yaptırım Kararları- İnsan Hakları İlişkisi

A. Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi Bireye Yönelik Ekonomik Yaptırım Kararlarının Sınırlandırılması

Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi'nin doğrudan bireye yönelik kararları gerek ulusal gerekse uluslararası hukuk bakımından ayrı bir rejim yaratmıştır⁷⁷. Bu rejim genel olarak bakıldığında uluslararası barış ve güvenliğin korunmasına hizmet etse ve barışı tehdit eden terör eylemlerine ve şiddet durumlarına karşı etkili bir araç haline geldiği kabul edilse de bireyin temel hak ve özgürlüklerinin korunması hususunda önemli eksiklikleri barındırmaktadır.

Güvenlik Konseyi'nin bireylere yönelik kararları uluslararası hukukça atfedilen niteliği, içeriği, gerekli ve yeterli bir denetim mekanizmasından yoksun olması sebebiyle hak ihlallerini doğurmaktadır⁷⁸. Gerek doğrudan kararlar gerekse komiteler aracılığı ile hazırlanan listeler tartışmalı maddi verilere dayandırılmakta ve karşılığında karara muhatap bireye yeterli hukuki güvenceler sunulmamaktadır. Bununla birlikte söz konusu kararların zaman içinde genişletilerek güncellenmesi ve tüm devletlere yönelik alınmasından hareketle bu kararların artık evrensel nitelikli uygulamalar içerdiği kabul edilmektedir. Bu kabul, bireylerin haklarına yönelik sınırlamaların ya da ihlallerin önemini artırmakta ve devlet sınırlarının ötesinde uluslararası niteliğe büründüğünü göstermektedir⁷⁹. Bu bağlamda Güvenlik Konseyi kararlarının temel hak ve özgürlükler bakımından sınırlarının belirlenmesi gerekmektedir.

Güvenlik Konseyi'nin temel hak ve özgürlüklere riayet yükümlülüğü, öncelikle uluslararası hukuka hareket kabiliyetini ve alanını belirleyen Örgütün kurucu andlaşması Birleşmiş Milletler Şart'ı, teamül kuralları ve hukukun genel ilkelerinden doğmaktadır⁸⁰.

1. Birleşmiş Milletler Şartı Bakımından Öngörülen Sınırlamalar

Güvenlik Konseyi'nin görev ve yetkisinin tayin edildiği Şart'ın 24. maddesinde, Konsey'in görev ve yetkilerini kullanırken Birleşmiş Milletlerin amaç ve ilkelerine uygun hareket edeceği belirtilmiştir⁸¹. Şart'ın başlangıç kısmında insan hakları

77 Güvenlik Konseyi'nin bireylere yönelik kararları Konsey'in genel yaptırımlardan ayrıldığı için hem ulusal hem uluslararası hukuk bakımından 'sui generis' niteliğe sahip oldukları ileri sürülmektedir. Ayrıntılı bilgi için bkz. Halatçı Ulusoy (n 6) 51.

78 Yıldırım Sak, 'Birleşmiş Milletler Anti Terör Yaptırımlarının Temel Hak ve Özgürlüklere Aykırılığı ve Bireylerin Korunması: Uluslararası Hukuk ve Avrupa Birliği Hukuku' (2009) 29 (1-2) MHB 174.

79 Sak (n 78) 174.

80 Bardo Fassbender, 'Targeted Sanctions and Due Process' in Study Commissioned by the United Nations Office of Legal Affairs -Office of the Legal Counsel- (2006) 19, <<http://www.un.org/law/counse/Fassbender-study.pdf#search=%22%22Targeted%20Sanctions%20and%20Due%20Process%22%22>> Erişim tarihi 04.02.2018; Peters (n 3) 781- 3; Sak (n 78) 176; Halatçı Ulusoy (n 6) 165.

81 Amaç ve ilkelerin Birleşmiş Milletler organlarına rehberlik etmek üzere bağlayıcı olarak düzenlendiği kabul edilmektedir. Ayrıntılı bilgi için bkz. Wolftrum (n 8) 109.

vurgusu yapılmış, ilk bölümünde ise Birleşmiş Milletlerin amaç ve ilkelerine yer verilmiştir. Şart'ın 1. maddesinde Birleşmiş Milletlerin amaçları, 2. maddesinde ise bu amaçlar yerine getirilirken bağlı olunan ilkeler hem üye devletler hem de örgüt bakımından düzenlenmiştir. Bu anlamda ilkeler, Şart ile amaçlanan düzene uygun hareket edilmesi bakımından önemli bir sınırlama aracı olarak kabul edilmektedir.

Şart'ın 1. maddesinin ilk fıkrasında uluslararası barış ve güvenliği korumak ve bu amaçla barışın uğrayacağı tehditleri önlemek, saldırı ya da barışın başka yollarla bozulması eylemlerini bastırmak üzere etkin ortak önlemler almak ve barışın bozulmasına yol açabilecek nitelikteki uluslararası uyuşmazlık veya durumların düzeltilmesinin ya da çözümlenmesinin barışçıl yollarla, adalet ve uluslararası hukuk ilkelerine uygun olarak sağlanması öngörülmüştür. Bu ifade ile Konsey'in Şart'ın VI. Bölümü kapsamındaki yetkileri bakımından uyuşmazlıkların barışçıl yolla, adalet ve uluslararası hukuk ilkelerine uygun olarak çözümü hususunda bir sınırlama öngörüldüğü ancak VII. Bölüm –uluslararası barış ve güvenliğin korunması- altında sahip olduğu yetkiler bakımından, böyle bir sınırlamanın getirilmediği görülmektedir⁸². Ancak VII. Bölüm altındaki yetkilerin uluslararası hukuk ilkeleri ile sınırlandırılmaması bir ihlal izni olarak yorumlanmamalıdır. Andlaşmanın tarafı olan devletler kendilerinin sahip olmadığı bir yetkiyi Örgüt'e yükleyemezler. Birleşmiş Milletler Örgütü ve üye devletler uluslararası hukuka aynı derecede uyma yükümlülüğü altındadır⁸³.

Şart'ın ilk maddesinin devam eden fıkralarında ise, self determinasyonun teşvik edilmesi, insan haklarına ve temel özgürlüklere saygı gösterilmesi, adil uluslararası düzenin sağlanması gibi birtakım değerlere yer verilerek bunların koruma altına alındığı görülmektedir. Şart ile öngörülen haklar ve yükümlülüklerin uluslararası barış ve güvenliğin korunması temelinde birleşmesi bu değerlere üstün bir nitelik kazandırmıştır⁸⁴. Uluslararası Adalet Divanı da Birleşmiş Milletler'in Belirli Masrafları Danışma Görüşü'nde, uluslararası barış ve güvenliğe atfedilen değerler temel ve birincil nitelikte olduğunu çünkü diğer amaçların yerine getirilmesinin bu temel şartın sağlanmasına bağlı olacağını ifade etmiştir⁸⁵.

Örgütün amaçlarının belirtildiği ilk maddenin üçüncü fıkrasında ise; ekonomik, sosyal, kültürel ve insancıl nitelikli uluslararası sorunların çözümünde

82 San Francisco Konferansı müzakereleri sırasında 'uluslararası barış ve güvenliğin adalet ve uluslararası hukuk ilkelerine uygun olarak sağlanması' önerisi sunulmuş ancak reddedilmiştir. Ayrıntılı bilgi için bkz. Wolfrum (n 8) 114; Frowein & Kirsch (n 4) 705-6, 710; Akande (n 4) 318.

83 Akande (n 4) 320; Lopez- Jacoiste (n 4) 293.

84 Şart düzeni ile öngörülen hukuksal yükümlülüklerin felsefi temelini oluşturan bir değerler hiyerarşisi olduğu ve bu değerlerin en üstünde uluslararası barış ve güvenliğin yer aldığı savunulmaktadır. Bu görüşe göre barışın muhafazası, adaletin yerine getirilmesine tercih edilmiştir. Ayrıntılı bilgi için bkz. Fatma Taşdemir, 'Uluslararası Anarşiye Giden Yol: Uluslararası Hukuk Açısından Önleyici Meşru Müdafaa Hakkı' (2006) 2(5) UHPD, 78-9. Benzer yönde Akkutay (n 13) 425; Wolfrum (n 8) 109.

85 *Certain expenses of the United Nations (Article 17, para 2, of the Charter), Advisory Opinion of 20 July 1962: I.C.J. Reports 1962, p. 151, 168.* <<http://www.icj-cij.org/files/case-related/49/049-19620720-ADV-01-00-EN.pdf>> Erişim tarihi 10.01.2018.

insan haklarına ve temel özgürlüklerine saygının geliştirilip güçlendirilmesi öngörülmüştür⁸⁶. Uluslararası barış ve güvenliğin korunması amacıyla bahsedilen ilk fıkrada böyle bir unsura yer verilmemiş olmasından hareketle bu amaca ilişkin işlemlerin bir sınırlamaya tabi olmamasının amaçlandığı söylenebilir de; Şart bütünüyle değerlendirildiğinde öngörülen düzene ulaşmak için bireyin temel hak ve özgürlüklerine saygı gösterilmesi gerektiği kabul edilmektedir. Bununla birlikte; Güvenlik Konseyi'nin görev ve yetkilerinin belirlendiği Şart'ın 24. maddesinde, Konsey'in görevlerini yerine getirirken Birleşmiş Milletlerin amaç ve ilkelerine uygun hareket edeceği hüküm altına alınarak geniş bir çerçevede de olsa bu durum teyit edilmiştir⁸⁷. Şart'ın 55. maddesinde Birleşmiş Milletler Örgütü, 56. maddesinde ise Örgüte üye devletler bakımından insan hakları ve temel özgürlüklere bütün dünyada etkin şekilde saygı gösterilmesi yükümlülüğü öngörülmüştür.

Şart düzeninde uluslararası barış ve güvenliğin korunmasının üstün bir değer olarak kabul edilmesinden ötürü Konsey'in VII. Bölüm çerçevesindeki kararları bakımından ayrıcalıklı bir alanın tanındığı görülmektedir⁸⁸. Bu bağlamda Konsey'in yetkileri, VII. Bölüm dâhilinde istisnai olarak başvurulması ve bir takım sınırlamalara tabi olması kaydıyla, yasama yetkisinin kullanılması olarak adlandırılmaktadır⁸⁹. Konsey'in bu yetkiyi, uluslararası barış ve güvenliği tehdit eden olaya uygulanacak herhangi bir hukuk kuralı bulunmadığında, kurumsal dengeye saygı göstererek, geçici ve dar kapsamlı düzenlemelerle kullanması ve kullanırken usuli açıdan şeffaf olması gerektiği kabul edilmektedir⁹⁰. Bu gereklilikler temelinde ortaya çıkan “*orantılılık*” ilkesi Konsey kararları bakımından bir diğer sınırlama aracı olarak öngörülmekte; Konsey kararlarının gereklilik ve yeterlilik ölçütlerine uygun olması gerektiği kabul edilmektedir⁹¹. Nihayetinde VII. Bölüm çerçevesinde öngörülen yaptırımların amacı cezalandırmak değildir. Bu sebeple tedbirlerin gerekli ve yeterli olduğu ölçüde uygulanması gerekmektedir.

Şart hem kurum hem de norm yaratan bir belgedir⁹². Bu bağlamda uluslararası hukukun hem kaynağını hem de bu kaynağa ilişkin kuralların uygulanmasını sağlayacak aracı oluşturmaktadır. Bu sistem büyük ölçüde Örgütün organları aracılığı ile işlemektedir. Örgüt organlarının Şart'ın çizdiği çerçeveyi aşan hareketi, kurulmak

86 İnsan hakları ve temel özgürlüklerin korunması bakımından kesin sınırlara yer verilmemiş ancak yetkilerin kullanımında bu hususların esas alınması gerektiği kabul edilmiştir. Frowein & Kirsch (n 4) 711.

87 Frowein & Kirsch (n 4) 710; Akande (n 4) 316, 323-4; Hudson (n 67) 211.

88 Güvenlik Konseyi'nin Şart'ın VII. Bölümü çerçevesinde sahip olduğu siyasi takdirin Konseye konu bakımından geniş bir yetki alanı sunduğu kabul edilmektedir. Mahmut Göçer, 'Uluslararası Adalet Divanı ile Güvenlik Konseyi Arasında Yetki Çatışması' (2007) XI (1-2) GÜHFD 697.

89 Jose E. Alvarez, *International Organizations as Law-makers* (Oxford University Press 2006) 196; Peters (n 3) 786; Hinojosa Martinez, 'The Legislative Role of the Security Council in its Fight against Terrorism: Legal, Political, and Practical Limits' (2008) 57/2 ICLQ 339 ff.

90 Martinez (n 89) 346-7, 356-8.

91 Ayrıca, bireye yönelik yaptırımlarda bir takım ihtiyaçlara yönelik istisnai hallerin tanınması orantılılık ilkesinin bir kanıtı olarak yorumlanmaktadır. Lopez- Jacoiste (n 4) 295-6.

92 Dinstein Yoram, *War, Agression and Self-Defence* (Cambridge University Press 2001) 83.

istenen düzeni de tehdit etmektedir. Bu sebeple Güvenlik Konseyi de Birleşmiş Milletler Örgütü organı olarak, Örgütün kurucu andlaşması ile belirtilen amaçları dâhilinde Şart hükümlerinde belirtilen hususlara riayet etmekle yükümlüdür⁹³. Uluslararası Adalet Divanı, Birleşmiş Milletler Örgütü Üyelerin Kabulüne İlişkin Danışma Görüşünde bu hususu teyit etmiştir. Divan, Karar'da, Güvenlik Konseyi'nin siyasi niteliğe sahip bir organ olduğunu ifade ettikten sonra bu niteliğinin onu kurucu andlaşma hükümlerine uymaktan kurtarmayacağını belirtmiş, Konsey'in yetkileri ve kararları bakımından Şart sınırları dâhilinde hareket etmesi gerektiğini ifade etmiştir⁹⁴.

Şart'ta, Örgütün amaçlarını gerçekleştirirken bağlı olması gereken ilkelere yer verilmiştir. İnsan haklarına saygı, Birleşmiş Milletler amaç ve ilkelerine dâhildir ve bu amaç ve ilkeler Güvenlik Konseyi'nin VII. Bölümü çerçevesinde aldığı kararlar için de geçerlidir⁹⁵. Uluslararası Adalet Divanı, Soykırım Suçunun Önlenmesi ve Cezalandırılmasına Dair Sözleşme'nin Uygulanmasına İlişkin Dava'da, Güvenlik Konseyi'nin VII. Bölüm çerçevesinde vermiş olduğu kararlar dâhilinde Birleşmiş Milletler amaç ve ilkelerine bağlı olduğunu teyit etmiştir⁹⁶.

Güvenlik Konseyi kararları ile insan hakları hukuku kurallarının ilişkisi bakımından değerlendirilmesi gereken bir başka husus da Şart'ın 103. maddesidir. Madde metni “*Birleşmiş Milletler üyelerinin işbu Antlaşmadan doğan yükümlülükleri ile başka herhangi bir uluslararası antlaşmadan doğan yükümlülüklerinin çatışması durumunda, işbu Antlaşmadan doğan yükümlülükler üstün gelecektir.*” şeklindedir. Birleşmiş Milletler Şartı'nda yer alan bu maddenin amacı Şart ile öngörülen yükümlülüklerin etkili şekilde yerine getirilmesini sağlamaktır. Bu sebeple maddede

93 Şart'ın 104. maddesinde Örgüt'ün üye devletlerden her birinin topraklarında görevlerini yerine getirmek ve amaçlarına ulaşmak için gerekli hukuksal ehliyete sahip olduğu belirtilmiş ancak uluslararası kişiliği hususunda düzenleme yapılmamıştır. Ancak örgütün kurucu andlaşmasında böyle bir hüküm olmasa dahi örgütlerin uluslararası hukuka kurucu andlaşmalarında belirtilen amaçları dâhilinde sınırlı bir hukuki kişiliğe sahip olduğu kabul edilmektedir. “*Fonksiyonel kişilik*” olarak isimlendirilen bu durum gereğince uluslararası örgüt ancak bu amaçlar dâhilinde işlem yapabilir, hak ve yükümlülük sahibi olabilir. *Reparation for Injuries suffered in the Service of the United Nations, Advisory Opinion: I.C.J. Reports 1949, p. 174, 179, <http://www.icj-cij.org/files/case-related/4/004-19490411-ADV-01-00-EN.pdf>* Erişim tarihi 03.12.2017.

Bununla birlikte örgütün işlevlerinin temelini oluşturan kurucu andlaşmaların örgütün karşılaştığı bütün meseleleri tamamen düzenlemesi ve uluslararası toplumun evriminin gerektireceği bütün düzenlemeleri öngörmesi mümkün değildir. Örgüt, kurucularının öngörülleri ve denetimleri dışında özerk bir evrim geçirebilir. Bu evrimin kurucu andlaşmanın tadili yolu ile gerçekleşmesi –ki Birleşmiş Milletler Şartı 193 devletin taraf olduğu evrensel bir andlaşma niteliğindedir ve tadili ağır koşullara bağlanmıştır- her zaman çok kolay olmadığından, teamüller yardımıyla gerçekleşmesi daha mümkün görünmektedir. Bunlar Örgüt organları aracılığı ile alınan teknik açıdan bağlayıcı olmamakla birlikte uygulamaya geçirilen ve tüm üyelerin muvafakatını alan kararlar aracılığı ile gerçekleştirilmektedir (Emre Öktem, *Uluslararası Teamlil Hukuku* (Beta 2013) 296 ff). Bu bağlamda Genel Kurul da doğrudan karar mekanizmasında yer almasa dahi, aldığı kararlar ile Güvenlik Konseyi kararlarının sınırlarının belirlenmesi hususunda rol alabilecektir.

94 *Admission of a State to the United Nations (Charter, Art 4), Advisory Opinion: I. C. J. Reports 1948, p. 57. s. 64, <http://www.icj-cij.org/files/case-related/3/003-19480528-ADV-01-00-EN.pdf>* Erişim tarihi 16.01.2018

95 Fusun Arsava, ‘Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi’ne Karşı İnsan Hakları Himayesi’ (2007) 3(10) UHPD 4; Frowein & Kirsch (n 4) 711; Akande (n 4) 337; Lopez- Jacoiste (n 4) 291; Hudson (n 67) 211.

96 *Application of The Convention on The Prevention And Punishment of The Crime Of Genocide (Bosnia And Herzegovina v Yugoslavia (Serbia And Montenegro)), (Application Instituting Proceedings filed in the Registry of the Court), I.J.C., 20 March 1993, para 124, <http://www.icj-cij.org/files/case-related/91/7199.pdf>* Erişim tarihi 10.05.2018. Eski Yugoslavya Uluslararası Ceza Mahkemesi de Tadic Davası'nda benzer yönde karar vermiştir. Bkz. *Prosecutor v Dusko Tadic*, Case No. IT-94-I-1, Decision On The Defence Motion For Interlocutory Appeal On Jurisdiction, Decision of 2 October 1995, para 28, <http://www.icty.org/x/cases/tadic/acdec/en/51002.htm> erişim tarihi 10.05.2018.

öngörülen üstünlük ifadesi, Şart ile çatışan anlaşma hükmü veya yükümlülüğün geçersiz sayılmasından ziyade, Şart hükümlerine bunlar karşısında öncelik tanınması şeklinde yorumlanmaktadır⁹⁷. Hatta bu bağlamda 103. maddenin dar yorumlanması gerektiği savunulmakta⁹⁸ ve maddenin Birleşmiş Milletler organlarının aldıkları kararlardan kaynaklanan yükümlülükleri değil, sadece doğrudan Şart hükümlerinden kaynaklanan yükümlülükleri kapsadığı ileri sürülmektedir⁹⁹.

Uluslararası Adalet Divanı, Lockerbie Davası'nda Şart'ın 25. ve 103. maddeleri gereğince, Konsey kararlarından kaynaklanan yükümlülüklerin herhangi bir uluslararası anlaşmadan kaynaklanan yükümlülükler karşısında üstün olduğu yönünde karar vermiştir¹⁰⁰. Öğretide bu üstünlüğün anlaşmalarla birlikte teamül kuralları bakımından da geçerli olduğunu savunan görüşler bulunmaktadır¹⁰¹. Ancak Maddede açıkça “*diğer anlaşmalar*” ifadesine yer verilmiştir.

Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi ise, Nada/ İsviçre kararında Sözleşme ile Şart arasında bir hiyerarşi olduğunu ifade etmekten kaçınmış ve Birleşmiş Milletler'in ilkeleri ve amaçları ışığında, iki hukuki düzenlemenin birlikte yorumlanması

97 International Law Commission, *Fragmentation of International Law: Difficulties Arising From The Diversification And Expansion of International Law*, (Fifty-eighth Session Geneva, 1 May- 9 June and 3 July- 11 August 2006) para 333, <http://legal.un.org/ilc/documentation/english/a_cn4_1682.pdf> Erişim tarihi 20. 03.2018.

98 Peters (n 3) 786-7.

99 Jean Combacau, Le pouvoir de sanction de l'ONU, Paris, 1974'ten aktaran; Göçer, 'Yetki Çatışması' (n 88) 703.

100 *Questions of Interpretation and Application of the 1971 Montreal Convention arising from the Aerial Incident at Lockerbie (Libyan Arab Jamahiriya v United Kingdom), Provisional Measures, Order of 14 April 1992, I.C.J. Reports 1992, p. 3, para 37-9*, <<http://www.icj-cij.org/files/case-related/88/088-19920414-ORD-01-00-EN.pdf>> Erişim tarihi 04.12.2017; Avrupa Birliği ilk derece mahkemesi, Yusuf & El Barakaat davasında benzer yönde karar vermiş; Birleşmiş Milletler Şartı'nın 103. maddesinin Güvenlik Konseyi kararlarını da kapsadığını belirtmiş ve Güvenlik Konseyi kararları ile herhangi bir anlaşma hükmünün çatışması halinde Konsey kararlarının üstün tutulacağını ifade ederek bu kararların Birleşmiş Milletler Şartı hükmü gibi değerlendirileceğini kabul etmiştir. Yusuf And Al Barakaat International Foundation v Council And Commission Judgment of The Court Of First Instance (Second Chamber, Extended Composition), 21.09. 2005, In Case T-306/01, para 234, 275, <<http://curia.europa.eu/juris/showPdf.jsf?jsessionid=9ea7d0f130d535cff22761f2457ab7e8e4ca6c81fb2.e34KaxiLc3eQc40LaxqMbN4PaNuNe0?text=&docid=59905&pageIndex=0&doclang=EN&mode=lst&dir=&occe=first&part=1&cid=788840>> erişim tarihi 18.01.2018; Benzer şekilde bir diğer karar için bkz. Yassin Abdullah Kadi v Council and Commission, Judgment Of The Court Of First Instance (Second Chamber, Extended Composition), Case T-315/01, 21.09.2005 para 184, <<http://curia.europa.eu/juris/showPdf.jsf?jsessionid=9ea7d2c30dd665ddf1244b64c2bb8b1f7250786e927.e34KaxiLc3qMb40Rch0SaxuSaNj0?text=&docid=59906&pageIndex=0&doclang=en&mode=lst&dir=&occe=first&part=1&cid=1166516>> erişim tarihi 18.01.2018.

İsviçre Federal Mahkemesi, Nada davasında benzer yönde karar vermiş, Birleşmiş Milletler Şartı'nın 103. maddesi ile diğer uluslararası anlaşmalar karşısında Şart'tan doğan yükümlülüklere öncelik tanıdığını kabul etmiş ve bu önceliğin Güvenlik Konseyi kararları bakımından da geçerli olduğunu belirtmiştir. Bununla birlikte Mahkeme, bu durumun iki hüküm arasındaki çatışmanın çözülmemesi durumunda uygulanması gerektiğini belirtmiş, Şart'ın 1/3. maddesi ile 2/2. maddesine yer vererek Güvenlik Konseyi'nin bu maddeler çerçevesinde karar vereceğini vurgulamıştır. *Jus cogens* normların Güvenlik Konseyi kararlarının üzerinde sınırlayıcı bir etkiye sahip olduğunu da ayrıca belirtmiştir. Ayrıntılı bilgi için bkz. *Youssef Nada v State Secretariat for Economic Affairs and Federal Department of Economic Affairs*, Administrative appeal judgment, Case No 1A 45/2007; ILDC 461 (CH 2007); BGE 133 II 450/ 14.10.2007, (Oxford Reports on International Law in Domestic Courts), <<https://www.eui.eu/Documents/DepartmentsCentres/AcademyofEuropeanLaw/CourseMaterialsHR/HR2009/DeWet/DeWetBackgroundReadingCase8.pdf>> Erişim tarihi 22.01.2018.

Birleşik Krallık Yüksek Mahkemesi de Al-Jedda davasında benzer yönde karar vermiş Güvenlik Konseyi kararlarından kaynaklanan yükümlülüklerin Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'den kaynaklanan yükümlülükler karşısında öncelikle uygulanması gerektiğini ifade etmiştir. *The Queen (on the application of Hilal Abdul- Razzaq Ali Al-Jedda)-and-Secretary of State for Defence*, Judgment of 12.08.2005, Case No. CO/3673/2005, EWHC 1809, para 112, 122, <https://ihl-databases.icrc.org/applic/ihl/ihl-nat.nsf/xsp/.ibmmodes/domino/OpenAttachment/applic/ihl/ihl-nat.nsf/729AF7FD917BCC45C12576F00055F55F/CASE_TEXT/Al-Jedda case - Decision of 12 August 2005.pdf> Erişim tarihi 02.06.2018.

101 Ayrıntılı bilgi için bkz. Jose E. Alvarez, 'The Security Council's war on Terrorism: Problems and Policy Option' in Erika De Wet, Andre Vollkaemper (eds), *Review of the Security Council by Member States* (2003) 119 ff; Fassbender (n 80) 23.

gerektiğini ifade etmiştir¹⁰². Mahkeme'nin bu yaklaşımı, aslında Güvenlik Konseyi kararını uygulamakla yükümlü devletin belli oranda bir takdir hakkı olduğu varsayımına dayanmaktadır¹⁰³.

Uluslararası Hukuk Komisyonu 2006 tarihli "*Uluslararası Hukukun Parçalanması: Uluslararası Hukukun Değişmesi ve Genişlemesinden Doğan Zorluklar*" başlıklı raporunda, Şart'ın 103. maddesi ile öngörülen önceliğin sadece Şart hükümleri değil, Şart'tan doğan yükümlülükleri ve hatta Örgüt organlarının bağlayıcı nitelikli kararlarını da kapsadığını belirtmiştir¹⁰⁴. Bu bağlamda Şart'ta açıkça öngörülme de Güvenlik Konseyi'nin VII. Bölüm dâhilindeki kararlarından kaynaklanan yükümlülüklerin öncelikli olmasının, gerek uygulamada ve gerekse doktrinde geniş bir şekilde kabul edildiğini ifade etmiştir. Komisyon bu ifadesi ile Şart hükümleri gibi Güvenlik Konseyi kararlarından kaynaklanan yükümlülüklerin de öncelikli uygulanma niteliğine sahip olduğunu desteklese de; aslında 103. maddenin bu konuda açık bir hüküm olmadığını da teyit etmiştir.

Şart'ın 103. maddesine dayanılarak Güvenlik Konseyi kararlarına üstünlük tanımak, bu kararlar ile sonradan yapılan andlaşma hükümlerinin geçersiz sayılmasına neden olabilecek; bu da Şart ile Güvenlik Konseyi'ne verilmiş yetkiyi öngörülemez hale getirecektir. Bununla birlikte, Konsey kararları ile sonraki andlaşma hükmünün değiştirilmesi andlaşmalar hukukunun temelini oluşturan tarafların iradesine¹⁰⁵ de aykırılık oluşturacaktır. Aynı temelde söz konusu durum, Birleşmiş Milletler Şartı'na da aykırılık teşkil edecektir. Şart düzeninde Güvenlik Konseyi bakımından açıkça böyle bir yetkilendirme yapılmamıştır. Konsey kararlarına doğrudan böyle bir değer atfedilmesi uluslararası ilişkilerde istikrar ve güvenliği de tehdit edebilecektir. Bu sebeple 103. madde kapsamında öngörülen üstünlük, Şart hükümlerinden kaynaklanan yükümlülükler kapsamında yorumlanmalıdır. Aksi durum Uluslararası Adalet Divanı Statüsü'nde¹⁰⁶ kaynak olarak kabul edilmeyen ve ancak bir uluslararası

102 *Nada v Switzerland*, para 175, 197.

103 Mahkeme, Şart'ın, VII. Bölümü'ne dayanılarak alınan kararların uygulama biçimi ile ilgili olarak belli bir model dayatılmadığını, kararlarının bağlayıcılığına zarar verilmemesi kaydıyla üye devletlerin belli takdir hakkı olduğunu ifade etmektedir. Bkz. *Nada v Switzerland*, para 176.

104 *Fragmentation of International Law: Difficulties Arising From The Diversification And Expansion of International Law*, para 331.

105 Andlaşma taraf iradelerinin uyumasıdır. Andlaşmanın bu ahdi niteliği, borç kaynağı olan diğer eylem ve işlemlerden ayırt edilmesi bakımından temel unsuru oluşturmaktadır. Uluslararası hukukta andlaşmaların akdi, bağlayıcılığı, hukuki geçerliliği, yorumu ve sona ermesi uluslararası andlaşmalar hukukunda bu özellik temelinde düzenlenmiştir. Ayrıntılı bilgi için bkz. *Toluner Milletlerarası Hukuk (Giriş, Kaynaklar)* in Ayşe Nur Tütüncü, Enver Arıkoğlu, Verda Neslihan Aktün, Elif Başkaracaoğlu (eds), (Beta 2017) 74 ff.

106 Uluslararası Adalet Divanı Statüsü 38. maddesi; '*Kendisine sunulan uyumsuzlukları uluslararası hukuka uygun olarak çözmekle görevli olan Divan:*

a. uyumsuzluk durumundaki devletlerce açıkça kabul edilmiş kurallar koyan, gerek genel gerekse özel uluslararası andlaşmaları

b. hukuk olarak kabul edilmiş genel bir uygulamanın kanıtı olarak uluslararası teamülü;

c. uygar uluslarca kabul edilen hukukun genel ilkelerini;

d. 59. madde hükmü saklı kalmak üzere, hukuk kurallarının belirlenmesinde yardımcı araç olarak yargı kararlarını ve çeşitli ulusların en yetkin yazarlarının öğretilerini uygular' şeklindedir.

hukuk kuralının delili niteliğinde kabul edilebilecek örgüt kararlarına¹⁰⁷ kural koyma niteliği verilmesi sonucunu doğuracaktır¹⁰⁸.

Şart hükümlerinin andlaşmalar hukukunun yorum kuralları¹⁰⁹ gereğince hazırlık çalışmaları ve yapıma koşulları ışığında değerlendirilmesi gerekmektedir. Şart, başlangıç hükümlerinde yer aldığı gibi iki dünya savaşından çıkmış ve bunların yıkıcı sonuçlarına maruz kalmış, bunlarla mücadele etmiş bir uluslararası toplum tarafından hazırlanmıştır. Birleşmiş Milletler Örgütü'nün birey üzerinde doğrudan etki doğuracağı öngörülmediği için Şart'ta örgüt-birey ilişkisi temelinde düzenleme yapılmamış¹¹⁰, insan hakları ile doğrudan bir bağlantı kurulmamıştır¹¹¹. Bu sebeple uluslararası barış ve güvenliğin üstün değer olarak kabulü ve korunması için tanınan yetki genişliği değerlendirilirken bu hususlar dikkate alınmalıdır. Şart, gelişen insan hakları referansı ile birlikte yorumlanmalı¹¹²; Birleşmiş Milletler Örgütü'nün fiili olarak genişleyen yetkisi karşısında bireyin haklarının korunması ve bu korumanın uygulamasını sağlayacak denetim mekanizmaları hususunda ilerlemeyi sağlayacak çalışmalar yapılmalıdır.

2. Uluslararası Teamül Kuralları Bakımından Öngörülen Sınırlamalar

Uluslararası teamül kuralları ve genel hukuk ilkeleri, esasen devlet eylemlerini temel aldığından uluslararası örgütler ve özellikle örgüt ile birey ilişkisi bakımından yeterli açıklıkta değildir. Ancak örgütün “otorite” olarak bireyle kurduğu ilişkinin bu kurallar çatısı altında yorumlanabileceği kabul edilmektedir¹¹³. Uluslararası örgütlerin teamül kuralları ve hukukun genel ilkeleri ile bağlılığının açıklamasında bir diğer kabul ise, uluslararası örgütlerin devletler aracılığı ile bireyler üzerine yaptırım uygulamasına dayandırılmaktadır¹¹⁴.

107 Yusuf Aksar, *Teoride ve Uygulamada Uluslararası Hukuk I* (4th edn Seçkin 2017) 90-2.

108 Birleşmiş Milletler Şartı ile Güvenlik Konseyi'ne icrai nitelikte bir görev verildiği bu sebeple Konsey kararlarının genel nitelik taşıması, somut olaya özgü olması gerektiği savunulmaktadır. Ayrıntılı bilgi için bkz. Halatçı Ulusoy (n 6) 128-9.

109 Viyana Andlaşmalar Hukuku Sözleşmesi andlaşmaların yorumu hususunda ' tarafların andlaşma metninde ifadesini bulan niyeti ' esasından hareket etmekte tarafların andlaşma metninde yer alan terimlerin, alışılmış ve tabii anlamları üzerinde anlaşmış olduğunu kabul etmektedir. Kullanılan kelimelerin alışılmış ve olağan anlamının ise, andlaşmanın bütünü içindeki yeri ve andlaşmanın konu ve amacı ışığında saptanması gerektiği kabul etmiştir. Bununla birlikte andlaşmanın bütünü kavramına dâhil olmamakla beraber, taraflar arasında geçerli olan herhangi bir uluslararası hukuk kuralının da dikkate alınabileceği kabul edilmektedir. Ayrıntılı bilgi için bkz. Tütüncü, Arıkoğlu, Aktün, Başkaracaoğlu (n 105) 230-1.

110 Christian Tomuschat, 'The *Kadi* Case: What Relationship is there between the Universal Legal Order under the Auspices of the United Nations and the EU Legal Order?' (2009) 28(1) Yearbook of European Law, 655.

111 Fassbender (n 80) 22.

112 Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi, yargı yetkisine ilişkin inceleme yaptığı Bankoviç kararında Sözleşme'yi oluşturan prensiplerin birbirinden ayrı olarak yorumlanamayacağını belirtmiştir. Sözleşme'ye ilişkin yorumun ilgili uluslararası hukuk kuralları göz önüne alınarak, hakim uluslararası hukuk kuralları ile uyumlu olarak ve Sözleşme'nin insan hakları sözleşmesi olmasından kaynaklı özel karakteri gözardı edilmeden yapılması gerektiğini ifade etmiştir. *Vlastimir and Borka Bankoviç vd. v Belgium* vd. App No 52207/99, (ECHR (Grand Chamber Decision As to The Admissibility) 12.10.2001) para 57, <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22languageisocode%3A%5B%5D%22%2C%22appno%3A%5B%5D%22%2C%22documentcollectionid%3A%5B%5D%22%2C%22itemid%3A%5B%5D%22%7D%3E Erişim tarihi 21.05.2018.

113 Evrensel İnsan Hakları Bildirgesi ile uluslararası örgütlerin de devletler gibi yükümlülük altında tutulması, Bildirgenin büyük oranda uluslararası teamül kurallarından oluşması sebebiyle bu hususa örnek kabul edilmektedir. Fassbender (n 80) 19.

114 Peters (n 3) 781- 3; Benzer yönde görüşler için bkz. Halatçı Ulusoy (n 6) 165 dn 559.

Bireyin temel hak ve özgürlüklerinin korunmasını amaçlayan insan hakları hukuku, gerek evrensel gerekse bölgesel düzeyde yapılan sözleşmelerle normatif değer kazanmıştır. Bu sözleşmelerin önemli bir kısmı Birleşmiş Milletler bünyesinde yapılmış olsa da Birleşmiş Milletler, sözleşmelere taraf olmadığı için söz konusu sözleşmelerin Örgüt bakımından bağlayıcılığı bulunmamaktadır¹¹⁵. Ancak teamül kuralları olarak kabul edilen insan hakları kuralları uluslararası örgütler bakımından da bağlayıcılık arz etmektedir¹¹⁶.

Bunula birlikte, Güvenlik Konseyi'nin, üye devletlerden dolayı temel hak ve özgürlüklere riayet yükümlülüğü üstlendiği bu bağlamda söz konusu Sözleşmelerle bağlı olduğunu iddia eden görüşler bulunmakla birlikte¹¹⁷; devletlerin kendi iradeleri -ulusal hukuk sistemlerinde öngörülen düzenlemeleri- ile kabul ettiği sözleşmeler temelinde doğan sorumluluğun uluslararası örgütler bakımından bir bağlayıcılık doğurmayacağı, örgütlerin akdî yükümlülüklerinin ancak kurucu sözleşmesi ve taraf oldukları sözleşmeler kapsamında ortaya çıkacağı kabul edilmektedir¹¹⁸.

B. Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi Bireye Yönelik Ekonomik Yaptırım Kararlarının İnsan Hakları Belgeleri Bakımından Değerlendirilmesi

İnsan hakları kavramı, sistemli ve etkin bir şekilde ilk kez Birleşmiş Milletler Şartı ile uluslararası hukuka konu olmuştur¹¹⁹. Kavram, insan hakları zemininde düzenlenen hükümlerde dolaylı olarak yer alırken bazı hükümlerde açık şekilde ifade edilmiştir. Ancak Şart düzeninde insan haklarının neler olduğu ve kapsamına ilişkin bir açıklama yapılmamıştır. Birleşmiş Milletler Genel Kurulu tarafından 1948 yılında kabul edilen Evrensel İnsan Hakları Bildirgesi, Şart'ta öngörülen insan hakları yükümlülükleri bakımından bir referans olarak kabul edilmektedir¹²⁰. Bildirge kendi başına bağlayıcı güce sahip değildir¹²¹. Birleşmiş Milletler üyesi devletler veya Güvenlik Konseyi bakımından akdî bir bağlayıcılık içermemektedir. Ancak zaman içerisinde Bildirge insan hakları teamüllerini ispat bakımından ayrıcalıklı bir belgeye dönüşmüş ve

115 Birleşmiş Milletler Örgütü bu insan hakları Sözleşmelerine taraf değildir, çünkü birçoğu sadece devletlerin taraf olmasına izin vermektedir. Sözleşmelerle öngörülen yükümlülük sahiplerini tanımlamadaki bu kısıtlayıcı yaklaşım iş insan haklarının geleneksel olarak devlet-birey arasındaki ilişki sebebiyle korunması ihtiyacı kapsamında tasarlanan mekanizmalar grubunu oluşturmasından kaynaklanmaktadır. Ayrıntılı bilgi için bkz. Fassbender (n 80) 16.

116 Öktem (n 93) 295.

117 Ayrıntılı bilgi için bkz. Sak (n 78) 182-3.

118 Bu kabulün dayanak noktalarından birisi de insan hakları sözleşmeleri ile öngörülen kavramların otonom yapısıdır. Sözleşme hükümleri bakımından devletlerin belli bir takdir marjına sahip olduğu ve kavramların doğasının toplumun ihtiyaçlarına göre şekillenebileceği kabul edilmektedir. Ayrıntılı bilgi için bkz. Fassbender (n 80) 18.

119 Mehmet Semih Gemalmaz, *Ulusüstü İnsan Haklarının Genel Teorisine Giriş Cilt 1* (8th edn, Legal 2012) 9.

120 Bildirge, devletlerin insan hakları yükümlülüklerinin kapsamı hususunda rehber niteliği kazanarak uluslararası ve ulusal yargı mekanizmaları tarafından destekleyici norm olarak kullanılmıştır. Gemalmaz, *Cilt 1* (n 119) 63-76.

121 Uluslararası örgüt kararları doğrudan bağlayıcı etkisi olmasa da teamülün dolaylı kaynağını oluşturmada ve delili niteliğinde görülmektedir. Birleşmiş Milletler Genel Kurulu kararlarının hukuki etkisinin değerlendirilmesinde bu organın oluşumu ve yetki alanı da kuşkusuz önemli rol oynamaktadır. Öğretide bu yönüyle kararların yarı-kanun koyucu niteliğe sahip olduğunu ileri süren görüşler bulunmaktadır. Birleşmiş Milletler Genel Kurul kararlarının teamül hukukunun oluşumunda oynadığı rol hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. Öktem (n 93) 163-8.

Bildirge’de beyan edilen insan hakları normları teamül kuralı niteliğini haiz olduğu ölçüde uluslararası hukukun kişileri bakımından bağlayıcı nitelik kazanmıştır¹²².

Evrensel Bildirge’de esas alınan haklar listesinin sözleşme formunda belgelerde toplanması ise 1966 yılında Uluslararası Medeni ve Siyasal Haklar Sözleşmesi¹²³ ve Uluslararası Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Sözleşmesi¹²⁴ ile gerçekleşmiştir.

Medeni ve Siyasal Haklar Sözleşmesi’nde birinci kuşak haklar düzenlenirken; Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Sözleşmesi’nde ikinci kuşak haklara yer verilmiştir. Bu belgeler birbirini tamamlar niteliktedir. Nitekim Sözleşmelerin başlangıç bölümünde Birleşmiş Milletler Şartı’na ve Evrensel İnsan Hakları Bildirgesi’ne atıf yapılmıştır. Sözleşmeler taraf devletler tarafından bağlayıcı olmakla birlikte; Sözleşmelere taraf olmayan Birleşmiş Milletler Örgütü bakımından ancak teamül niteliğini kazanan insan hakları hükümleri bağlamında bağlayıcılık arz etmektedir¹²⁵. Sözleşmeler ile devletler, hiçbir ayırım gözetmeksizin yetkilerine tabi tüm bireyler bakımından Sözleşmeler ile tanınan haklara saygı göstermeyi ve bunları güvence altına almayı, ulusal hukuklarını öngörülen standartlara uyumlu hale getirmeyi kabul etmiştir¹²⁶.

Bölgesel düzlemde yapılan düzenlemeler de benzer şekilde Evrensel Bildirge ve Birleşmiş Milletler Şartı’nda yer alan haklara saygı gösterilmesini sağlama amacına yöneliktir¹²⁷. Bu bağlamda Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi¹²⁸, insan haklarının

122 Uluslararası Adalet Divanı Namibya Danışma Görüşü’nde, Yargıç Ammoun karşı oy yazısında Evrensel İnsan Hakları Bildirgesi’nin akdi bir bağlayıcılığının bulunmadığı ancak teamül kuralların kodifikasyonunu oluşturduğu gerekçesi ile Uluslararası Adalet Divanı Statüsü 38. maddesi kapsamında değerlendirileceğine yer verilmiştir. *Legal Consequences for States of the Continued Presence of South Africa in Namibia (South West Africa) notwithstanding Security Council Resolution 276 (1970), Order of 29 January 1971, I.C.J. Reports 1971, p.12*, Separate Opinion of Vice-President Ammoun, 76, <<http://www.icj-cij.org/files/case-related/53/053-19710621-ADV-01-02-EN.pdf>> Erişim tarihi 03.12.2017.

Benzer şekilde Tahran Rehinelere Davasında da Bildirge, uluslararası hukukta bağlayıcı niteliği haiz belge olarak kabul edilmiştir. *United States Diplomatic and Consular Staff in Tehran, Judgment, I. C. J. Reports 1980, p. 3, 42*, <<http://www.icj-cij.org/files/case-related/64/064-19800524-JUD-01-00-EN.pdf>> Erişim tarihi 03.12.2017.

123 International Covenant on Civil and Political Rights, UNTS, vol. 999, p. 171. Türkiye Sözleşme’yi 15.09.2000 tarihinde imzalamıştır. Sözleşme 04.06.2003 tarih ve 4868 sayılı Kanunla uygun bulunmuş ve 07.07.2003 tarih ve 2003/5851 sayılı Bakanlar Kurulu Kararnamesi ile kararlaştırılmıştır. Bakanlar Kurulu Kararnamesi ve ekli Sözleşme 21.07.2003 sayılı ve 25175 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanmıştır. Türkiye, onay belgelerini 15.09.2003 tarihinde Birleşmiş Milletler Genel Sekreterliği’ne tevdi etmiş ve 49. madde uyarınca, Sözleşme Türkiye bakımından 23.12.2003 tarihinden itibaren yürürlüğe girmiştir.

124 International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights, UNTS, vol. 993, p. 3. Türkiye Sözleşme’yi 15.08.2000 tarihinde imzalamıştır. Sözleşme’nin onaylanması 4 Haziran 2003 tarihli ve 4867 sayılı Kanunla uygun bulunmuş ve 10.07.2003 tarih ve 2003/5923 sayılı Bakanlar Kurulu Kararnamesi ile kararlaştırılmıştır. Bakanlar Kurulu Kararnamesi ve ekli Sözleşme 11.08.2003 tarih ve 25196 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanmıştır. Türkiye, onay belgelerini 23.09.2003 tarihinde Birleşmiş Milletler Genel Sekreterliği’ne tevdi etmiş ve 27. madde uyarınca, Sözleşme Türkiye bakımından 23.12.2003 tarihinden itibaren yürürlüğe girmiştir.

125 Sak (n 78) 182-4.

126 Devletlerin ulusal mevzuatlarının uluslararası sözleşmelerle uyumlu olması Sözleşmelerle öngörülen yükümlülüklerin yerine getirilmesinin ön koşulu olarak ifade edilmekte, ulusal makamların makul ve uygun tedbirler alarak bireyin hakkını koruması gerektiği kabul edilmektedir. Bu düzenlemelerin etkin nitelikte olması, uygulanabilirliğinin sağlanması bakımından gerekli görülmektedir. Mehmet Semih Gemalmaz, *Ulusüstü İnsan Hakları Hukukunun Genel Teorisine Giriş Cilt 2* (8th edn, Legal 2012) 541-3; Lopez- Jacoiste (n 4) 318-9.

127 Gemalmaz, *Cilt 2* (n 126) 7.

128 Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms as amended by Protocols No. 11 and No. 14, European Treaty Series - No. 5, Council of Europa <<https://rm.coe.int/CoERMPublicCommonSearchServices/DisplayDCTMContent?documentId=0900001680063765>> Erişim tarihi 01.03.2018. Türkiye, Sözleşme’yi 04.11.1950 tarihinde imzalamıştır. 10.03.1954 tarih ve 6366 sayılı Onay Kanunu, 19.03.1954 tarih ve 8662 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanmıştır. Onay belgeleri, 18 Mayıs 1954 tarihinde Avrupa Konseyi Genel Sekreterliği’ne tevdi edilmiş ve Sözleşme, Türkiye bakımından bu tarihte yürürlüğe girmiştir.

kurumsallaşmasına sunduğu katkı bakımından en önemli düzenlemelerden birini oluşturmaktadır. Sözleşme'nin ilk maddesi ile tarafların kendi yetki alanlarında bulunan herkese, Sözleşme ve Ek Protokolleri ile kabul edilen hak ve özgürlükleri tanyacakları ifade edilmiştir.

Birleşmiş Milletler sistemi de dahil olmak üzere doğrudan yargısal bir denetime tabi tutulmayan Konsey kararlarının uluslararası alandaki yargısal denetimi ancak insan hakları sözleşmeleri ile kurulan sistem dahilinde devletin ulusal düzenlemeleri üzerinden dolaylı olarak gerçekleştirilmektedir. Kararlar bireyler üzerinde doğrudan uygulanma kabiliyetine haiz olmadığından devlet tasarrufları aracılığı ile uygulanmakta ve sözleşmelerle korunan temel hak ve özgürlüklere aykırılık içerdiği ölçüde uluslararası insan hakları hukuku sahasında tartışılmaktadır.

Ancak bu denetimde dâhi devletlerin, Güvenlik Konseyi kararlarının insan hakları sözleşmeleri bakımından sağlanan koruma kapsamında değerlendirilmeyeceğini ifade ederek yetkisizlik iddiasında bulunduğu görülmektedir. Bu iddialar Şartın 25. ve 103. maddeleri gereğince üye devletler bakımından öngörülen yükümlülükler ve ihlal iddialarına sebep olan eylemlerin devlete atfı temelinde şekillendirilmektedir. Bu bağlamda, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nin Nada/İsviçre kararı, Mahkeme'nin yetkisizliğine ilişkin iddiaların yer alması bakımından önemli kabul edilmektedir. Davada, İsviçre, Şart'ın 25. ve 103. maddeleri gereğince Güvenlik Konseyi'nin bireye yönelik yaptırım kararlarını uygulamaktan doğan yükümlülüğünün her türlü uluslararası andlaşmadan doğan yükümlülüklerinden daha üstün olduğunu dolayısıyla bu kararlarla öngörülen tedbirleri uygulamasından dolayı Sözleşme bağlamında bir sorumluluğunun doğmayacağını ifade ederek başvurunun kişi ve konu bakımından yetkisizlik gerekçesiyle reddedilmesi gerektiğini ileri sürmüştür¹²⁹.

Davaya müdahil olan Fransa ise, İsviçre'ye benzer şekilde Güvenlik Konseyi kararına dayanan bu tedbirlere diğer uluslararası yükümlülükler karşısında öncelik tanınması gerekliliği üzerinde şekillendirdiği yetkisizlik iddiasını, Sözleşme'nin 1. maddesi bağlamında temellendirerek, söz konusu ihlallerin İsviçre'nin *yetkisi*¹³⁰ dâhilinde değerlendirilmemesi gerektiğini ifade etmiştir¹³¹. Fransa, iddiasını Behrami / Fransa ve Saramati/ Fransa, Almanya, Norveç kararına¹³² yaptığı atıfla gerekçelendirmiştir. Behrami kararı, Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi'nin

129 *Nada v Switzerland*, para 102- 103.

130 Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin ilk maddesi ile tarafların kendi yetki alanlarında bulunan herkese, Sözleşme ve Ek Protokolleri ile kabul edilen hak ve özgürlükleri tanyacakları ifade edilmiştir. Hüküm, Sözleşmenin uygulama alanı açısından belirleyici nitelikte olmakla birlikte uluslararası hukuktaki yetki kavramından farklı şekilde yorumlanmıştır. Sözleşme kapsamında *yetki*, devletin düzenleme ve uygulama yetkisinden ziyade devletin Sözleşme hükümlerini uygulama yükümlülüğü üzerine kuruludur. Mahkeme, Nada/ İsviçre kararında yetkisini temellendirirken de bu yönde yorumda bulunmuştur. Bkz. *Nada v Switzerland*, para 117- 123.

131 *Nada v Switzerland*, para 107.

132 *Behrami and Behrami v France* App No 71412/01 *Saramati v France, Germany and Norway* App No 78166/01 (ECHR-Decision As to The Admissibility of 02.05.2007), <<http://hudoc.echr.coe.int/eng/?i=001-80830>> Erişim tarihi 07.12.2018. Bundan sonra Behrami kararı olarak kısaltılacaktır.

Şart'ın VII. Bölümü çerçevesinde aldığı 1244 (1999) sayılı Karar ile kurulan KFOR (Kosova Güvenlik Gücü) ve UNMIK'e (Birleşmiş Milletler Kosova Sivil Yönetimi) ait tasarrufların Konsey kararı ile Kosova'ya birlik gönderen Birleşmiş Milletlere üye devletlerin mi yoksa bizatihi Örgüt'ün mü sorumluluğu altında gerçekleştiğinin tespitine ilişkindir. Mahkeme, ilgili davada Birleşmiş Milletlerin yardımcı organı olması sebebi ile UNMIK'in; operasyonlarda üzerinde denetim yetkisine sahip olduğu sebebi ile KFOR'un eylemlerinin Birleşmiş Milletlere atfedileceğini belirterek yetkisizlik kararı vermiştir¹³³. Fransa da bu karardan hareketle Birleşmiş Milletlere üye devletlerin Güvenlik Konseyi'nin Şart'ın VII. Bölümü kapsamında verdiği kararları uygulamak üzere alınan ulusal tedbirlerin Şart'tan kaynaklanan bir yükümlülük olduğunu belirtmiştir. Bu bağlamda Birleşmiş Milletlere üye devletlerce, bu yükümlülüğü yerine getirmek üzere gerçekleştirilen tasarrufların, Şart'ın 103. maddesi ile birlikte değerlendirildiğinde, Behrami davasından farklı olarak devletin ülkesinde gerçekleşse dahi, Birleşmiş Milletlere atfedilmesi gerektiğini ve dolayısıyla bu tedbirlerin uygulanmasından kaynaklanan sorumluluğun da Birleşmiş Milletlere ait olduğunu belirterek Mahkeme'nin kişi bakımından yetkisiz olduğunu ileri sürmüştür¹³⁴. Bununla birlikte; Fransa, Güvenlik Konseyi kararlarının uygulanmasını konu alan tedbirlere ilişkin daha önceki uyuşmazlıklarda, Mahkeme'nin değerlendirmelerini, Güvenlik Konseyi kararını iç hukuka aktaran ulusal hukuk düzenlemeleri üzerinden gerçekleştirdiğine dikkat çekmiştir.

Davaya müdahil olan Birleşik Krallık ise, Şart hükümlerinden hareketle Sözleşme ile koruma altına alınan haklar karşısında Konsey kararlarının öncelikli olarak uygulanmamasının uluslararası barış ve güvenliğin korunmasını amacı güden yaptırım rejiminin etkililiğini tehlikeye düşüreceğini ifade etmiştir¹³⁵.

Güvenlik Konseyi kararına dayanan tasarrufların ve bunların sonucunda doğan ihlallerin Birleşmiş Milletlere atfedilip atfedilemeyeceği, her somut olay bağlamında, devletin ve uluslararası örgütlerin sorumluluğunu düzenleyen uluslararası hukuk kuralları çerçevesinde değerlendirilebilecek bir husustur. Bununla birlikte kaynağını Konsey karardan alan tedbirlerin peşinen Birleşmiş Milletlere atfedilmesinin kabulü, devletler için insan haklarına ilişkin yükümlülüklerinden bir kaçış noktası olarak görülerek insan haklarının korunmasını amacıyla kurulan sistemleri tehdit edebilecektir.

Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi, Behrami kararında, Güvenlik Konseyi kararı ile kurulan ve dava sonucu tasarrufları Güvenlik Konseyi'ne atfedilen yapılanmaların

133 Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi, Uluslararası Örgütlerin Sorumluluğuna İlişkin Taslak Maddelerden yararlanarak söz konusu Güvenlik Konseyi kararında KFOR ve UNMIK için öngörülen yetkilendirme ve denetim yapısı üzerinden değerlendirme yapmıştır. *Behrami and Behrami v France, Saramati v France, Germany and Norway* para 121-122.

134 *Nada v Switzerland*, para 108- 110.

135 *Nada v Switzerland*, para 111.

tasarrufları üzerinden karar vermiştir. Oysa Nada/İsviçre kararında, davaya konu tasarruf, her ne kadar Güvenlik Konseyi yaptırım kararının uygulanmasını sağlamak üzere gerçekleştirilmiş olsa da İsviçre'nin ulusal hukuki işlemlerine dayanmaktadır. Söz konusu işlemlerin devlete atfedilebilmesi için Konsey kararlarının ayrıca bir ulusal hukuk düzenlemesine aktarılmasına ihtiyaç yoktur. Güvenlik Konseyi kararlarının hangi esas ve usuller çerçevesinde uygulanacağı konusunda devletler serbest bırakılmıştır. Bu sebeple Karara konu ihlalin kime atfedileceğine ilişkin bir ihtilaf bulunmamaktadır¹³⁶.

İsviçre Hükümeti, müdahil Fransa ve Birleşik Krallık'ın Mahkeme'nin yetkisizliğine ilişkin iddialarının çıkış noktasını Güvenlik Konseyi kararlarının uluslararası hukuktaki değeri/niteliği oluşturmaktadır. Ancak Mahkeme burada doğrudan Güvenlik Konseyi kararları üzerinde bir yargısal denetim gerçekleştirilmemektedir. Mahkeme, Konsey kararlarının Şart hükümlerince sahip olduğu hukuki niteliklerini yadsımadan, hatta zaman zaman Şart hükümlerine atıfta bulunarak, devletlerin ulusal düzlemde gerçekleştirdiği tasarrufları incelemektedir. Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi hükümleri ile Şart hükümleri arasında bir öncelik-sonralık ilişkisi kurmaktan kaçınmakta, yetkisini üye devletlerin Konsey kararlarını uygularken sahip olduğu takdir yetkisine dayandırmaktadır. Bu takdir yetkisinin tespitine ilişkin yaptığı incelemeler sırasında ise Güvenlik Konseyi'nin görev ve yetkilerini kullanırken Birleşmiş Milletlerin amaç ve ilkelerine uygun hareket edeceğine ilişkin Şart hükmü doğrultusunda, karara üye devletlere insan haklarını ihlallerine yol açacak herhangi bir yükümlülük dayatmadığı varsayımı ile yaklaşılması gerektiğini ifade etmektedir¹³⁷. Bir belirsizlik durumunda ise herhangi bir yükümlülük çatışmasından kaçınan ve Sözleşme gereklerine en çok uyan yorumun dikkate alınması gerektiğini kabul etmektedir¹³⁸.

Maddi ve usuli unsurları bakımından temel hak ve özgürlüklerin sınırlanması sonucunu doğuran Konsey kararlarının uygulanmasından doğan sınırlamalar özellikle adil yargılanma, etkili başvuru, mülkiyet hakkı ve seyahat özgürlüğü ekseninde tartışılmaktadır.

136 *Nada v Switzerland*, para 121.

137 *Al-Jedda v United Kingdom* App No 27021/08 (ECHR 07.07.2011) para. 102, <<http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-105612>> Erişim tarihi 07.12.2018. Benzer yönde *Nada v Switzerland*, para 115.

138 Mahkeme, Birleşmiş Milletlerin “*insan hakları ve temel özgürlüklere saygının geliştirilip güçlendirilmesi*” amaç ve ilkesi doğrultusunda Şart'tan doğan yükümlülüklerin Sözleşme hükümlerine uygun şekilde yorumlanarak uygulanması gerektiğini kabul etmiştir. Güvenlik Konseyi'nin, devletlerden insan hakları hukukundan kaynaklanan yükümlülükleriyle çatışabilecek özel tedbirler alınması istediği takdirde bunu açık ve net bir dil kullanarak belirtmesi gerektiğini ifade etmiştir. *Al Jedda v United Kingdom*, para 102.

1. Adil Yargılanma Hakkı

Adil yargılanma hakkı¹³⁹ usuli güvenceler altında nesnel bir yargılama sonucunda adil bir karara varmayı güvence altına almaktadır¹⁴⁰. Öğretide, hakkın kapsayıcı niteliği ve temel özelliklerinden ötürü teamül kuralı niteliği kazandığı ve hatta *jus cogens* nitelikte olduğu savunan görüşler bulunmaktadır¹⁴¹. Uygulamada ise yargısal denetim mekanizmaları bu yaklaşıma karşı ihtiyatlı davranmakta, insan haklarının korunması bakımından merkezi bir konumda olsa dahi hakkın *jus cogens* norm olarak değerlendirilemeyeceğini kabul etmektedir¹⁴².

Adil yargılanma hakkı; mahkemeye erişim, bağımsız ve tarafsız mahkemede hakkaniyete uygun şekilde, makul sürede yargılanma ve savunma hakkı kapsamında bilgiye erişim, gerekçeli karar, kanunilik, belirlilik, delillere ulaşma gibi yargılanma sürecinin tamamına yönelik birçok usuli ilkeyi bünyesinde barındırmaktadır¹⁴³.

Güvenlik Konseyi'nin yaptırım kararları ise esas itibarıyla bireyin terörizmin finansmanını desteklediğinden veya karara konu ihlalleri gerçekleştirdiğinden, yani herhangi bir yargı sürecine tabi olmaksızın varılan bir kabulden hareketle uygulanan yaptırımlar olduğu için doğası itibarıyla adil yargılanma hakkının ruhuna aykırılık oluşturmaktadır. Komitelerin hazırladıkları listelerin oluşturulması, kişi

139 Evrensel İnsan Hakları Bildirgesi'nin 10. maddesi ile herkesin, hak ve yükümlülükleri belirlenirken ve kendisine bir suç yüklenirken, davasının bağımsız ve tarafsız bir mahkeme tarafından hakça ve açık olarak görülmesini isteme hakkına sahip olduğu kabul edilmiştir. Adil yargılanma hakkı, Uluslararası Medeni ve Siyasal Haklar Sözleşmesi'nin 14. maddesinde ayrıntılı bir şekilde düzenlenmiştir.

Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin 6. maddesinde ise, herkesin davasının, medeni hak ve yükümlülükleriyle ilgili uyuşmazlıklar ya da cezai alanda kendisine yöneltilen suçlamaların esas konusunda karar verecek olan, kanunla kurulmuş, bağımsız ve tarafsız bir mahkeme tarafından, kamuya açık olarak ve makul bir süre içinde görülmesini isteme hakkına sahip olduğu düzenleme altına alınmıştır. Madde ile adil yargılanma hakkı güvence altına alınmış; ancak adil yargılanma isteme hakkı '*medeni hak ve yükümlülükleriyle ilgili uyuşmazlıklar ya da cezai alanda kendisine yöneltilen suçlamalar*' ile ilgili olarak sınırlandırılmıştır.

Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi, 6. maddedeki kavramları yorumlarken, davalı devletin ulusal hukukundaki tasnifleri esas almamakta, bu kavramların özerk niteliğinden hareketle ulusal hukuktaki tanımından bağımsız Sözleşme'nin amacına uygun şekilde yorumlaması gerektiğini kabul etmektedir. Tacettin Şimşek, 'Danıştay Kararlarında İHAS ve İHAM'ın Etkisi' (2015) 4(7) AHD 108; Lopez- Jacoiste (n 4) 326.

140 Sibel İnceoğlu, *Adil Yargılanma Hakkı Anayasa Mahkemesine Bireysel Başvuru El Kitapları Serisi –4* (Avrupa Konseyi 2018), 1.

141 Lopez- Jacoiste (n 4) 326; Hudson (n 67) 216.

142 *Al-Dulimi And Montana Management Inc. v Switzerland* App. No. 5809/08 (ECHR 21.06.2016), para 136. 1990'da Kuveyt'in Irak tarafından işgal edilmesi üzerine, Güvenlik Konseyi, üye olan ve üye olmayan devletleri; Irak'a yönelik genel ambargo ve Irak tarafından el koyulan Kuveyt kaynaklarına ilişkin olarak uygulanan ambargoya dayalı olarak, Birleşmiş Milletler Yaptırımlar Komitesi'nin belirlediği listede adı bulunan isimlerin malvarlıklarına el konulması, ekonomik kaynakların dondurulması ve Irak Kalkınma Fonu'na aktarılmasına dair kararlar almıştır. Yaptırım komitesi Kasım 2003'te, eski Irak rejiminin liderlerinin ve bu kişilerin yakınlarının listesini hazırlamak ve bunlara ait olan veya adlarına eylemde bulunan veya denetimleri altında olan diğer kişilere ait olan varlıkları tespit etmekle görevlendirilmiştir. İsviçre Federal Konseyi 1990'da eski Irak Hükümeti ve kıdemli hükümet görevlilerinin ve bunlar tarafından yönetilen şirket ve kuruluşların varlıklarının ve ekonomik kaynaklarının dondurulmasına ilişkin tedbirler öngören bir karar vermiştir. Malvarlıklarına el koyulan başvuru sahiplerinin önce isimlerini listeden çıkarmak için Yaptırımlar Komitesi'ne yaptıkları başvuru, sonra iç hukukta yaptıkları yargısal başvuru reddedilmiştir. İsviçre Federal Mahkemesi, "İsviçre hükümetinin Güvenlik Konseyi'nin kararlarını uygulama" yükümlülüğüne dayanarak başvuru sahiplerinin şikayetlerini haklı bulmamıştır. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi ise uluslararası yükümlülüklerden kaynaklınsa dahi devletlerin Sözleşme'nin 6. maddesi çerçevesinde mahkemeye erişim hakkını güvence altına alması gerektiğini belirterek, yeterli usuli güvenceler sağlanmaması sebebiyle adil yargılanma hakkının ihlal edildiğine karar vermiştir. <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-16451> Erişim tarihi 02.03.2019

143 İnceoğlu (n 140) 3 ff.

ve kuruluşların listeye eklenmesi ve çıkarılması hususunda yeteri kadar güvenilir olmayan bilgilerin dayanak alındığı, Birleşmiş Milletler Analitik Destek ve Yaptırımları İzleme Takımı tarafından da kabul edilmiştir¹⁴⁴. Listeleme usulü, açık ve adil olmaması, bağımsız bir mekanizma tarafından incelenmemesi; bu listeler sonucunda alınan yaptırım kararları ise süre ile sınırlandırılmaması, herhangi bir soruşturma veya kovuşturma şartına yer vermemesi ve yaptırım uygulanan kişilere yeterli bilgi verilmemesinden hareketle savunma hakkının ihlal edildiği hususunda eleştirilmiştir¹⁴⁵. Yaptırım kararlarını inceleyen yargı makamları da bu eleştirileri teyit eder nitelikte adil yargılanma ve etkili başvuru hakkının ihlal edildiği yönünde karar vermiştir. Bu gelişmeler sonucunda listeleme usulü gözden geçirilmiş ve yaptırım uygulanan kişilere bildirim yapılması hususunda iyileştirilmeler yapılarak şeffaflığın artırılması hedeflenmiştir¹⁴⁶. Obdusman merkezlerinin kurulması, listelere itiraz başvurusu yapma hakkının bireylere tanınması denetimin sağlanması hususunda önemli bir adımı oluşturmaktadır. Ancak çözümün büyük ölçüde diplomatik kanallar üzerinden sağlanması, bağımsız ve tarafsız bir denetim mekanizmasının oluşturulamaması sebebiyle yapılan düzenlemeler yeterli kabul edilmemektedir¹⁴⁷. Bununla birlikte kararların denetimine ilişkin geliştirilen usuller genel olarak terörizmin önlenmesi kapsamında verilen kararları kapsamaktadır. Ağır insan hakkı ihlallerinin önlenmesine ilişkin alınan kararlar bakımından benzer mekanizmalar henüz oluşturulmamıştır¹⁴⁸.

Adil yargılanma hakkının varlığı, etkili başvuru hakkının kullanıldığı bir bağımsız ve tarafsız yargı denetimi ile mümkündür. Birleşmiş Milletler sisteminde Güvenlik Konseyi kararlarının denetiminin sağlanması bakımından hukuki bir denetim mekanizması öngörülmemiştir. Bireye yönelik Güvenlik Konseyi kararları nitelikleri gereği bir uluslararası hukuk işlemi olmalarının yanı sıra devletler aracılığı ile uygulandığından her devletin benimsemiş olduğu usul kapsamında ulusal hukuk işlemidir. Bu bağlamda söz konusu kararların hem uluslararası hem de ulusal alanda hukuki denetimi sorunu ortaya çıkmaktadır.

Uluslararası Adalet Divanı Denetimi

Birleşmiş Milletler Şartı'nda Konsey kararlarına karşı Uluslararası Adalet Divanı'na hukuka uygunluk denetimi yapma yetkisi verilmemiştir¹⁴⁹. Ancak öğretilerde

144 First report of the Analytical Support and Sanctions Monitoring Team appointed pursuant to resolution 1526 (2004) concerning Al-Qaida and the Taliban and associated Individuals and Entities, <http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/2004/679> erişim tarihi 06.04.2018.

145 Lopez- Jacoiste (n 4) 311-5.

146 Halatçı Ulusoy (n 6) 152-3.

147 Lopez- Jacoiste (n 4) 313-5; Tomuschat, (n 110) 661-2.

148 Juliane Kokott & Cristoph Sobotta 'Kadı Davası- Temel Anayasal Değerler ve Milletlerarası Hukuk Arasında Bir Denge Sağlanabilir Mi?' Çev. Celalettin Dönmez (2016) Ankara Barosu Dergisi, 348.

149 Birleşmiş Milletler sistemi içinde organlar arasında bir hiyerarşi öngörülmemiş, organların işlevleri bakımından tamamlayıcı nitelikte olduğu kabul edilmiştir. Akande (n 4) 313.

yetkilendirme yapılmamış olmasının Divan'ın denetim yapmasını engelleyecek nitelikte belirleyici bir temel unsur olarak görülemeyeceği; “*yasaklanmamış olan caizdir*” ilkesi gereği Divan'ın hukuki denetim gerçekleştirme yeteneğinin bulunduğu ileri sürülmektedir¹⁵⁰. Ancak bu görüntüde dâhi, ilke olarak *jus cogens* normların ihlalinden dolayı bir hukuka uygunluk denetiminin mümkün olabileceği kabul edilerek; Konsey'in, Şart'ın 24. maddesi gereğince sahip olduğu takdir marjının böyle bir iddianın nadir biçimde ileri sürülmesine olanak tanıyacak genişlikte olduğu ifade edilmektedir¹⁵¹. Şart'ın 39. maddesi ile barışın tehdit edildiği, bozulduğu veya bir saldırı eyleminin tespiti hususunda Konsey'e verilen takdir yetkisinin ise siyasi nitelikte olduğu ve yargısal denetime tabi olmadığı kabul edilmektedir¹⁵².

Uygulamada ise Divan, önüne gelen davalarda Konsey kararlarının geçerliliğine dolaylı olarak değinmiştir¹⁵³. Divan, Namıbya Danışma Görüşünde, Güvenlik Konseyi kararlarının geçerliliği veya Şart'a uygunluğu sorununun bir danışma görüşü talebinin konusunu oluşturamayacağını belirtmiş ancak bu durumun kararların geçerliliğine ilişkin incelemeyi yapmasına engel teşkil etmediğine dikkat çekerek kendisini tamamen çemberin dışında bırakmamıştır¹⁵⁴. Ancak Divan'ın danışma görüşleri bağlayıcı olmadığı için burada ancak dolaylı bir denetimin varlığı kabul edilmektedir¹⁵⁵.

Konsey tarafından daha önce karar alınan bir hususta devletlerin arasında uyumsuzluk doğması durumunda Uluslararası Adalet Divanı'nın dolaylı olarak karar üzerinde bir denetim yetkisi doğabilir. Böyle bir durumda Divan'ın dolaylı olarak Konsey kararlarının geçerliliğini inceleme yetkisi olduğu savunulmaktadır¹⁵⁶. Divan, benzer şekilde önüne gelen Lockerbie Davası'nda Güvenlik Konseyi kararının geçerliliğini denetlememiş ancak *ultra vires* sebebiyle geçersiz olduğuna karar verebileceğini zımni olarak ifade etmiştir¹⁵⁷. Ancak Divan kararları, sadece davanın tarafı olan devletler açısından bağlayıcılık doğurmaktadır. Bu sebeple Konsey'in kararının *ultra vires* olduğuna ilişkin Divan kararı evrensel bir bağlayıcılığa sahip olmayacak sadece söz konusu davanın tarafı devletler açısından bağlayıcılık doğuracaktır¹⁵⁸.

150 Konu hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. Göçer, 'Yetki Çatışması' (n 88) 704-5.

151 Göçer 'Yetki Çatışması' (n 80) 705.

152 Akande (n 4) 338.

153 Sak (n 78) 185.

154 *Legal Consequences for States of the Continued Presence of South Africa in Namibia*, para 88-9.

155 Akande (n 4) 333; Halatçı Ulusoy (n 6) 120.

156 Göçer 'Yetki Çatışması' (n 88) 704; Akande (n 4) 331-2.

157 *Questions of Interpretation and Application of the 1971 Montreal Convention arising from the Aerial Incident at Lockerbie (Libyan Arab Jamahiriya v United Kingdom)*, Provisional Measures, Order of 14 April 1992, I.C.J. Reports 1992, p. 3, 114.

158 Güvenlik Konseyi'nin *ultra vires* nitelikte olduğu kabul edilen kararlarının devletler açısından bağlayıcı niteliğe sahip olmayacağı kabul edilmektedir. Ayrıntılı bilgi için bkz. Akande (n 4) 334-5; Fragmentation of International Law: Difficulties Arising From The Diversification And Expansion of International Law, para 331.

Bununla birlikte, Birleşmiş Milletler Şartı ile Uluslararası Adalet Divanı'na, Güvenlik Konseyi kararını hukuka aykırı bulduğunda iptal etme yetkisi verilmediğinden; Divan, böyle bir durumda sadece hukuka aykırılık tespiti yapmaktayken yetinecektir.

Güvenlik Konseyi'nin insan hakkı ihlallerine yol açan kararlarına karşı bir hukuki himaye öngörülmemiştir¹⁵⁹. Güvenlik Konseyi kararlarına karşı Uluslararası Adalet Divanı'na başvuru mümkün kabul edilse dahi bireysel başvuru yolu kapalı olduğundan Konsey'in bireye yönelik yaptırım kararları bakımından bir denetim sağlanamayacaktır¹⁶⁰. Bununla birlikte Konsey kararları bireye yönelse dahi devletler aracılığı ile uygulandığından doğrudan Birleşmiş Milletler Örgütü'nün sorumlu tutulması zorlaşmaktadır¹⁶¹. Konsey üyesi olup söz konusu kararlarda oy kullanan devletlerin insan hakları sorumluluğunun devam ettiğine ilişkin görüşler bulunmaktadır¹⁶². Ancak Güvenlik Konseyi karar mekanizmasında yer alan üye devletler bu işlemlerde egemenlik yetkisini kullanmamakta; Örgüt'ün bir organı olarak hareket etmektedir. Üye devletler akdî bağlılıkları gereği her ne kadar insan hakları sözleşmelerine aykırı hareket etmemeleri gerekse de bu işlemler bakımından bağımsız bir tasarruf yetkisinin varlığı kabul edilmemektedir¹⁶³.

Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi Denetimi

Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi ile '*medeni hak ve yükümlülükleriyle ilgili uyuşmazlıklar ya da cezai alanda kendisine yöneltilen suçlamalar*' ile ilgili olarak adil yargılanma hakkının varlığı kabul edilmiştir. Mahkeme, adil yargılanma hakkı çerçevesinde yaptığı değerlendirmeyi Sözleşme ile koruma altına alınıp alınmadığını bakmaksızın, Sözleşmeciler Devletin ulusal düzenlemeleri ile koruma altına alınan hak ve yükümlülüklerle ilişkin uyuşmazlıklar temelinde gerçekleştirdiğini belirtmiştir¹⁶⁴. Mahkeme'nin davada yetkili olması için uyuşmazlığa konu ihlalin yöneldiği hakkın

159 Arsava, 'Güvenlik Konseyi' Kararlarına Karşı İnsan Hakları Himayesi' (n 95) 3; Sak (n 78) 186.

160 Uluslararası hukuk kural olarak devletlerarası ilişkileri düzenlemesine karşı devletlerin bireylerin haklarını ihlal etmesi halinde başvurulabilecek uluslararası mekanizmalar da geliştirilmiştir. Ancak uluslararası örgütlerin bireylerin haklarını ihlal etmesi halinde başvurulabilecek mekanizmalar hususunda benzer bir gelişim görülmemektedir. Uluslararası örgütlerle bireyler arasındaki ilişkilerin kurallara bağlanması gerekmektedir. Bununla birlikte Uluslararası Adalet Divanı'nın yargı yetkisinin genişletilmesi gerektiği bu bağlamda devletlerin danışma görüşü talep edebilmesi ve bireylerin yargı mekanizmasına dâhil edilmesini gerektirdiği savunulmaktadır. Ayrıntılı bilgi için bkz. Halaçı Ulusoy (n 6) 134.

161 Sak (n 78) 185.

162 Güvenlik Konseyi'ne üye devletlerin karar mekanizmasında otorite kaynağı olmaya devam ettiklerinden hareketle her üye devletlerin sorumluluğunun devam ettiği düşüncesine dayanmaktadır. Ayrıntılı bilgi için bkz. Peters (n 3) 776. Bu görüşten hareketle, Güvenlik Konseyi karar mekanizmasında yer alan devletlerin, sonraki tarihlilerde insan hakları sözleşmelerinden kaynaklanan sorumluluklarının devam ettiği savunulmaktadır. Ayrıntılı bilgi için bkz. Arsava, 'Güvenlik Konseyi' Kararlarına Karşı İnsan Hakları Himayesi' (n 95) 3-4.

163 Şart'ın 24. maddesinde Güvenlik Konseyi'nin, Birleşmiş Milletler'e üye devletler adına hareket ettiği belirtilmiştir. Bu bağlamda Güvenlik Konseyi Örgütü üye devletlerden ayrı kurumsal bir otorite olarak kabul edilmektedir. Kendisine üye devletlerden farklı yetki alanının tanınmış olması da bunu kanıtlar niteliktedir. Bununla birlikte; Güvenlik Konseyi'ne üye devletler yetkileri dâhilinde görevlerini yerine getirirken Birleşmiş Milletler üyelerine hatta uluslararası topluma karşı sorumlu kabul edilmektedir. Bu sorumluluğa uygun hareket etmeleri gerektiğinden -bir denetim aracı olarak- Konsey'e üye devletlerin de tamamen gözmeden gelinmemesi gerektiği savunulmaktadır. Ayrıntılı bilgi için bkz. Peters (n 3) 776-8.

164 *Al-Dulimi And Montana Management Inc. v Switzerland*, para 97.

Sözleşme ile korunma altına alınması aranmamış; devlet, ulusal düzeni bağlamında kabul ettiği hak ve yükümlülükler bakımından adil yargılanma hakkını sağlamakta yükümlü kılınmıştır.

Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi Al Dulimi davasında, Güvenlik Konseyi kararlarına dayalı olarak malvarlığının kullanımı üzerinde sonuç doğuran idari işlemleri adil yargı hakkı kapsamında değerlendirmiştir. Davada, İsviçre, ulusal düzenlemeleri gereğince Güvenlik Konseyi kararlarının doğrudan uygulanma yeteneğini haiz olduğunu ve bu usulün başvuru haklarına yönelik İsviçre yetkili makamlarının müdahalesini engellediğini ifade etmiş, İsviçre makamlarının yaptırım listesine isim ekleme ya da çıkarmaya ilişkin bir yetkisi olmadığını belirterek ihlali iddia olunan adil yargı hakkı bakımından Mahkeme'nin yetkisiz olduğunu ileri sürmüştür¹⁶⁵. İsviçre, yaptırım listesi kararlarının, öngörülen tedbirlerle uygulama alanı bulmasından hareketle iki durumun birbirinden ayrı değerlendirilmemesi gerektiğini belirterek, yaptırım listesinden isimlerin silinmesine yetkili olmayan İsviçre Federal Mahkemesi'nin söz konusu tedbirleri de incelemeye yetkili olmadığını ifade etmiştir¹⁶⁶. Mahkeme ise, Güvenlik Konseyi kararlarının ulusal hukuk düzeninde uygulanması açısından benimsenen usulün yargısal denetim bakımından bir engel oluşturmadığını belirtmiştir. Kaynağını Güvenlik Konseyi yaptırım kararından alsa dahi İsviçre yetkili makamlarınca bireyin temel hak ve özgürlüklerine ilişkin bir sınırlama getirildiğini belirterek yetkisizlik iddialarını reddetmiştir¹⁶⁷. Bunun üzerine İsviçre, Konsey yaptırım kararlarının devletlere bir takdir yetkisi vermediğine değinerek uluslararası barış ve güvenliğin korunması amacını taşıyan tedbirlerle, mutlak nitelikli olmayan adil yargılanma hakkının orantısız şekilde sınırlandırılmadığını ifade etmiştir¹⁶⁸. Güvenlik Konseyi'nin 1730 (2006) sayılı kararı ile kurulan “*Odak Noktasının*” insan haklarının korunması hususunda Sözleşme ile öngörülen standartlarda olmasa bile ilgili korumayı sağladığını belirtmiştir¹⁶⁹.

Mahkeme ise, adil yargılanma hakkı kapsamında mahkemeye erişimin mutlak bir hak olmadığını, sınırlandırılması hususunda devletlerin bir takdir marjına sahip olduğunu teyit etmiş ancak bu sınırlandırmanın hakkın özüne dokunmaksızın, meşru amaca yönelik ve orantılı olması gerektiğini vurgulamıştır¹⁷⁰. Federal Mahkeme'nin

165 İsviçre, Birleşmiş Milletlere üye devletlerin, Şart'ın 25. ve 103. maddeleri gereğince Güvenlik Konseyi kararlarını uygulamakla yükümlü olduğundan davaya konu yaptırımların uygulanmasına ilişkin bir takdir yetkisi olmadığını belirterek Mahkeme'nin kişi bakımından yetkisiz olduğunu da ileri sürmüştür. Mahkeme ise Sözleşme'nin 1. maddesi gereğince devletin, organlarının eylem ve ihmallerinden sorumlu olduğunu belirtmiş; bu eylem veya ihmallerin ulusal veya uluslararası bir yükümlülüğün kaynaklanması hususunda bir ayırım olmadığını vurgulayarak yetkisizlik iddialarını reddetmiştir. *Al-Dulimi And Montana Management Inc. v Switzerland*, para 85-6, 95-6

166 *Al-Dulimi And Montana Management Inc. v Switzerland*, para 112.

167 *Al-Dulimi And Montana Management Inc. v Switzerland*, para 100-1.

168 *Al-Dulimi And Montana Management Inc. v Switzerland*, para 113.

Davaya müdahil olan Birleşik Krallık ve Fransa da benzer yönde görüş bildirmiştir. *Al-Dulimi And Montana Management Inc. v Switzerland*, para 118-125.

169 *Al-Dulimi And Montana Management Inc. v Switzerland*, para 114.

170 *Al-Dulimi And Montana Management Inc. v Switzerland*, para 129.

adil yargılanma hakkının usuli güvencelerini dikkate almaksızın, yaptırım listesinde ismi olup olmaması ve ilgili malvarlığının kendisine ait olup olmadığının tespiti ile sınırlı olarak yaptığı incelemeyi hakkın sınırlandırılması olarak kabul etmiş¹⁷¹; bu sınırlandırma hususunda uluslararası barış ve güvenliğin korunması amacının meşru kabul edileceğini belirtmiştir¹⁷². Ancak Mahkeme, uluslararası barış ve güvenlik ile bireyin temel hak ve özgürlüklerinin arasındaki adil dengenin korunması gerektiğini vurgulamış ve davalı devletin bireyi haklarının korunması adına tüm tedbirleri aldığı ya da en azından bunun çabaladığı hususunda Mahkeme'yi ikna etmesi gerektiğini ifade etmiştir¹⁷³. Bireylere yönelik yaptırım rejiminin uygulanması ile ilgili olarak alınan tedbirleri; yasallığı, süresi ve gerekçesini oluşturan bilgiye erişimi bağlamında değerlendirerek ulusal mahkemelere başvuru imkânının verilmemesini mahkemeye erişim hakkının ihlali olarak nitelendirilmiştir¹⁷⁴.

Avrupa Birliği Hukuku ve Ulusal Mahkemelerde Denetim

Güvenlik Konseyi kararlarının ulusal yargı mekanizmaları bakımından denetimi Konsey kararlarının ulusal hukuk düzeni bakımından öngörülen değeri ile ilişkilidir. Uluslararası hukuk düzeninde Konsey kararları ulusal düzende doğrudan uygulanma kabiliyetini haiz kabul edilmemiştir. Bu sebeple kararlar, ulusal hukuka aktaran işlem değerinde kabul edilmektedir. Bu bağlamda ulusal yargı mercileri tarafından yapılan denetim de bu kararları uygulamak üzere çıkarılmış ulusal hukuk işlemleri üzerinden olmaktadır. Devletlerin farklı hukuk sistemlerine sahip olması Güvenlik Konseyi kararlarına başvuruda tek bir model oluşumunu engellemektedir. Ancak temel hak ve özgürlükler temelinde koruma talep edilmesi, başvurular bakımından asgari tutumu oluşturmaktadır¹⁷⁵.

Ulusal makamlar tarafından yapılan denetim, Konsey kararları ile öngörülen sistemin aksaklıklarının ya da eksiklerinin belirlenmesi hususunda önem arz etmektedir¹⁷⁶. Ancak, ulusal yargı mekanizmaları bakımından yapılan denetim her ne kadar ulusal hukuk işlemi üzerinde olsa da işlemin maddi kaynağını Güvenlik Konseyi kararlarının oluşturması farklı yaklaşımların ortaya çıkmasına sebep olmaktadır. Bazı mahkemeler yargı yetkisini uluslararası hukuk üzerine inşa ederken bazıları ise uluslararası hukuk bağlantısını dolaylı olarak kurarak ulusal işlem üzerinden bağımsız bir denetimde bulunmaktadır¹⁷⁷.

171 *Al-Dulimi And Montana Management Inc. v Switzerland*, para 131.

172 *Al-Dulimi And Montana Management Inc. v Switzerland*, para 132-3.

173 *Al-Dulimi And Montana Management Inc. v Switzerland*, para 146- 149.

174 *Al-Dulimi And Montana Management Inc. v Switzerland*, para 147-151.

175 Tzanakopoulos (n 70) 58-59.

176 1333 sayılı Güvenlik Konseyi kararının uygulamak üzere kabul edilen Avrupa Birliği Tüzüğü'nün uygulanmasına ilişkin açılan davada İngiliz Yüksek Mahkemesi söz konusu Tüzük ile uygulanan malvarlığı dondurulması kararlarının, insan hakları hukuku çerçevesinde kişinin hayatı ihtiyaçlarını karşılanması gözetilerek uygulanması gerektiğine karar vermiştir. Söz konusu kararın, Güvenlik Konseyi malvarlığının dondurulması hususunda temel harcamalara yönelik istisnaları kabul etmesinde etkili olduğu kabul edilmektedir. Bkz. Akkutay (n 13) 439.

177 Ayrıntılı bilgi için bkz. Tzanakopoulos (n 70) 60-3.

Avrupa Birliği hukuk düzeninde bireye yönelik Konsey kararları tüzükler vasıtası ile uygulanmaktadır¹⁷⁸. Konsey kararlarının uygulanmasını temel alan 881/2002/EC ile değişik 467/2001 sayılı Tüzük'ün iptali için açılan davada ilk derece mahkemesi temel hak ve özgürlüklere ilişkin kuralların *jus cogens* norm niteliğine sahip olduğundan hareketle, yargı yetkisini uluslararası hukuk temeline dayandırarak dolaylı bir denetim yetkisinin varlığını kabul etmiştir¹⁷⁹. Ancak kararda hangi hakların *jus cogens* niteliğine sahip olduğuna ve bu niteliğe sahip hakların sınırlandırılmasının ve denetiminin nasıl yapılacağına ilişkin hususlara yer verilmemiştir. Mahkeme, temel hak ve özgürlüklerin ihlal edildiği iddialarını ise reddetmiş; uygulanan tedbirin mülkiyet hakkı bakımından sınırlama içerdiğini; adil yargılanma ve etkili başvuru hakkı bakımından ise ihlal niteliğini taşımadığını kabul etmiştir¹⁸⁰. İlk derece mahkemesinin *jus cogens* normlara uygunluğu noktasında Güvenlik Konseyi kararının incelenebileceğini öngörmesi, Mahkeme'nin aynı zamanda Konsey'in karar verirken *jus cogens* normlarla sınırlı olduğunu kabul ettiği şeklinde yorumlanabilir¹⁸¹.

Davanın temyiz aşamasında Avrupa Birliği Komisyonu, Birleşmiş Milletler yaptırım sistemi içerisinde yapılan iyileştirmelerle kararların yeniden incelenmesinin mümkün olduğunu bu sebeple kararlara ilişkin Birlik uygulamaların Divan'ın yargısından muaf tutulması gerektiğini ifade etmiştir¹⁸². Ancak Avrupa Birliği Adalet Divanı, Birleşmiş Milletler sistemi içerisinde kabul edilen yeniden inceleme prosedürünün Divan'ın Birlik hukuk düzeni bakımından sahip olduğu yargı yetkisine engel teşkil etmeyeceğini belirtmiştir¹⁸³. Divan, yargı yetkisini ulusal hukuk kurallarına dayandırmış, denetimini Birliğin temel hak ve özgürlüklerin korunmasına ilişkin düzenlemeleri temelinde gerçekleştirmiştir.

Kararda, Güvenlik Konseyi kararlarının *jus cogens* normlarla sınırlı olsa dahi ulusal mahkemelerce denetiminin mümkün olmadığı belirtilmiştir¹⁸⁴. Bununla birlikte Konsey

178 Maastricht Sözleşmesi ile birlik içinde ortak dış politika, güvenlik politikası, ekonomik ve siyasi birliğin sağlanması amacıyla Avrupa Birliği Konseyi'nin bir veya daha fazla devlet ile ekonomik ilişkilerin tamamen veya kısmen kesilmesi yönünde ortak tutum kabul edebileceği ve Komisyon'un önerisi üzerine gerekli gördüğü acil önlemleri alabileceği kabul edilmiştir. Bu bağlamda Avrupa Birliği'nde Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi kararlarının uygulanması için taslak bir ortak tutum belgesi hazırlanması gerektiğine karar verilmiş ve Ortak tutum belgesinin düzenlenebilmesi içinse Parlamento tarafından bir Konsey Tüzüğü yapılması gereği kabul edilmiştir Altuner Coşkun (n 19) 82; Bireye yönelik Güvenlik Konseyi kararlarının Avrupa Birliği Hukuku düzeninde uygulanma usulü hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. Sak (n 78) 187 ff.

179 *Yassin Abdullah Kadi v Council of the European Union and Commission of the European Communities*, Judgment of The Court of First Instance, para 226; Benze yönde bir diğer karar için bkz. Yusuf And Al Barakaat International Foundation v Council And Commission Judgment of The Court Of First Instance, para 277.

180 *Yassin Abdullah Kadi v Council of the European Union and Commission of the European Communities*, Judgment of The Court of First Instance, (sırasıyla) para 234-252, 254-275, 287-8.

181 *Yassin Abdullah Kadi v Council of the European Union and Commission of the European Communities*, Judgment of The Court of First Instance para 230; Yusuf And Al Barakaat International Foundation v Council And Commission Judgment of The Court of First Instance para 281.

182 *Yassin Abdullah Kadi and Al Barakaat International Foundation v Council of the European Union and Commission of the European Communities*, European Court of Justice (Grand Chamber), Joined Cases C-402/05 P and C-415/05 P, 03.09.2008, para 318-9 <<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/HTML/?uri=CELEX:62005CJ0402&from=EN>> Erişim tarihi 01.12.2017

183 *European Court of Justice*, C-402/05 P and C-415/05 P, para 321-2.

184 *European Court of Justice*, C-402/05 P and C-415/05 P, para 286-7.

kararını uygulamak için çıkarılan Tüzük'ün yargısal denetiminin ve bunun sonucunda Birlik hukuk düzenine aykırı olduğu yönünde verilen kararın, Güvenlik Konseyi kararının uluslararası hukuk açısından sahip olduğu üstün niteliğe zarar vermeyeceği ifade edilerek uluslararası ve ulusal hukuk düzeni birbirinden ayrılmıştır. Avrupa Birliği Adalet Divanı, dava konusu düzenlemenin yargısal denetime açık olması gerektiğini ifade ettikten sonra¹⁸⁵, Tüzüklerin kişilerin temel hak ve özgürlüklerini ihlal ettiği iddialarını yerinde bulmuş, herhangi bir bilgi verilmeden ve delil gösterilmeden davacının hakkında alınan kararların adil yargılanma ve savunma hakkını ihlal mahiyetinde olduğunu kabul ederek¹⁸⁶, Tüzük'ün davacı tarafa ilişkin kısmını iptal etmiştir. Divanı'nın Kadı Kararı üzerine 2008 tarihinde 1190/2008 sayılı Tüzük¹⁸⁷ çıkartılmış ve ilgili kişilere listelere isminin yazılmasına ilişkin sebeplerin bildirilmesi ve buna bağlı olarak kendilerine savunma hakkı tanınması konusunda düzenlemeler yapılmıştır.

Divanın bu kararı, öğretide, Almanya Federal Anayasa Mahkemesi'nin, Birlik hukukunun temel hak ve özgürlükler konusunda yeterli koruma sağlayamadığı durumlarda Alman Anayasasının temel haklara ilişkin hükümleri karşısında Birlik düzenlemelerine öncelik tanınmayacağını ve Mahkemenin denetim hakkını saklı tuttuğunu belirttiği Solange I¹⁸⁸ kararı ile birlikte ele alınmaktadır. Kadı Kararı, Solange I kararı ile birlikte yorumlandığında Birlik yargısı ile üye devletlerin ulusal yargısı arasında insan haklarının korunması bakımından ortaya çıkabilecek olası bir farklılığın önlenmesi olarak değerlendirilmektedir¹⁸⁹. Bu bağlamda Kararın, Birlik hukuki düzeninde hem Divan'ın yargı yetkisine hem de insan haklarına ilişkin korumanın güçlendirilmesine katkı sağladığı kabul edilmektedir¹⁹⁰.

Solange I kararı çerçevesinde yapılan bir diğer yorum ise, Birleşmiş Milletler sistemi ile Avrupa Birliği sistemi arasında benzer ilişki kurulabileceğinden

185 *European Court of Justice*, C-402/05 P and C-415/05 P, para 327.

186 *European Court of Justice*, C-402/05 P and C-415/05 P, para 344- 353; Benzer yönde kararlar için bkz. Omar Mohammed Othman v Council of the European Union and Commission of the European Communities, Judgment of the Court of First Instance (Seventh Chamber), Case T-318/01, 11.07.2009, para 86-8, < <http://curia.europa.eu/juris/liste.jsf?language=en&num=T-318/01> > erişim tarihi 07.04.2018.

187 1190/2008 sayılı Tüzük için bkz. <<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2008:322:0025:0026:EN:PDF>> erişim tarihi 06.01.2016.

188 Solange I davasında Alman ihracatçı ilgili Avrupa Birliği Tüzüğü ile Almanya Anayasası tarafından koruma altına alınan haklarının ihlal edildiğini iddia etmiş ve Divan'a başvurmuştur. Divanın bir aykırılık bulmaması üzerine davacı aynı gerekçe ile Almanya Federal Anayasa Mahkemesi'ne başvurmuştur. Federal Mahkeme, ilgili Birlik tüzüğünü Alman Anayasası hükümlerine aykırı bulmamış, ancak; Birlik hukukunun temel hak ve özgürlükler konusunda yeterli koruma sağlayamadığı durumlarda Alman Anayasasının temel haklara ilişkin hükümleri karşısında Birlik düzenlemelerine öncelik tanınmayacağını ve Mahkemenin denetim hakkını saklı tuttuğunu belirtmiştir.

Federal Mahkeme Solange II kararında ise, öncelik ilkesi karşısında tutumunu yumuşatmış ve Avrupa Birliği hukukunda temel hak ve özgürlüklerin korunmasına ilişkin gelişmeler ışığında öngörülen standartlar korunduğu sürece geçerlilik denetiminde bulunamayacağını ifade etmiştir.

Bkz. Almanya Federal Anayasa Mahkemesi 29.05.1974 tarihli Solange I ve 22.10.1986 tarihli Solange II kararından aktaran Ömer Korkmaz, 'Avrupa Konseyi ve Avrupa Birliği Üyesi Olarak Almanya'da Temel Hakların Üçlü Koruma Sistemi' (2014) 16 DEÜHFD (Prof. Dr. Hakan Pekcanitez'e Armağan) 4261-4329, 4267-8, 4269 ff.

189 Alisa Shekhtman 'Kadı v. Commission: A Case Study of The Development of a Rights- Based Jurisprudence For The European Court of Justice' (2013) 2011 Claremont-UC Undergraduate Research Conference on the European Union, 97.

190 Shekhtman (n 189) 97-8, 102.

hareketle Birleşmiş Milletler sisteminde etkin hukuki bir koruma oluşturulana kadar Birlik hukuku tarafından bu korumanın sağlanabileceği şeklindedir¹⁹¹. 1190/2008 sayılı Tüzük ile ismi yeniden listeye alınan El Kadi tarafından temel hak ve özgürlüklerinin ihlal edildiği iddiasıyla açılan davada ilk derece mahkemesi de buna benzer bir yorum yaparak, Birleşmiş Milletler sisteminde etkili bir hukuki koruma mekanizması kurulana kadar söz konusu işlemlerin Birlik yargılamasından muaf tutulmayacağını belirtmiştir¹⁹². Mahkeme, Birleşmiş Milletler sisteminde bağımsız ve tarafsız bir yargı mekanizması oluşturulmadığını, listeye alınan kimseye gerekli bilgi verilmediğini belirterek dolaylı da olsa Güvenlik Konseyi kararları oluşturulan sisteme ilişkin değerlendirme yapmış ancak, yargı yetkisini Adalet Divanı gibi Birlik hukuki düzenlemelerine dayandırmıştır¹⁹³. Kararın temyizi aşamasında Adalet Divanı, Mahkeme ile benzer bir yaklaşım sergilemiş tedbirlerin bireysel, özel, somut olması gerektiğini belirtmiştir¹⁹⁴. Divan, gerekli hukuki korumanın sağlanıp sağlanmadığına ilişkin değerlendirmesini yaparken Yaptırım Komitesi listesine dahil edilme ve silinmeye ilişkin değişen usulleri göz önünde bulundurmuş, listeleme sebeplerine ilişkin bilgilendirmenin bireylere yeterince açık şekilde yapılmamasının savunma hakkının bir parçası olduğuna değinerek eksiklerin altını çizmiştir¹⁹⁵. Yaptırım listelerine dahil etme gerekçelerinin kişilere bildirilmesi gerektiğini belirtmiş; bu gerekçelerin meşru kaynaklara ve açık kanıtlara dayanması gerektiğini ifade etmiştir¹⁹⁶. Bu gerekçelerin devletlerin güvenliği, uluslararası ilişkilerin yürütülmesi bağlamında gizli tutulmasının gerekli olduğuna karar verilmesi halinde ise gizli tutulması ile korunan değer ile bireyin adil yargılanma ve etkili başvuru hakkı arasında dengenin gözetilmesi gerektiğini belirtmiştir¹⁹⁷.

Adalet Divanı, kararlarında düalist yaklaşım sergilemekte ancak yargısal denetimin Güvenlik Konseyi kararlarının uluslararası hukuk açısından sahip olduğu

191 Piet Eeckhout 'Kadi and Al Barakaat: Luxembourg is not Texas – or Washington DC' (2009) EJIL: Talk <<https://www.ejiltalk.org/kadi-and-al-barakaat-luxembourg-is-not-texas-or-washington-dc/>> Erişim tarihi 04.04.2019. Benzer yönde bkz. Opinion of Advocate General Poireres Maduro (delivered on 16.01.2008) Case C-402/05 P, Yassin Abdullah Kadi v Council of the European Union and Commission of the European Communities, para 54 <<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A62005CC0402>> Erişim tarihi 04.04.2019.

192 *Yassin Abdullah Kadi v Council of the European Union and Commission of the European Communities Judgment Of The General Court (Seventh Chamber)* T-85/09 30.09.2010, para 90, <<http://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=&docid=83733&pageIndex=0&doclang=en&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=853308>> Erişim tarihi 18.01.2018.

193 *European Communities Judgment Of The General Court (Seventh Chamber)* T-85/09, para 118, 127-8, 172-4.

194 *European Commission & The Council of The European Union v. Yassin Abdullah Kadi*, European Court of Justice (Grand Chamber) Joined Cases, C-584/10 P, C-593/10 P and C-595/10 P, para 116, 18.07.2013, <<http://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=&docid=139745&pageIndex=0&doclang=EN&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=694386>> Erişim tarihi 05.03.2019.

195 *European Commission & The Council of The European Union v. Yassin Abdullah Kadi*, C-584/10 P, C-593/10 P and C-595/10 P, para 119- 134.

196 *European Commission & The Council of The European Union v Yassin Abdullah Kadi* C-584/10 P, C-593/10 P and C-595/10 P, para 121-125.

197 *European Commission & The Council of The European Union v Yassin Abdullah Kadi* C-584/10 P, C-593/10 P and C-595/10 P, para 126-131.

üstün niteliğe zarar vermeyeceğini ifade ederek, değerlendirmesini insan haklarının korunmasına ilişkin güvencelerle sınırlı tutmaktadır¹⁹⁸. Divanın bu yaklaşımı iki hukuk düzeni arasında insan hakları korunması bakımından dengenin sağlanması gerekliliğinin bir sonucu olarak yorumlanmakta¹⁹⁹ ve hak temelli yargının gelişimi bakımından önemli kabul edilmektedir²⁰⁰.

Türk hukukunda ise, Güvenlik Konseyi kararlarının uygulanmasına ilişkin benimsenmiş genel bir kural bulunmamakta, her bir olay için ayrı değerlendirmenin yapıldığı görülmektedir²⁰¹. Güvenlik Konseyi'nin terörizmin finansmanının önlenmesine yönelik bağlayıcı nitelikteki kararları doğrultusunda Bakanlar Kurulu kararıyla listeler yayınlanmış ve bu listelerde yer alan kişilerin Türkiye'deki malvarlıkları idari bir karar ile dondurulmuş, bu süreç Bakanlar Kurulu ve Dış İşleri Bakanlığı'nın uhdesinde yürütülmüştür. Güvenlik Konseyi kararının uygulanmasını konu alan Bakanlar Kurulu 2001/3483 sayılı kararının²⁰² iptaline ilişkin davada, Danıştay 10. Dairesi kararın maddi içeriğinden ziyade usulüne ilişkin değerlendirmede bulunmuştur. Danıştay, kanuna dayanmayan hâkim kararı olmaksızın verilen malvarlığı dondurulması kararını, kaynağını Anayasa'dan almayan bir devlet yetkisinin kullanılacağından hareketle hukuka aykırı bulmuş ve Bakanlar Kurulu Kararının ilgiliye ilişkin kısmının iptaline karar vermiştir²⁰³.

Temyiz davasına bakan İdari Dava Daireleri Genel Kurulu ise, Güvenlik Konseyi kararlarının üye devletlerce bağlayıcı olduğuna değinerek, doğrudan uygulanabilme niteliği bulunmayan bu kararların Bakanlar Kurulu'nun alacağı karar ile uygulanabileceğini kabul etmiştir²⁰⁴. Bu kapsamda Şart'ın VII. Bölümü çerçevesinde alınan bu kararların uygulanması için hâkim kararı aranmasına gerek olmadığını belirtmiş; bu sebeplerle ilgili Bakanlar Kurulu kararında yetki, şekil, sebep, konu

198 Kokott and Sobotta (n 148) 335.

199 Özellikle, adil yargılanma ve etkili başvuru hakkı bakımından Birleşmiş Milletlerce öngörülen korumanın insan hakları sözleşmeleri ile sağlanan korumanın altında kaldığı kabulünden hareketle bu gereklilik savunulmaktadır. Bkz. Tomuschat (n 110) 660-2.

200 Shekhtman (n 189) 102.

201 Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi'nin Güney Rodezya'ya ilişkin olarak aldığı ekonomik yaptırım kararları için Bakanlar Kurulu Kararnameleri (RG. 04.04.1967 – 12564; RG. 04.12.1968 – 13068) çıkartılırken, Eski Yugoslavya Federal Sosyalist Cumhuriyeti'ne ilişkin 757 (1992) sayılı yaptırım kararı hakkında Dışişleri Bakanlığı bir genelge yayınlamıştır (RG. 02.06.1992- 21246). Konsey'in Eski Yugoslavya Ülkesinde 01.01.1991 tarihinden itibaren işlenen belirli suçları kovuşturmak için uluslararası mahkeme kurulmasına ilişkin 827 (1993) sayılı Kararına dayanarak Eski Yugoslavya'da İşlenen Bazı Suçların Kovuşturulması Hakkında Kanun kabul edilmiştir (R.G. 01.07.2003- 25155).

202 2001/3483 sayılı Bakanlar Kurulu kararı için bkz. <<http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2006/05/20060507-3.htm>, Erişim tarihi 01.12.2017.

Bakanlar Kurulu kararı ile dondurulmasından önce yargısal denetim mekanizmaları kapsamında bu tedbir uygulamak istenmiş, bu amaçla MASAK tarafından sulh ceza mahkemesine başvurulmuştur. Ancak mahkeme tedbir talebine ekli herhangi bir delil ve belge bulunmadığından talebin reddine karar vermiştir. İstanbul 4. Sulh Ceza Mahkemesi, 19.11.2001 tarihli ve 2001/466 sayılı kararı için bkz. Özgenç (n 65) 84.

203 Danıştay 10. Dairesi, 07.07.2006 tarih, E. 2002/984, K. 2006/4795 sayılı kararı, karara ilişkin ayrıntılı bilgi için bkz. Hüseyin Güzeler, 'Karar İncelemesi- İlk Derece Mahkemesi Kararlarında Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi' (2009) 5(155) Rev Int'l L. & Pol 156.

204 Danıştay İdari Dava Daireleri Genel Kurulu, 2006/2824 2007/115 22.02.2007 <<http://www.kazanci.com/kho2/ibb/giris.htm>> Erişim tarihi 01.12.2017.

ve amaç unsurları bakımından bir hukuka aykırılık bulunmadığına karar vererek Danıştay 10. Dairesinin kararını bozmuştur²⁰⁵. Mahkeme, kararın şekli yönüne ağırlık vermiş ancak temel hak ve özgürlükleri konu alan, kanuna dayanması gereken sınırlandırmaların idari işleme yapıyor olmasında bir sakınca görmemiştir. Temel hak ve özgürlükler bakımından yapılan sınırlı incelemede ise 1982 Anayasasını esas almıştır²⁰⁶. Yargısal denetimde insan haklarına ilişkin Sözleşmelerin ölçüt alınması, temel hak ve özgürlüklerin korunmasına ilişkin evrensel standartların oluşmasına katkı sağlanması bakımından önemli kabul edilmektedir. Bu sebeple, Mahkeme'nin, temel hak ve özgürlükler bakımından değerlendirme yaparken, Anayasa hükümleri ile birlikte –kanun hükmünde olduğu Anayasa ile kabul edilen²⁰⁷- temel hak ve özgürlüklere ilişkin sözleşme hükümlerini de ölçüt olarak kabul etmesi gerekmektedir²⁰⁸.

Mahkeme, kararın son bölümünde ise, Konsey kararının idari işlemler aracılığıyla uygulandığından ötürü hukuki denetime tabi olduğundan bahsetmiş ve Birleşmiş Milletler sistemi içinde Konsey kararlarına karşı başvuru ve düzeltme imkânları olduğunu ifade etmiştir²⁰⁹. Ancak Birleşmiş Milletler sistemi içinde kararlara karşı öngörülen başvuru ve itiraz usulü her ne kadar sonucu ulusal hukuk bakımından etki doğursa da ulusal denetimden bağımsız, ayrı bir incelemedir. Ulusal denetim mekanizmaları bakımından bir talilik öngörülmemiştir. Ulusal denetim mekanizmalarının gücü bu kararların uygulanmasına ilişkin olan ulusal hukuk işleminden doğmaktadır. Bu sebeple ulusal yargı mercilerinin bağlı oldukları mevzuat çerçevesinde ilgili denetimi gerçekleştirmesi gerekmektedir. Bu bağlamda merkezi bir uygulama niteliğine kavuşmasa dahi ulusal mahkemeler tarafından temel hak ve özgürlükler bakımından yapılan denetimin, Güvenlik Konseyi'ni bu hak ve özgürlükler çerçevesinde karar vermeye zorlayacak aracı oluşturabileceği ve söz konusu kararlarının bireyler üzerindeki etkilerini iyileştirebileceği kabul edilmektedir²¹⁰.

205 Mahkeme kararı, uygulanan tedbirin kişi temel ve hak ve özgürlükleri açısından değerlendirmeye yer vermemesi bağlamında eleştirilmektedir. Bkz. Altınar Coşkun (n 19) 139.

206 Ulusal hukuk metinlerin esas alınması sebebiyle Avrupa Birliği Adalet Divanı ile benzer denetim usulünün benimsendiği kabul edilmektedir. Akkutay (n 13) 440.

207 1982 Anayasası md. 90/5; 'Usulüne göre yürürlüğe konulmuş milletlerarası anlaşmalar kanun hükmündedir. Bunlar hakkında Anayasaya aykırılık iddiası ile Anayasa Mahkemesine başvurulamaz. (Ek cümle: 7.5.2004-5170/7 md.) Usulüne göre yürürlüğe konulmuş temel hak ve özgürlüklere ilişkin milletlerarası anlaşmalarla kanunların aynı konuda farklı hükümler içermesi nedeniyle çıkabilecek uyuşmazlıklarda milletlerarası anlaşma hükümleri esas alınır.' <https://www.tbmm.gov.tr/anayasa/anayasa_2011.pdf> Erişim tarihi 17.01.2018.

208 Avrupa Adalet Divanı, Konsey kararlarının uygulanmasına ilişkin davalarda Avrupa Temel Haklar Şartı temelinde bir denetim uygulasa da Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi kapsamında değerlendirmeler yapmıştır. Bkz. *European Court of Justice*, C-402/05 P and C-415/05 P, para 335 ff.

209 Avrupa Birliği yargı mekanizmaları Konsey kararları ile öngörülen tedbirlere ilişkin Birleşmiş Milletler sistemi dahilinde öngörülen usulleri gerekli hukuki korumayı sağlayamaması sebebiyle eleştirir ve bu korumanın sağlanması amacıyla kendi denetim hakkının varlığını kabul ederken; Türk yargı makamları aynı gerekçeyi söz konusu tedbirlerin kendi yargısından muaf tutulabileceği şeklinde yorumlamıştır.

210 Tzanakopoulos (n 70) 75 ff.

Bununla birlikte bu süreç sonunda, Güvenlik Konseyi kararlarının uygulanmasına ilişkin iki farklı yorumun yapılması; Konsey kararlarının hukuk sistemimize aktarılması, ulusal hukukta uygulanmasının şartları, yargısal denetimi ve bunlara ilişkin usulün hukuksal çerçeve içerisine alınmasını sağlayacak yasal bir düzenleme yapılması gerektiği sonucunu ortaya çıkarmıştır²¹¹.

2. Etkili Başvuru Hakkı

Etkili başvuru hakkı²¹², egemen devletin insan hakları ve temel özgürlüklerin korunmasında ilk ve asıl görevli kabul edilmesi temeline dayanmaktadır. Madde metninde yer alan etkili başvuru ifadesi hem kurumsal hem de maddi anlamıyla değerlendirilmektedir. Başvurulan makamın²¹³, hukuken mevcut ve fiilen ulaşılabilir olmasının yanında; Sözleşme ile koruma altına alınan bir hak veya özgürlüğün ihlali halinde karar verme, çözüme kavuşturma açısından yetkili olması aranmaktadır²¹⁴.

Etkili başvuru hakkı, niteliği gereği Sözleşmelerle koruma altına alınan diğer haklarla ile bağlantılı olarak değerlendirilmektedir. Ancak bağlantılı olduğu diğer haklar bakımından bir ihlal söz konusu olmasa bile bu hakkın ihlali gerçekleşmiş olabilir²¹⁵.

Bireye yönelik Güvenlik Konseyi kararlarına ilişkin olarak etkili başvuru hakkı, kararla sınırlama öngörülen diğer temel hak ve özgürlükler ekseninde değerlendirilmektedir. Bu hakkın kullanılabilmesi için ilk olarak karara muhatap olan birey, uygulanan tedbirin gerekçesi hususunda bilgilendirilmelidir²¹⁶. Bu bilgilendirme savunma hakkının bir parçasını oluşturduğundan hem adil yargılanma hakkı hem de etkili başvuru hakkının kullanımı bakımından eşik niteliğindedir. İkinci olarak bireyin başvurusunu değerlendirmeye yetkili, fiilen ulaşılabilir bir yargı merci olmalı ve merci hakkın ihlali halinde çözüme kavuşturabilme ehliyetine sahip olmalıdır. Ancak uygulamada ulusal makamlar, uluslararası hukuk temelli bu ulusal düzenlemeler karşısında çekimser kalmakta, ihlal olduğunu kabul etseler dahi bunun

211 Tüttüncü (n 12) 23-5.

212 Evrensel İnsan Hakları Bildirgesi'nin 8. maddesi ile herkesin anayasa ya da yasayla tanınmış temel haklarını çiğneyen eylemlere karşı yetkili ulusal mahkemeler eliyle etkin bir yargı yoluna başvurma hakkının olduğu kabul edilmiştir. Uluslararası Medeni ve Siyasal Haklar Sözleşmesi'nin 2. maddesi 3. fıkrası ile kabul edilen etkili başvuru hakkı Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin de 13. maddesinde yer almıştır.

213 Sözleşme'nin bu maddesi ile korunmak istenen hukuki yararın etkili şekilde soruşturmanın yürütülmesi ilkesi olduğundan hareketle, Mahkeme, ulusal hukukta öngörülen hukuk yolunun yargısal bir yol olması gerekmediğine yönelik kararlar vermektedir. Ayrıntılı bilgi için bkz. Burak Bilge, 'AIHM İçtihatları Bağlamında Etkin Soruşturma Yükümlülüğü' (2014) 5(2) İÜHFD 375; Melek Acu, 'Bireysel Başvuruya Konu Edilebilecek Haklar' (2014) 110 TBBD 420-9.

214 Acu (n 213) 429.

215 Şeref Gözbüyük & Feyyaz Gölcüklü, *Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi ve Uygulaması- Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi İnceleme ve Yargılama Yöntemi (11. Ek Protokole Göre Hazırlanıp Genişletilmiş)* (11th edn, Turhan Kitabevi 2016) 414-5.

216 *European Commission & The Council of The European Union v. Yassin Abdullah Kadi*, C-584/10 P, C-593/10 P and C-595/10 P, para 133-5.

telafisi yönünde karar vermekten kaçınmaktadır²¹⁷.

Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi Nada/İsviçre kararı ile bu hususa dikkat çekmiş ve Sözleşme ile koruma altına alınan haklara ilişkin başvuruları inceleyecek; söz konusu hakların ihlali halinde telafi etme hususunda karar verebilecek ulusal bir makamın olmamasını etkili başvuru hakkının ihlali olarak değerlendirmiştir²¹⁸. Söz konusu davada İsviçre Federal Mahkemesi, temel hak ve özgürlüklere ihlal ettiği iddiasıyla başvurucuyu hedef alan yaptırımları incelemesi yetkisi olmadığını; bir bireyi ya da grubu listeden çıkarmaya sadece Yaptırımlar Komitesi'nin yetkili olduğunu belirtmiştir²¹⁹. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi ise, değerlendirmesini yaparken devletin Güvenlik Konseyi kararlarını uygularken takdir yetkisine sahip olduğu kabulünden hareketle söz konusu kararlar ile öngörülen yaptırımların ulusal alanda uygulanmasını denetlenmesinin engellenmediğini ve bu denetimin Şart'ın amaç ve ilkeleri ile öngörülen uluslararası düzene aykırılık teşkil etmediğini vurgulamıştır²²⁰. Sözleşme'nin 8. maddesi ile birlikte değerlendirildiğinde, başvurucuya isminin listeden silinmesi konusunda talepte bulunmak ve söz konusu ihalleri gidermek için etkili bir başvuru yolu sunulmadığı gerekçesiyle 13. maddenin ihlal edildiğine karar vermiştir²²¹. Mahkeme, kararın gerekçesini, Yaptırım Komitesi listelerine karşı başvurulacak etkili başvuru yolu olmayışı üzerinden kurarak ve dolaylı da olsa Komite kararları ile kurulan sistem üzerinde değerlendirme yapmış ve listeleme usulünün yargısal bir denetime tabi tutulmasını sağlayacak bir mekanizmanın ihtiyacına dikkat çekmiştir. Mahkeme'nin Sözleşme kapsamında etkili başvuru hakkın kullanılabilmesi için bu yaptırımların kaynağı olan Komite listelerinden silinmeye ilişkin etkili bir başvuru imkânın gerekliliğini ifade etmesi, konuya ilişkin gerekli düzenlemelerin yapılması hususunda devletlere bir sorumluluk yüklediği şeklinde yorumlanabilir²²².

217 Kanada Federal Mahkemesi, Abdelrazik/ Kanada davasında Güvenlik Konseyi'nin 1267 sayılı kararı öngörülen listeye yazılma usulünün etkili başvuru hakkına uygun olmadığını ifade ettikten sonra seyahat yasağı öngören tedbir sonucu ülkeye girme hakkı Kanada tarafından ihlal edilen başvurucunun etkili başvuru hakkına sahip olmadığını kabul etmiştir. Karar metni için bkz. *Abousfian Abdelrazik (Applicant) v The Minister of Foreign Affairs and the Attorney General of Canada (Respondents)*, 2009 FC 580No. T-727-08 Federal Court Zinn J., 4 June 2009, <https://law.yale.edu/system/files/documents/pdf/Intellectual_Life/Abdelrazik_v_Canada.pdf> Erişim tarihi 12.04.2018; Benzer yönde bkz. *Her Majesty's Treasury v Mohammed Jabar Ahmed and others (FC) Her Majesty's Treasury v Mohammed al-Ghabra (FC) R (on the application of Hani El Sayed Sabaei Youssef) v Her Majesty's Treasury*, 27.01.2010, [2010] UKSC 2, On appeal from: [2008] EWCA Civ 1187, 2010 WL 20035, para 80-2, 231, 249, <<https://login.westlaw.co.uk/maf/wluk/app/document?&suppsrguid=i0ad629030000016438f6b0e07b743b41&docguid=10B3983800BBC11DF942A8F25B25611C8&hitguid=10B2D27700BBC11DF942A8F25B25611C8&rank=2&spos=2&epos=2&td=480&crumb-action=append&context=11&resolvein=true>> Erişim tarihi 12.04.2018.

218 *Nada v Switzerland*, para 207-214.

219 *Nada v Switzerland*, para 50 (8.3).

220 *Nada v Switzerland*, para 212.

221 *Nada v Switzerland*, para 213.

222 Mahkeme benzer şekilde vatandaşlığı bulunmadığı ve ikamet ettiği devlet olmadığı için başvurucunun isminin çıkarılmasına ilişkin Komiteye talepte bulunma yetkisi olmayan İsviçre makamlarının, İtalya'yı söz konusu eylemi gerçekleştirme hususunda teşvik etmeye veya bu amaçla İtalya'ya destek önerisinde bulunmaya çalışmadığına dikkat çekmiştir. *Nada v Switzerland*, para 194.

3. Mülkiyet Hakkı

Mülkiyet hakkı²²³, niteliği itibarıyla diğer hak ve özgürlükler ile temas içerisindedir. Bu hakka yönelik müdahalenin özel hayatın gizliliği, ayrımcılık yapma yasağı ve çoğunlukla da adil yargılanma hakkı ile ilişkilendirilerek dava konusu yapıldığı görülmektedir.

Güvenlik Konseyi'nin kararlarına ilişkin olarak mülkiyet hakkı ise kişilere ait mali kaynak ve fonların dondurulmasını öngören tedbirler kapsamında değerlendirilmektedir. Konsey'in söz konusu kararları almasında mevcut maddi ve şekli koşullar; Konsey kararları ile kurulan Komitelerin yapılanması, çalışma usulü ve en önemlisi itiraz mekanizması üzerinden hakka yapılan müdahale tartışılmaktadır.

Mülkiyet hakkına yönelik müdahalenin uluslararası hukuk metinlerine uygun olması için kanunilik ilkesi çerçevesinde, meşru amaçlara yönelik, ölçülülük ilkesine uygun olarak gerçekleştirilmesi gerekmektedir²²⁴.

Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi 1 No'lu Ek Protokol'de hakkın sınırlama ölçütü olarak kamu yararı ile genel yarar kavramlarına yer verilmiş, ölçülülük ilkesinin normatif dayanağı kabul edilen “*demokratik bir toplumda gerekli olma*” ölçütünden bahsedilmemiştir²²⁵. Ancak Mahkeme, ölçülülük ilkesini de yargılamasına dahil ederek kamu yararı ile bireyin haklarının korunması arasında adil denge kurulması gerektiğini aramıştır²²⁶. Mülkiyet hakkına yapılan müdahalenin süresi, müdahaleye karşı öngörülen usuli güvenceler, idari makamların tutarlılığı ve hak sahibini bilgilendirme yükümlülüğü Güvenlik Konseyi kararları ile öngörülen rejim dahilinde öngörülen tedbirlerin ölçülülük ilkesi bağlamında değerlendirilmesi hususunda öne çıkan unsurları oluşturmaktadır²²⁷. Bireyin temel ihtiyaçları ve giderleri bakımından istisnalar tanınsa da özellikle malvarlığının dondurulması tedbirinin belli bir süre ile sınırlandırılmadan uygulanması ölçülülük ilkesinin sadece soyut olarak değil somut koşulların ışığında değerlendirilmesini gerektirmektedir²²⁸. Tedbirin gerekçesine ilişkin yeterli bilgilendirmenin yapılmaması, bireyin savunma hakkını kullanmasını engellerken, tedbirin yöneldiği hak temelinde de usuli güvenceleri ortadan kaldırarak haksız sınırlandırmalara neden olmaktadır. Bu sebeple mülkiyet hakkı bakımından

223 Evrensel İnsan Hakları Bildirgesi'nin 17. maddesi ile herkesin mülkiyet hakkına sahip olduğu kabul edilmiş, hiç kimsenin keyfi olarak mülkiyetinden yoksun bırakılamayacağı hüküm altına alınmıştır. Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi 1 No'lu Ek Protokol'de ise gerçek ve tüzel kişinin mal ve mülk dokunulmazlığına saygı gösterilmesini isteme hakkına sahip olduğu düzenlenmiş, maddenin devamında ise bu hakkın sınırlandırılması bakımından öngörülen ölçütlere yer verilmiştir. Bu ölçütler gereğince kişi ancak kamu yararı sebebiyle ve yasadışı öngörülen koşullara ve uluslararası hukukun genel ilkelerine uygun olarak mal ve mülkünden yoksun bırakılabilecektir.

224 Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nde öngörülen sınırlama rejimi hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. H. Burak Gemalmaz, *Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinde Mülkiyet Hakkı* (2nd edn, Beta 2017) 447 ff.

225 Gemalmaz, *Mülkiyet Hakkı* (n 224) 451.

226 Gemalmaz, *Mülkiyet Hakkı* (n 224) 520-2.

227 Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi kapsamında mülkiyet hakkına ilişkin yapılan değerlendirmede ölçülülük ilkesi ile ilişkilendirilen unsurlar hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. Gemalmaz, *Mülkiyet Hakkı* (n 224) 519-614.

228 Opinion of Advocate General Poiares Maduro, para 47.

hak ihlallerine ilişkin iddiaları *jus cogens* kurallara aykırı bulmamıştır²³⁴. Mülkiyet hakkının *jus cogens* nitelik taşıyıp taşımadığı tartışmasına hiç girmeden uygulanan sınırlandırmanın kamu yararı amacı taşıyan geçici bir tedbir olduğunu, malvarlığının bir kısmının temel ihtiyaçlar için kullanılmak üzere bir serbest bırakıldığını belirterek mülkiyet hakkında ilişkin ihlal iddiaları reddetmiştir²³⁵.

Temyiz aşamasında Adalet Divanı, yargısal denetimin Avrupa Birliği işlemlerine yönelik olduğunu *jus cogens* kurallara sınırlı tutulsa dahi Güvenlik Konseyi kararlarının Adalet Divanı tarafından denetlenemeyeceğini ifade etmiştir²³⁶. Mülkiyet hakkı bakımından yaptığı incelemede ise, mülkiyet hakkının kamu yararı amacıyla, ölçülülük ilkesi gereğince sınırlanabilir nitelikte olduğunu belirttikten sonra söz konusu sınırlamanın meşru sınırlar dâhilinde olduğunu kabul etmiştir²³⁷. Uluslararası barış ve güvenliğin terörizm kaynaklı eylemlerden korunmasına yönelik uygulanan sınırlandırmaların kamu yararı ölçütünü karşıladığını ve bu amaç kapsamında ölçülü kabul edildiğini ifade etmiştir²³⁸. Ancak adil yargılanma ve etkili başvuru hakkına ilişkin koşulların mülkiyet hakkı bakımından da ayrıca değerlendirilmesi gerektiğini belirtmiş, söz konusu ihlal iddialarına karşı başvurulacak etkili bir hukuk yolu olmaması noktasında mülkiyet hakkı bakımından haksız sınırlandırma olduğunu tespit ederek, Tüzük'ün buna ilişkin ilgili kısmının iptal edilmesi gerektiğine karar vermiştir²³⁹.

881/2002 sayılı Tüzük'ün ilgili kısmının iptali kararı ile ismi listeden çıkarılan El Kadı 1190/2008 sayılı Tüzük'ün düzenlenmesiyle tekrar yaptırımlara ilişkin listede yer almıştır. Bunun üzerine El Kadı; savunma hakkı, etkili başvuru hakkı ve mülkiyet hakkının ihlal edildiği iddiasıyla Tüzük'ün ilgili kısmının iptali istemiyle dava açmıştır. Mahkeme, mülkiyet hakkı bakımından yaptığı değerlendirmede, mal varlığının dondurulması tedbirinin uygulanmasına ilişkin süreye dikkat çekerek, tedbirin ölçülülük ilkesini ihlal etmesi durumunda cezalandırıcı niteliği taşıyacağını ve mülkiyet hakkının ihlali olarak değerlendirileceğini ifade etmiştir²⁴⁰. Malvarlığının dondurulması tedbirlerine karşı bireye başvuracağı gerekli hukuki koruma sunulmadığını ifade ederek mülkiyet hakkının haksız sınırlandırıldığını belirtmiştir²⁴¹.

234 *Yassin Abdullah Kadi v Council of the European Union and Commission of the European Communities*, Judgment of The Court of First Instance, para 230-1.

235 *Yassin Abdullah Kadi v Council of the European Union and Commission of the European Communities*, Judgment of The Court of First Instance, para 239-252.

236 *European Court of Justice*, C-402/05 P and C-415/05 P, para 280- 285.

237 *European Court of Justice*, C-402/05 P and C-415/05 P, para 355- 363.

238 *European Court of Justice*, C-402/05 P and C-415/05 P, para 363.

239 *European Court of Justice*, C-402/05 P and C-415/05 P, para 368- 371.

240 *European Communities Judgment Of The General Court (Seventh Chamber) T-85/09* para 150, 193; *Omar Mohammed Othman v Council of the European Union and Commission of the European Communities*, para 91-94.

241 *European Communities Judgment Of The General Court (Seventh Chamber) T-85/09* para 192-3.

Davanın temyiz aşamasında Adalet Divanı da yaptığı değerlendirmede tedbirlerin önleyici nitelikte olmasına rağmen süresi ve onur kırıcı etkileri sebebiyle, bireyin ve ailesinin üzerinde yıkıcı etkileri olduğunu vurgulayarak bunların hak ve özgürlükler üzerinde olumsuz etki doğurduğunu belirtmiş, Genel Mahkeme ile aynı yönde karar vermiştir²⁴². Divan, ayrıca Yaptırımlar Komitesi listesinden silinmeye ilişkin etkili başvuru yolunun gerekliliğinin altını çizmiştir²⁴³.

Güvenlik Konseyi'nin malvarlığının dondurulmasını öngören yaptırım kararları devletlerin ulusal mevzuatı bakımından da tartışmalı uygulamaların ortaya çıkmasına sebep olmaktadır. Devletler ulusal mevzuatlarında mal varlığı dondurulması tedbirini öngören yasal düzenlemeler yapma yoluna gitmektedir²⁴⁴. Ancak tedbirin kaynağı olarak öngörülen Konsey kararları ve kararların uygulanacağı kişilerin isimlerinin yayımlandığı listeler zaman içerisinde güncellenip genişletildiğinden söz konusu hukuki düzen, hakkın sınırlanması için öngörülen düzenlemeler, kanunilik ilkesine aykırılık oluşturmaya devam etmektedir. Bu da sorunun ulusal mevzuatlar kapsamında çözümünün mümkün olmadığını kanıtlar niteliktedir.

Mal varlığının dondurulması tedbirinin cezalandırıcı nitelikte mi idari tedbir olarak mı uygulanması gerektiği hususunda taşıdığı belirsizlik adalete erişim noktasında da önemli sorunların ortaya çıkmasına sebep olmaktadır²⁴⁵. Tedbirlerin genel olarak önleyici nitelikte olduğu belirtilmektedir²⁴⁶. Ancak hukukun genel ilkeleri göz ardı edilerek önleyici politikaların tedbirle düzenlenmesi, tedbirin cezalandırıcı yönünü güçlendirmektedir. Cezalandırıcı niteliğin kabul edilmesi halinde söz konusu tedbirler ceza hukukunun temel ilkelerinden suçta ve cezada kanunilik, belirlilik, orantılılık ilkesine ve masumiyet karinesine aykırılık teşkil etmektedir. Öğretide ise, uygulanması için öngörülen ulusal mevzuat hükmü saklı kalmak kaydıyla idari tedbir olarak kabul edilmesi gerektiği ancak orantılılık ilkesine aykırılık oluşturduğu ölçüde cezalandırıcı bir yaptırıma dönüşeceği kabul edilmektedir²⁴⁷.

242 *European Commission & The Council of The European Union v. Yassin Abdullah Kadi*, C-584/10 P, C-593/10 P and C-595/10 P, para 132.

243 *European Court of Justice*, C-584/10 P, C-593/10 P and C-595/10 P, para 133-4.

244 Bu kapsamda Türk hukukunda, Terörizmin Finansmanın Önlenmesine İlişkin Sözleşme ve Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi'nin iki kararı temel alınarak 07.02.2013 tarihli 6415 sayılı Terörizmin Finansmanının Önlenmesi Hakkında Kanun ile terörizmin finansmanı suçu ve malvarlığının dondurulması tedbiri düzenlenmiştir. Türk hukukunda terörizminin finansmanı suçuna ilişkin ayrıntılı bilgi için bkz. Havva Begüm Tokgöz, Uluslararası Hukuk Bağlamında Terörizmin Finansmanının Önlenmesi (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi 2018) 134-156.

Malvarlığının dondurulması tedbiri Türk hukukunda ilk kez 6415 sayılı Terörizmin Finansmanın Önlenmesi Hakkında Kanun'da düzenlenmiştir. Tedbir, Kanun'un 2. maddesinde, "malvarlığının ortadan kaldırılmasının, tüketilmesinin, dönüştürülmesinin, transferinin, devir ve temlik edilmesinin ve sair tasarrufları işlemlerin önlenmesi amacıyla, malvarlığı üzerindeki tasarruf yetkisinin kaldırılması veya kısıtlanması" şeklinde tanımlanmıştır. Kanunun 5. maddesinde ise uygulanma usulü, "Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi'nin 1267 (1999), 1988 (2011) ve 1989 (2011) sayılı kararlarıyla listelenen kişi, kuruluş veya organizasyonların tasarrufunda bulunan malvarlığının dondurulması kararları, Bakanlar Kurulunun Resmî Gazete'de yayımlanan kararıyla gecikmeksizin uygulanır" şeklinde düzenlenmiştir. 07.02.2013 tarihli 6415 sayılı Terörizmin Finansmanının Önlenmesi Hakkında Kanun RG. 16.02.2013, No 28561.

245 Lopez- Jacoiste (n 4) 326-7.

246 *Due Process and Targeted Sanctions An Update of the 'Watson Report'*, The Graduate Institute of International and Development Studies (Brown University, December 2012) 5, <http://repository.graduateinstitute.ch/record/285127/files/Biersteker_Watson%20Report%20Update%202012_12.pdf> Erişim tarihi 09.04.2018.

247 Halatçı Ulusoy (n 6) 163.

4. Seyahat Özgürlüğü

Güvenlik Konseyi'nin kararlarına ilişkin olarak seyahat hakkı²⁴⁸ bireylere yönelik olarak öngörülen seyahat yasaklarını öngören yaptırımlar kapsamında değerlendirilmektedir. Seyahat hakkı kapsamında yapılan değerlendirmeler genel olarak adil yargılanma ve etkili başvuru hakkı ile ilişkilendirilerek yapılmaktadır. Seyahat yasağı öngören ve buna karşı etkili başvuru yolu öngörmeyen kararlar hem seyahat hakkı hem de adil yargılanma ve etkili başvuru hakkı bakımından ihlallerin doğmasına sebep olmaktadır. Bununla birlikte seyahat yasağı öngören yaptırımlar, özel hayat ve aile hayatına saygı hakkı kavramlarının otonom yapısı sayesinde bu başlıklar altında da değerlendirilmektedir.

Yaptırımlarla öngörülen sınırlamalar devletlerin taraf olduğu insan hakları sözleşmeleri ile belirlenen ölçütlere uygun olmalıdır. Her yaptırım kararı özelinde belirli istisnalar tanınmalı²⁴⁹ ve bunun işlerliğini sağlayacak uygun, etkin mekanizmalar oluşturulmalıdır²⁵⁰.

Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi Nada/İsviçre davasında, Güvenlik Konseyi'nin seyahat yasağı öngören yaptırım kararı ile İsviçre'ye girişi veya İsviçre'den transit geçişi yasaklanan başvurucu, tedbir ile İtalya veya İsviçre'deki doktorlarına gitmesinin ve arkadaşları ile ailesini ziyaret etmesinin engellediğini ileri sürerek mesleki hayatı ve aile hayatı da dahil olmak üzere özel hayatına saygı hakkının ihlal edildiği yönünde bir şikâyette bulunmuştur. Mahkeme, özel hayat kavramının bireyin vücut bütünlüğünü, bireysel gelişimini ve dış dünya iletişimini kapsadığını belirtmiş; bu bağlamda devletin, özel hayatın ve aile hayatının sürdürülmesine imkan sağlamakla yükümlü olduğunu ifade etmiştir²⁵¹. Mahkeme, Birleşmiş Milletler Şartı ile Sözleşme hükümlerinin mümkün olduğunca uyum içerisinde yorumlanması gerektiğinden hareketle; söz konusu yasağın demokratik toplumun gereklerine uygun olup olmadığını değerlendirirken yasağın kaynağının Güvenlik Konseyi kararı olduğunu vurgulamış ve bu noktada devletin, Konsey kararının uygulanması bakımından bir takdir yetkisi olup olmadığını sorgulamıştır. Mahkeme, davaya konu olan yaptırımların düzenlendiği 1390 sayılı Güvenlik Konseyi Kararın öngörülen tedbirlerin ulusal düzenlemelerle uygulanmasına ilişkin devletlerin yükümlülüklerini

248 Evrensel İnsan Hakları Bildirgesi'nin 13. maddesi ile herkesin bir devletin toprakları üzerinde serbestçe dolaşma ve oturma hakkının olduğu ve herkesin kendi ülkesi de dâhil olmak üzere, herhangi bir ülkeden ayrılmak ve ülkesine yeniden dönmek hakkına sahip olduğu hüküm altına alınmıştır. Seyahat hakkı, Uluslararası Medeni ve Siyasal Haklar Sözleşmesi'nin 12. maddesinde düzenleme altına alınmıştır. Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi 4 No'lu Ek Protokol'ün 2. maddesinde söz konusu hak düzenlenmiş maddenin devamında ise sınırlandırılması bakımından belirli ölçütlere yer verilmiştir.

249 Tıbbi tedavi gereklilikleri, dini zorunluluklardan kaynaklanan haller vb. gibi durumların istisnai hükümler kapsamında yer alabileceği ifade edilmektedir. Lopez- Jacoiste (n 4) 323.

250 1267 sayılı karar kapsamında uygulanan seyahat yasağına yargılama sürecinin gerektirdiği durumlar ve Komite'nin gerekli olduğuna karar verdiği haller bakımından iki istisna tanınmıştır. İkinci durum bakımından Komite'nin başvurucunun gerekçeleri dâhilinde belirlenen usuller ile denetleme yapacağı kabul edilmiştir.

251 *Nada v Switzerland*, para 152-4.

düzenleyen 8. maddesinde²⁵² yer alan “*uygunluğuna göre*” ifadesini, tedbirlerin uygulanması bakımından devletlere verilen bir takdir yetkisi olarak yorumlamıştır²⁵³.

Mahkeme, devletin, Güvenlik Konseyi kararının niteliğine ve kararın öngördüğü yaptırımlara zarar vermeden; ancak, kararın uygulanma süresi, karara muhatap bireyin yaşı, sağlık durumu, kararın uygulanacağı yerin coğrafi yapısı gibi somut veriler dikkate alınarak bireyin özel ve aile hayatına müdahale etmeyecek şekilde uygulanması gerektiğini ifade etmiştir²⁵⁴. Somut olay bakımından ise, özel hayat ve aile hayatına saygı hakkı ile ulusal güvenliğin korunması ve suçların işlenmesinin önlenmesi meşru amaçları arasında makul dengenin kurulmadığını ifade ederek Sözleşme’nin 8. maddesinin ihlal edildiğine karar vermiştir²⁵⁵. Mahkeme, karar ile devletin kendini Güvenlik Konseyi kararlarının bağlayıcı mahiyetine uymakla sınırlayamayacağını, yaptırım rejiminin başvuranın bireysel durumuna uyarlanması için muhtemel bütün tedbirleri aldığı veya en azından almaya çalıştığı hususunda Mahkemeyi ikna etmesi gerektiğinin bir kez daha altını çizmiştir²⁵⁶.

Bununla birlikte söz konusu davada, Konsey kararları ile öngörülen seyahat yasakları kapsamında İsviçre’ye girişi veya İsviçre’den transit geçişini engellenen başvuru, Sözleşme’nin 5. maddesi kapsamında *kişi özgürlüğü ve güvenliği* hakkının ihlal edildiğini iddia etmiştir. Hakkında uygulanan tedbirlere ilişkin yaptığı başvuruların ilgili maddenin 4. fıkrası²⁵⁷ kapsamında değerlendirilmediğini ileri sürmüştür²⁵⁸. İsviçre Hükümeti ise, başvuranın İsviçre makamlarının gözetiminde tutulmadığını, İsviçre’ye giriş veya İsviçre’den geçiş yasağı dışında herhangi bir kısıtlamaya ya da belirli yükümlülüklerle tabi olmadığını ifade ederek madde kapsamında bir ihlalin söz konusu olmadığını ifade etmiştir²⁵⁹.

Sözleşme’nin 5. maddesinin 4. fıkrası ile madde bakımından sağlanan korumanın hangi şekil ve nedenle olursa olsun her türlü yakalama ve tutuklama işlemleri sırasında uygulama bulacağı kabul edilmektedir²⁶⁰. Bu fıkra ile sağlanan koruma maddenin diğer fıkralarından bağımsız olarak değerlendirilmekte ve tutukluluk hali

252 S/RES/1390, md 8; “Urges all States to take immediate steps to enforce and strengthen through legislative enactments or administrative measures, where appropriate, the measures imposed under domestic laws or regulations against their nationals and other individuals or entities operating on their territory, to prevent and punish violations of the measures referred to in paragraph 2 of this resolution, and to inform the Committee of the adoption of such measures, and invites States to report the results of all related investigations or enforcement actions to the Committee unless to do so would compromise the investigation or enforcement actions”

253 *Nada v Switzerland*, para 178.

254 *Nada v Switzerland*, para 195.

255 *Nada v Switzerland*, para 198.

256 *Nada v Switzerland*, para 196.

257 AIHS md. 5/4: “Yakalama veya tutuklama yoluyla özgürlüğünden yoksun kılınan herkes, özgürlüğünün kısıtlanmamasını yasaya uygunluğu hakkında kısa bir süre içinde karar verilmesi ve yasaya aykırı olması halinde ise serbest bırakılması için bir mahkemeye başvurma hakkına sahiptir.”

258 *Nada v Switzerland*, para 215.

259 *Nada v Switzerland*, para 217.

260 Gözübüyük & Göçüklü (n 215) 241.

diğer fıkralar bakımından Sözleşme'ye aykırı bulunmadığı hallerde dahi başvuru özgürlüğünün kısıtlanmasının yasaya uygunluğu hakkında kısa süre içinde karar verilmesi ve yasaya uygun olmaması halinde serbest bırakılması için mahkemeye başvuramıyorsa hükmün çiğnenmiş olduğu kabul edilmektedir²⁶¹. Ancak söz konusu olayda Mahkeme başvurunun içinde bulunduğu durumu maddenin birinci fıkrası kapsamında hürriyetinden yoksun bırakılma olarak değerlendirmemiştir. Mahkeme yaptığı değerlendirmede, sınırlamaların uzun süre devam ettiğini ancak başvuranın daimi ikamet adresinin bulunduğu topraklar içerisinde özgür bir şekilde yaşaması ve hareket etmesinin engellenmediğini; seyahat etmesine izin verilmeyen alanın üçüncü bir ülke olan İsviçre'nin toprakları olduğunu ve uluslararası hukuk çerçevesinde, söz konusu ülkenin bir yabancının girişini engelleme hakkı bulunduğunu belirtmiştir²⁶². Mahkeme, yaptırım rejimi çerçevesinde başvuranın giriş veya geçiş yasağı ile ilgili muafiyet talebinde bulunmasına izin verildiği ve söz konusu muafiyetlerin aslında iki kez kendisine tanındığı, ancak kendisinin bu muafiyetlerden istifade etmediğini de göz önünde bulundurarak başvurunun hürriyetinden yoksun bırakılmadığına karar vererek 5. maddenin ihlal edildiğine ilişkin iddiaları reddetmiştir²⁶³.

1267 sayılı Güvenlik Konseyi kararının uygulanmasını konu alan Sayadi, Vinck/ Belçika davasında²⁶⁴ ise Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Komitesi seyahat özgürlüğü bakımından yaptığı değerlendirmede söz konusu hak bakımından getirilen sınırlamanın Medeni Siyasi Haklar Sözleşmesi ile öngörülen ölçütlere uygun olması gerektiğini vurgulamıştır. Başvurucular hakkında yapılan adli soruşturmalarda verilen kovuşturmayaya yer olmadığına ilişkin kararın, söz konusu sınırlamanın ulusal güvenlik veya kamu düzenini korumak açısından gerekli olmadığını ispat niteliğinde olduğundan hareketle Sözleşme'nin seyahat özgürlüğünü düzenleyen 12. maddesinin ihlal edildiğine karar vermiştir²⁶⁵. Bununla birlikte, listeye alınan kişilerin özel hayatına ilişkin bilgilerin adli soruşturma sonucu beklenmeden ve taraf devletlerin silinme yönünde başvurusuna rağmen kamuya açık şekilde listede tutulmasının Sözleşme'nin özel hayatın gizliliğini düzenleyen 17. maddesini ihlal ettiğini belirtmiştir²⁶⁶.

Değerlendirme

Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi'nin bireye yönelik yaptırım kararları uluslararası barış ve güvenliği korumak esasında hareketle ağır insan hakkı ihlalleri

261 Gözübüyük & Gölcüklü (n 215) 243.

262 *Nada v Switzerland*, para 229.

263 *Nada v Switzerland*, para 232-234.

264 *Sayadi and Vinck v Belgium*, Merits, UN Doc CCPR/C/94/D/1472/2006, IHRL 3216 (UNHRC 2008) 22 October 2008, United Nations General Assembly [UNGA]; Office of the High Commissioner for Human Rights [OHCHR]; United Nations Human Rights Committee [UNHRC], para 10/8 <<http://opil.ouplaw.com/view/10.1093/law:ihrl/3216unhrc08.case.1/law-ihrl-3216unhrc08>> Erişim tarihi 14.05.2018.

265 *Sayadi and Vinck v Belgium*, UNHRC para 10/8.

266 *Sayadi and Vinck v Belgium*, UNHRC para 10/13.

ve terörizmin önlenmesi odağında gerçekleştirilmektedir. Kararların uluslararası barış ve güvenliğin korunmasında ve barışı tehdit eden terör eylemlerinde önlenmesinde etkili bir araç haline geldiği kabul edilse de temel hak ve özgürlüklerin korunması hususunda bazı eksiklikleri bünyesinde barındırdığı görülmektedir. Birleşmiş Milletler Şartı örgüt-birey ilişkisi temelinde düzenlenmemiş, dolayısıyla Şart'ta insan hakları ile doğrudan bağlantı kurulmamıştır. Ancak “*insan haklarına saygının*” Örgüt’ün amaç ve ilkeleri arasında gösterilmesi ve Konsey’in görevini yerine getirirken amaç ve ilkelerle bağlı olduğunun kabul edilmesi, Konsey kararlarında temel hak ve özgürlüklerin korunmasına riayet edilmesi yükümlüğünün, Şart bağlamında, en önemli referansını oluşturmaktadır.

Güvenlik Konseyi’nin uluslararası barış ve güvenliğin korunması ile insan hakları arasındaki hassas dengeyi sağlaması gerekmektedir. Konsey’in evrensel nitelik kazanan ve yasamaya dönüştüğü kabul edilen bu yetkilerini kurumsal dengeye saygı göstererek, geçici ve dar kapsamlı düzenlemelerle, orantılı olarak kullanması ve kullanırken usulü açıdan şeffaflığı sağlaması gerekmektedir.

Güvenlik Konseyi kararları devletler bakımından bağlayıcı niteliktedir ve devletler bu kararları uygulamakla yükümlüdür. Güvenlik Konseyi’nin bireylere yönelik kararları ise ulusal düzenlemeler aracılığı uygulandığından devletler, kararları insan hakları sözleşmelerinden doğan yükümlülükleri ile uyumlu şekilde yorumlamalı demokratik toplum düzeni bakımından öngörülen koşullara uygun davranmalıdır. Devletler her iki yükümlülüğü arasında dengeyi sağlamalıdır.

Şart’ta, Güvenlik Konseyi kararlarının denetimi hususunda yetkili bir makam öngörülmemiştir. Güvenlik Konseyi kararlarının gerekli ve yeterli bir denetim mekanizmasından yoksun olması temel hak ve özgürlüklere ilişkin ihlallerin başlıca kaynağını oluşturmaktadır. Söz konusu hak ihlallerine ilişkin başvuruları inceleyecek, hakların ihlali halinde telafi etme hususunda karar verebilecek bir makamın olmaması başta adil yargılanma, etkili başvuru hakkı olmak üzere müdahalenin niteliğine bağlı olarak insan hakları sözleşmeleri ile koruma altına alınan hakların ihlali olarak değerlendirilmektedir. Bu sebeple Konsey’in bireye yönelik yaptırım kararları sonucu ortaya çıkan temel hak ve özgürlüklerin ihlali hem ulusal hem de uluslararası hukuk zemininde tartışılmaktadır.

Ulusal hukuk sistemleri bakımından yapılan denetim, Konsey kararlarının ve öngörülen sistemin aksaklıklarının ya da eksiklerinin belirlenmesi hususunda önem arz etmektedir. Devletlerin farklı hukuk sistemlerine sahip olması Güvenlik Konseyi kararlarına başvuruda tek bir model oluşumunu engellese de, söz konusu başvuruların temel hak ve özgürlükleri koruma talebi temelinde birleşmesi uluslararası düzlemde de asgari standartların oluşumuna katkı sunmaktadır. Bu katkının etkili hale gelebilmesi içinse Konsey kararlarının ulusal hukuk düzenlerindeki hukuki

nitelikleri, uygulamasının şartları ve yargısal denetimi ve bunlara ilişkin usulün hukuksal çerçevesini belirleyen yasal düzenlemelerin oluşturulması gerekmektedir.

Bununla birlikte ulusal denetim mekanizmalarının yaptığı katkı insan haklarının korunması hususunda büyük önem arz etse de uluslararası alanda denetimi yapacak uluslararası bir mekanizmanın ve bu hususta geliştirilmiş kriterlerin eksikliği farklı ulusal uygulamaların ortaya çıkmasına da sebep olabileceğinden, Konsey kararlarının meşruiyetini zayıflatacaktır. Kararların bireyin temel hak ve özgürlüklerine ilişkin sınırlarını belirleyen bir üst mekanizmanın olmaması ve söz konusu sınırlamaların daha kendi hukuk düzeninde Güvenlik Konseyi kararlarının normatif değerine ilişkin bir düzenleme olmayan ulusal mahkemelerce belirlenmeye çalışılması konunun çözümünü zorlaştırmaktadır. Bu sebeple Birleşmiş Milletler Örgütünün fiili olarak genişleyen yetkisi karşısında, Örgüt bünyesinde, bireyin haklarının korunmasını ve bu korumanın uygulamasını sağlayacak bağımsız hukuki bir denetim mekanizması oluşturulması gerekmektedir.

Finansal Destek: Yazar bu çalışma için finansal destek almamıştır.

Kaynakça

Kitap ve Makaleler

- Acu M, “*Bireysel Başvuruyla Konu Edilebilecek Haklar*” (2014) TBDD110 403-434
- Akande D, ‘The International Court of Justice and the Security Council: Is there Room for Judicial Control of Decisions of the Political Organs of the United Nations?’ (1997) 46(2) ICLQ 309-343
- Akkutay BL, ‘Birleşmiş Milletler Andlaşması Çerçevesinde Ekonomik Yaptırımların Hukuki Niteliği ve Yargısal Denetimi’ (2014) 111 TBBD 411-446
- Aksar Y, *Teoride ve Uygulamada Uluslararası Hukuk I* (4th edn Seçkin 2017)
- Altınar Coşkun S, *Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi, Akıllı Yaptırım Kararları ve Terörizmin Finansmanının Önlenmesi* (Seçkin 2015)
- Alvarez JE, *International Organizations as Law-makers* (Oxford University Press 2006)
- Alvarez JE, ‘The Security Council’s war on Terrorism: Problems and Policy Option’ in Erika De Wet, Andre Vollkaemper (eds), *Review of the Security Council by Member States* (2003)
- Arsava F, ‘BM Güvenlik Konseyi’nin İnsan Haklarını Koruma Rolü ve Güvenlik Konseyi’nin Yetkilerinin Dayanağı ve Sınırları’ (2007) 4 (13) UHPD 1-16
- Arsava F, ‘Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi’ne Karşı İnsan Hakları Himayesi’ (2007) 3(10) UHPD 1-12
- Bilge B, ‘AİHM İçtihatları Bağlamında Etkin Soruşturma Yükümlülüğü’ (2014) 5(2) İÜHFD 367-406
- Fassbender B, “*Targeted Sanctions and Due Process*”, Study Commissioned by the United Nations Office of Legal Affairs Office of the Legal Counsel–, 2006 <http://www.un.org/law/counse/Fassbender_study.pdf#search=%22%22Targeted%20Sanctions%20and%20Due%20Process%22%22>, Erişim tarihi 04.02.2018

- Frowein J & Kirsch N, 'Chapter VII. Action with Respect to Threats to Peace, Breaches of the Peace, and of Agression' in Bruno Simma, Hermann Mosler, Albrecht Randelzhofer, Christian Tomuschat, Rüdiger Wolfrum, Andreas Paulus and Eleni Chaitidou (eds), *The Chapter Of The United Nations: A Commentary, Vol 1*, (Oxford University Press 2002)
- Gemalmaz HB, *Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinde Mülkiyet Hakkı* (2nd edn, Beta 2017)
- Gemalmaz MS, *Ulusalüstü İnsan Haklarının Genel Teorisine Giriş Cilt 1* (8th edn, Legal 2012)
- Gemalmaz MS, *Ulusalüstü İnsan Hakları Hukukunun Genel Teorisine Giriş Cilt 2* (8th edn, Legal 2012)
- Gowlland Debbas V, 'Sactions Regimes Under Article 41 of the UN Charter' in Vera Gowlland Debbas, Djacoba Liva Tehindranarivelo (eds), *National Implementation of United Nations Sanctions: A Comparative Study* (Martinus Nijhoff Publishers 2004)
- Gowlland Debbas V, 'Implementing Sanctions Resolution Domestic Law' in Vera Gowlland Debbas/Djacoba Liva Tehindranarivelo (eds), *National Implementation of United Nations Sanctions: A Comparative Study* (Martinus Nijhoff Publishers 2004)
- Göçer M, 'Uluslararası Adalet Divanı ile Güvenlik Konseyi Arasında Yetki Çatışması' (2007) XI (1-2) GÜHFD 693-709
- Gözübüyük Ş & Gölcüklü F, *Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi ve Uygulaması- Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi İnceleme ve Yargılama Yöntemi (11. Ek Protokole Göre Hazırlanıp Genişletilmiş)* (11th edn, Turhan Kitabevi 2016)
- Güzeler H, 'Karar İncelemesi- İlk Derece Mahkemesi Kararlarında Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi' (2009) 5(155) Rev Int'l L. & Pol 155-164
- Halatçı Ulusoy Ü, *Terörizmin Finansmanının Önlenmesi Kapsamında Birleşmiş Milletler Akıllı Yaptırımları* (Turhan Kitabevi 2014)
- İnceoğlu S, *Adil Yargılanma Hakkı Anayasa Mahkemesine Bireysel Başvuru El Kitapları Serisi -4* (Avrupa Konseyi 2018)
- Hudson A, 'Not a Great Asset: The UN Security Council's Counter- Terrorism Regime: Violating Human Rights' (2007) 25/2 BJIL 203-227
- Kaya İ, *Terörle Mücadele ve Uluslararası Hukuk*, (USAK 2005)
- Kaya İ, *Uluslararası Hukukta Temel Belgeler* (3rd edn, Seçkin 2016)
- Kokott J & Sobotta C 'Kadı Davası- Temel Anayasal Değerler ve Milletlerarası Hukuk Arasında Bir Denge Sağlanabilir Mi?' Çev. Celalettin Dönmez (2016) Ankara Barosu Dergisi 333-348
- Korkmaz Ö, 'Avrupa Konseyi ve Avrupa Birliği Üyesi Olarak Almanya'da Temel Hakların Üçlü Koruma Sistemi' (2014) 16 DEÜHFD (Prof. Dr. Hakan Pekcanitez'e Armağan) 4261-4329
- Lopez- Jacoiste E, 'The UN Collective Security System and its Relationship with Economic Sanctions and Human Rights' (2010) 14 Max Planck UNYB 273-335
- Martinez H, *The Legislative Role of the Security Council in its Fight against Terrorism: Legal, Political, and Practical Limits* (2008) 57/2 ICLQ 333-359
- Mengiler Ö, *Çatışmadan Barışa Birleşmiş Milletler Barışı Kurma Komisyonu*, (İmaj 2014)
- Öktem E, *Uluslararası Teamül Hukuku* (Beta 2013)
- Özgenç İ, *Suç Örgütleri* (10th edn, Seçkin 2017)
- Paulus A, 'Ch.V The Security Council, Procedure, Article 29' in Bruno Simma, Daniel-Erasmus Khan, Georg Nolte, Andreas Paulus (eds), Nikolai Wessendorf (ass. ed), *The Charter of the United Nations: A Commentary, Vol. I*, (3rd edn Oxford University Press 2012)

- Pazarıcı H, *Uluslararası Hukuk Dersleri 1. Kitap*, (13th edn, Turhan Kitabevi 2016)
- Peters A, 'Ch.V The Security Council, Functions and Powers, Article 24' in Bruno Simma, Daniel-Erasmus Khan, Georg Nolte, Andreas Paulus (eds), Nikolai Wessendorf (ass. ed), *The Charter of the United Nations: A Commentary, Vol I* (3rd edn, Oxford University Press 2012)
- Sak Y, '*Birleşmiş Milletler Anti Terör Yaptırımlarının Temel Hak ve Özgürlüklere Aykırılığı ve Bireylerin Korunması: Uluslararası Hukuk ve Avrupa Birliği Hukuku*' (2009) 29 (1-2) MHB 165-210
- Shamlawi D, 'The United Nation Security Council's Continued Use of Economic Sanctions' (2015) E- International Relations Students <<http://www.e-ir.info/2015/04/17/the-united-nation-security-councils-continued-use-of-economic-sanctions/>> Erişim tarihi 03.01.2016
- Shekhtman A, 'Kadi v. Commission: A Case Study of The Development of a Rights- Based Jurisprudence For The European Court of Justice' (2013) 2011 Claremont-UC Undergraduate Research Conference on the European Union 88-104
- Sözüer A, 'Güvenliğin İzin Verdiği Ölçüde Özgürlük Anlayışının Bir Örneği Olarak Terörizmin Önlenmesi Hakkında Kanun' (Mayıs, 2012) GHD
- Şimşek T, 'Danıştay Kararlarında İHAS ve İHAM'ın Etkisi' (2015) 4(7) AHD 109-175
- Taşdemir F, 'Uluslararası Anarşiye Giden Yol: Uluslararası Hukuk Açısından Önleyici Meşru Müdafaa Hakkı' (2006) 2(5) UHPD 75-89
- Tokgöz HB, *Uluslararası Hukuk Bağlamında Terörizmin Finansmanının Önlenmesi* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi 2018)
- Tomuschat C, 'The *Kadi* Case: What Relationship is there between the Universal Legal Order under the Auspices of the United Nations and the EU Legal Order?' (2009) 28(1) Yearbook of European Law, 654-663
- Tütüncü AN, 'Güvenlik Konseyi Kararlarının İç Hukukta İcrası' (2013) 13 AÜSBD 17-26
- Tzanakopoulos A, 'Domestic Court Reactions to UN Security Council Sanctions' in August Reinisch (ed), *Challenging Acts of International Organizations Before National Courts* (Oxford 2010)
- Toluner *Milletlerarası Hukuk (Giriş, Kaynaklar)* in Ayşe Nur Tütüncü, Enver Arıkoğlu, Verda Neslihan Akün, Elif Başkaracaoğlu (eds), (Beta 2017)
- Toluner S, 'Nikaragua'ya Karşı Askeri ve Benzeri Faaliyetler Davasındaki Yargı ve Meşru Müdafaa Hakkı', *Milletlerarası Hukuk Açısından Türkiye'nin Bazı Dış Politika Sorunları* (Beta 2004)
- Topal AH, *Uluslararası Terörizm ve Terörist Eylemlere Karşı Kuvvet Kullanımı* (Beta 2005)
- Yılmaz Eren E, 'Terörün Finansmanının Önlenmesi Hakkında Kanun Tasarısı Üzerine Bir Değerlendirme' (2013) LXXI (1) İÜHFM 1243-1272
- Yoram D, *War, Aggression and Self-Defence* (Cambridge University Press 2001)
- Zafer H, *Ceza Hukukunda Terörizm* (Beta 1999)
- Wolfrum R, 'Ch.I Purposes and Principles, Article 1' in Bruno Simma, Daniel-Erasmus Khan, Georg Nolte, Andreas Paulus (eds), Nikolai Wessendorf (ass. ed), *The Charter of the United Nations: A Commentary Vol. I*, (3rd edn, Oxford University Press 2012)

Mahkeme Kararları ve Uluslararası Belgeler

Abousfian Abdelrazik (Applicant) v The Minister of Foreign Affairs and the Attorney General of Canada (Respondents), 2009 FC 580No. T-727-08 Federal Court Zinn J., 4 June 2009<https://law.yale.edu/system/files/documents/pdf/Intellectual_Life/Abdelrazik_v_Canada.pdf> Erişim tarihi 12.04.2018

Admission of a State to the United Nations (Charter, Art. 4), Advisory Opinion: I.C.J. Reports 1948, p. 57 <<http://www.icj-cij.org/files/case-related/3/003-19480528-ADV-01-00-EN.pdf>> erişim tarihi 16.01.2018

Al-Dulimi And Montana Management Inc. v Switzerland App. No. 5809/08 (ECHR 21.06.2016) <<http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-164515>> Erişim tarihi 02.03.2019

Al-Jedda v United Kingdom App No 27021/08 (ECHR 07.07.2011) <<http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-105612>> Erişim tarihi 07.12.2018

Bosphorus Airways v Ireland App No 45036/98 (ECHR 03.06.2005) <[http://hudoc.echr.coe.int/eng#{"fulltext":\["bosphorus"\],"documentcollectionid":\["GRANDCHAMBER","CHAMBER"\],"itemid":\["001-69564"\]}](http://hudoc.echr.coe.int/eng#{)> Erişim tarihi 10.12.2017

Application of the Convention on the Prevention and Punishment of the Crime of Genocide, Provisional Measures, Order of 13 September 1993, I.C.J. Reports 1993, p. 325, Separate opinion of Judge ad hoc Lauterpacht, p.100 <<http://www.icj-cij.org/files/case-related/91/091-19930913-ORD-01-05-EN.pdf>> Erişim tarihi 03.12.2017

Application of The Convention on The Prevention And Punishment of The Crime Of Genocide (Bosnia And Herzegovina v Yugoslavia (Serbia And Montenegro)), (Application Instituting Proceedings filed in the Registry of the Court), I.J.C., 20 March 1993 <<http://www.icj-cij.org/files/case-related/91/7199.pdf>> Erişim tarihi 10.05.2018

Behrami and Behrami v France App No 71412/01 *Saramati v France, Germany and Norway* App No 78166/01 (ECHR-Decision As to The Admissibility of 02.05.2007) <<http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-80830>> Erişim tarihi 02.03.2019

Certain expenses of the United Nations (Article 17, paragraph 2 , of t h e Charter) , Advisory Opinion of 20 July 1962: I.C.J. Reports 1962,p. 151, s. 168, <<http://www.icj-cij.org/files/case-related/49/049-19620720-ADV-01-00-EN.pdf>> Erişim tarihi 10.01.2018

Danıştay İdari Dava Daireleri Genel Kurulu, 22.02.2007 2006/2824 2007/115 sayılı kararı, <<http://www.kazanci.com/kho2/ibb/giris.htm>> Erişim tarihi 01.12.2017

Due Process and Targeted Sanctions An Update of the “Watson Report”, The Graduate Institute of International and Development Studies, Brown University, December 2012, <http://repository.graduateinstitute.ch/record/285127/files/Biersteker_Watson%20Report%20Update%202012_12.pdf> Erişim tarihi 09.04.2018

Designing UN Targeted Sanctions (Initial Findings of The Targeted Sanctions Consortium (Tsc) Evaluating Impacts And Effectiveness Of Un Targeted Sanctions)”, Watson Institute For International Studies, Brown University, August 2012, <http://graduateinstitute.ch/files/live/sites/iheid/files/sites/internationalgovernance/shared/PSIG_images/Sanctions/Designing%20UN%20Targeted%20Sanctions.pdf> Erişim tarihi 09.04.2018

Eeckhout, Piet; ‘Kadi and Al Barakaat: Luxembourg is not Texas – or Washington DC’ (2009) EJIL: Talk <<https://www.ejiltalk.org/kadi-and-al-barakaat-luxembourg-is-not-texas-or-washington-dc/>> Erişim tarihi 04.04.2019

- European Court of Justice (Grand Chamber), Joined Cases C-402/05P and C-415/05 P, 03.09.2008, Yassin Abdullah Kadi and Al Barakaat International Foundation v Council of the European Union and Commission of the European Communities, <<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/HTML/?uri=CELEX:62005CJ0402&from=EN>> Erişim tarihi 01.12.2017
- European Court of Justice (Grand Chamber), Joined Cases, C-584/10 P, C-593/10 P and C-595/10 P, 18.07.2013, *European Commission & The Council of The European Union v. Yassin Abdullah Kadi*, European Court of Justice (Grand Chamber), Joined Cases, <<http://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=&docid=139745&pageIndex=0&doclang=EN&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=694386>> Erişim tarihi 05.03.2019
- Fragmentation of International Law: Difficulties Arising From The Diversification And Expansion of International Law, International Law Commission Fifty-eighth Session Geneva, 1 May- 9 June and 3 July- 11 August 2006 <http://legal.un.org/ilc/documentation/english/a_cn4_l682.pdf> Erişim tarihi 20.03.2018
- Her Majesty's Treasury v Mohammed Jabar Ahmed and others (FC) Her Majesty's Treasury v Mohammed al-Ghabra (FC) R (on the application of Hani El Sayed Sabaei Youssef) v Her Majesty's Treasury, 27 January 2010, [2010] UKSC 2, On appeal from: [2008] EWCA Civ 1187, 2010 WL 20035 <<https://login.westlaw.co.uk/maf/wluk/app/document?&suppsrguid=i0ad629030000016438f6b0e07b743b41&docguid=I0B3983800BBC11DF942A8F25B25611C8&hitguid=I0B2D27700BBC11DF942A8F25B25611C8&rank=2&spos=2&epos=2&td=480&crumb-action=append&context=11&resolvein=true>> Erişim tarihi 12.04.2018
- Legal Consequences of the Construction of a Wall in the Occupied Palestinian Territory; Advisory Opinion, I. C.J. Reports 2004, p. 136* <<http://www.icj-cij.org/files/case-related/131/131-20040709-ADV-01-00-EN.pdf>> Erişim tarihi 16.01.2018
- Legal Consequences for States of the Continued Presence of South Africa in Namibia (South West Africa) notwithstanding Security Council Resolution 276 (1970), Order of 29 January 1971, I.C.J. Reports 1971, p.12, Separate Opinion Of Vice-President Ammoun, s. 76,* <<http://www.icj-cij.org/files/case-related/53/053-19710621-ADV-01-02-EN.pdf>> Erişim tarihi 03.12.2017
- Nada v Switzerland* App No 10593/08 (ECHR 12.09.2012) <[http://curia.europa.eu/juris/liste.jsf?language=en&num=T-318/01](http://hudoc.echr.coe.int/eng#{'fulltext':['nada'],'documentcollectionid2':['GRANDCHAMBER','CHAMBER'],'itemid':['001-113118']}> Erişim tarihi 10.12.2017</p><p>Omar Mohammed Othman v Council of the European Union and Commission of the European Communities, Judgment of the Court of First Instance (Seventh Chamber), Case T-318/01, 11.07.2009 <<a href=)> Erişim tarihi 07.04.2018
- Opinion of Advocate General Poiares Maduro (delivered on 16.01.2008) Case C-402/05 P, Yassin Abdullah Kadi v Council of the European Union and Commission of the European Communities <<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A62005CC0402>> Erişim tarihi 04.04.2019
- Prosecutor v Dusko Tadic, Case No. IT-94-1-1, Decision On The Defence Motion For Interlocutory Appeal On Jurisdiction, Decision of 2 October 1995 <<http://www.icty.org/x/cases/tadic/acdec/en/51002.htm>> Erişim tarihi 10.05.2018
- Questions of Interpretation and Application of the 1971 Montreal Convention arising from the Aerial Incident at Lockerbie (Libyan Arab Jamahiriya v United Kingdom), Provisional Measures, Order of 14 April 1992, I.C.J. Reports 1992, p. 3* <<http://www.icj-cij.org/files/case-related/88/088-19920414-ORD-01-00-EN.pdf>> Erişim tarihi 04.12.2017

Reparation for Injuries suffered in the Service of the United Nations, Advisory Opinion: I.C. J. Reports 1949, p. 174 <<http://www.icj-cij.org/files/case-related/4/004-19490411-ADV-01-00-EN.pdf>> Erişim tarihi 03.12.2017

Sayadi and Vinck v Belgium, Merits, UN Doc CCPR/C/94/D/1472/2006, IHRL 3216 (UNHRC 2008), 22 October 2008, United Nations General Assembly [UNGA]; Office of the High Commissioner for Human Rights [OHCHR]; United Nations Human Rights Committee [UNHRC] <<http://opil.ouplaw.com/view/10.1093/law:ihrl/3216unhrc08.case.1/law-ihrl-3216unhrc08>> Erişim tarihi 14.05.2018

The Queen (on the application of Hilal Abdul- Razzaq Ali Al-Jedda) -and- Secretary of State for Defence, Judgment of 12.08.2005, Case No. CO/3673/2005, EWCH 1809 <[https://ihl-databases.icrc.org/applic/ihl/ihl-nat.nsf/xsp/.ibmmodesres/domino/OpenAttachment/applic/ihl/ihl-nat.nsf/729AF7FD917BCC45C12576F00055F55F/CASE_TEXT/Al-Jedda case - Decision of 12 August 2005.pdf](https://ihl-databases.icrc.org/applic/ihl/ihl-nat.nsf/xsp/.ibmmodesres/domino/OpenAttachment/applic/ihl/ihl-nat.nsf/729AF7FD917BCC45C12576F00055F55F/CASE_TEXT/Al-Jedda%20case%20-%20Decision%20of%2012%20August%202005.pdf)> Erişim tarihi 02.06.2018

United States Diplomatic and Consular Staff in Tehran, Judgment, I.C.J. Reports 1980, p. 3, <<http://www.icj-cij.org/files/case-related/64/064-19800524-JUD-01-00-EN.pdf>> Erişim tarihi 03.12.2017

Vlastimir and Borka Banković vd. v Belgium vd. App No 52207/99 (ECHR (Grand Chamber Decision As to The Admissibility) 12.10.2001) <

Yassin Abdullah Kadi v Council and Commission, Judgment Of The Court Of First Instance (Second Chamber, Extended Composition) Case T-315/01 21.09.2005, <<http://curia.europa.eu/juris/showPdf.jsf?jsessionid=9ea7d2dc30dd665ddf1244b64c2bb8b1f7250786e927.e34KaxiLc3qMb40Rch0SaxuSaNj0?text=&docid=59906&pageIndex=0&doclang=en&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=1166516>> Erişim tarihi 18.01.2018

Yassin Abdullah Kadi v Council of the European Union and Commission of the European Communities Judgment Of The General Court (Seventh Chamber) 30.09.2010 <<http://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=&docid=83733&pageIndex=0&doclang=en&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=853308>> Erişim tarihi 18.01.2018

Yearbook International Law Commission, 1979, Voll. 2, Part 2, Report of the Commission to the General Assembly on the work of its thirty-first session <http://legal.un.org/ilc/publications/yearbooks/english/ilc_1979_v2_p2.pdf> Erişim tarihi 05.12. 2017

Youssef Nada v State Secretariat for Economic Affairs and Federal Department of Economic Affairs, Administrative appeal judgment, Case No 1A 45/2007; ILDC 461 (CH 2007); BGE 133 II 450, 14.10.2007, (Oxford Reports on International Law in Domestic Courts) <<https://www.eui.eu/Documents/DepartmentsCentres/AcademyofEuropeanLaw/CourseMaterialsHR/HR2009/DeWet/DeWetBackgroundReadingCase8.pdf>> Erişim tarihi 22.01.2018

Yusuf And Al Barakaat International Foundation v Council And Commission Judgment of The Court Of First Instance (Second Chamber, Extended Composition) 21.09. 2005 In Case T-306/01, <<http://curia.europa.eu/juris/showPdf.jsf?jsessionid=9ea7d0f130d535cff22761f2457ab7e8e4ca6c81ffb2.e34KaxiLc3eQc40LaxqMbN4PaNuNe0?text=&docid=59905&pageIndex=0&doclang=EN&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=788840>> Erişim tarihi 18.01.2018

